

gyűjtő: MIKLÓS ZSUZSA

gyűjtés ideje: 1967.

TART.: MAGYARÉGBES TÖRTÉNETE ÉS NEPRATZA

109 lap

5 táblázat

1 térkép

1 kotta

Földrajzi osztály: MAGYARÉGBES

Számjegyző: XXXIII, 1,

Iratgyűjtő

MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVÉSETVE AZ EGYSÉGES ITR 1061-es TÍZELE ALÓL

Telefon: Postafiók 70. Személyi lap

1061

Az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázatra beküldött pályamunkához

A pályázó neve és foglalkozása: Miklós Zuzsa, főiskolai hallg.

Az iskola neve: Tanítóképző Intézet, Debrecen

A beküldött pályamunka címe: Magyarreges története (1848-ig) és néprajza

A gyűjtés helye, ideje és egyéb körülményei: Magyarreges, 1966. júl.

A latin szövegek fordításában Ladányi Erzsébet, a P.A.L. munkatársa segített.
A történeti résznél Dr. Fűr Lajos, a Mezőgazdasági Múzeum munkatársa adott tanácsot.

A pályamunkákban feldolgozott témakörben olvasott irodalmi forrásmunkák

megjelölése: Csorba József: Somogy vármegye ismertetése. Pest, 1857.

Baranyai Béla: Somogy vármegye nemes családai

Gönczi Ferenc: A somogyi betyárvilág

A pályázatban felhasznált irodalmi forrásmunkák: /amennyiben a pályázatban nincsenek feltüntetve/: A pályázat végén fel van tüntetve.

Az adatközlők személyi adatai: A pályázat végén fel van tüntetve.

Résztvett-e a benyújtott pályamunka valamilyen más /megyei stb./ pályázaton? Nem.

A pályázó további gyűjtési tervei: Hajdúszoboszlón fogok gyűjteni az intézeti honismeret-muzeológia speciálkollégium keretén belül.

Kelt: 1967. Budapest, 1967. júl.

Aláírás: Miklós Zuzsa

Lakáscím: Budapest, XV. Enekes u. 16/a

Tanulóhely: Debrecen, 1. k. Blaháné u. 13.

Tanítóképző Intézet Kollégiuma

RIPPLRÓNAI MÚZEUM

K A P O S V Á R

Telefon: Postafiók 70.

1061

Ebben a pályázatomban sajnos nem sikerült megvalósítanom mindazt, amit szerettem volna. A történeti részt idő híján csak 1848-ig tudtam aránylag részletesen kidolgozni. A későbbi időkre vonatkozóan az anyag meglehetősen hiányos. A néprajzi részt részletesebben, több témára kiterjedően szerettem volna feldolgozni, de ezt a falu adottságai nem tették lehetővé.

A levéltári ill. irattári anyagot igyekszem szöveghűen közölni. Mivel azonban nincs elég gyakorlatom a régi szövegek olvasásában, azokat a részeket, melyeket nem tudtam elolvasni, kipontoztam.

Budapest, 1967. VII. 18.

Miklós Zuzsa főisk.h.
Bp. XV. Énekes u. 16/a

MAGYAREGRES TÖRTÉNETE ÉS NÉPRAJZA

A község fekvése, határai, népességi adatok

Ez a jpbágyhely Kaposvártól távol fekszik, egy magyar mérföldre.
/...a' paesidio Kaposvár a' meridii Milliar Hungar./

Tartozékként szomszédosai: a Sárkány familia pusztá Deshidája, a Lengyel familia elhagyott Bogád-ja, a Babocsay familia Kis Albert nevü praediuma és a Bekei nemesek elhagyott Varda-ja, örökséggel, szántókkal, kaszálókkal és legelőkkel bővelkedő.¹

A falu nevének eredetét a néphagyomány őrizte meg. "A falu elején a lapságon sok egerfa vót. Onnan "Egres". Édesapám mesélte, hogy ez Szabadegres vót. Aki idejött, utána nem mertek menni az ellen-ségek. Csak magyarok. Semmi más nemzet."²

A lakosok többsége kálvinista.³

Populus Catholicus Helv. Confessionis addictis intermixtus constat, capitibus 65, ex quibus Confessionis capacis 48, in capaces 17.⁴

Az anyakönyvek is tanúsítják, hogy - bár a faluban a katolikusok és protestánsok vegyesen laknak - vegyesházasság nem volt. Más me-gyebeli sincs. Környékbeli falvakból azonban gyakran hoznak lányt a legények, ill. oda nősülnek. Legtöbbször Aszalóból /szomszéd község/ nősülnek.

A házassággal kapcsolatban ellentmond a falubeliek vallomásának és az anyakönyveknek az 1813-as püspöklátogatási jegyzőkönyv:
"Coniugum pario 16, Dispersis Religionis Matrimonium! Helveticae Confessionis 400."

A falu története

Egres az 1332-37. évi pápai tizedjegyzékben szerepel először. Itt Egrus vagy Egnis néven említik. 1229-ben, a székesfehérvári káptalan birtokai között megnevezett villa Egnis egyenlő Kis-Egressel, melyet egy 1536-i adólajstrom mint idetartozó helyet említ.⁵

A kiségresi település a néphagyományban is szerepel. "Az első település az Öreghegyen vót: 7 házból álló falu. Nem vót jó, mert messze jártak vizér. Elmentek Kiségresbe. Itt van kut /Kis-Egresi kut/, finom a vize."⁶

Egres 1443-46 között Hédervári Lőrinc kaposujvári várának tartozéka. 1489-ben Szerdahelyi István birtoka. Az 1536 évi adólajstrom szerint Imrefi /Emrefy/ Péter özvegye és Imrefi Ferenc voltak a földesurai.⁷

Egres a török hódoltság alatt a koppányi nahie-hez tartozott. A török kincstári adószedők 1563-ban 12, 1575-ben 18 házat írtak benne össze. 1598-1599-ben Derafi Ferenc és Lengyel István voltak a földesurai.⁸

A XVI-XVII. században a reformáció itt is éreztette hatását. A kálvini tanítások egyre inkább elterjedtek. Ezt bizonyítja az, hogy Magyaregres református egyháza az 1600-as évek elején már anyaegyház. 1652-ben a régi oratórium helyett újat építettek.⁹

A református egyház irattárában található erre vonatkozólag feljegyzés:¹⁰

Ettől kezdve 1640-ben, 1652-ben és 1657-ben találkozunk magyaregresi lelkészek nevével. 1711-től hiány nélkül megvan a névsor.

Magyaregres ártikuláris hely volt: nagy vidék tartozott hozzá, szabad vallásgyakorlattal.¹¹

Az 1657. máj. 24-25-én Pápan tartott egyházkerületi zsinat jegyzőkönyvei szerint a dunántuli egyházkerületben 132 anyaegyház volt. Somogy megyének az a része, mely a dunántuli egyházkerülethez tartozott, a kiskomáromi egyházmegyét alkotta, melynek 31 anyaegyháza volt. Köztük említik Egrest.¹²

1687.márc.9-én Pauli György a következő levelet írta Csányi Bernát kaposvári kapitányhoz: "A lakosság szegénységének jellemzésére közöljük a kaposvári várhoz tartozó birtokok állapotát 1691-ből: A csokonyaiaknak 4 ökrük vagyon, az kiben⁴ házas ember vagyon, azok is az erdőben laknak. Egresiek otthon laknak, két házas ember vagyon benne, de marhájok nincsen. Aszalóban 4 házas ember lakik, de marhájok nincsen."¹³

Az 1695-ös összeírás szerint Egrest a nádor és a Lengyel család kezeli, akiknek a török időkben évente 10 Ft-ot fizettek, a török földesurnak, Haszon Bully basának évente dézsma fejében minden telektől 80 dénárt fizettek. A török császárnak évente 6 Ft-ot szolgáltattak. A két jelenlegi portióhoz készpénzben 73 Ft 75 dénárt fizetnek.

Régtől kezdve 15 telek tartozott ide, melyeknek a maradványa puszta. 1695-ben 11 család élt Egresen, megközelítőleg 55-60 ember. Az egész faluban a szántóterület $9 \frac{2}{4}$ sessiót tett ki. A 11 gazda közül 9 egészszelkes; Nagy János $2 \frac{4}{4}$ sessióval rendelkezett, Gollér Györgynek nem volt földje. Egy zsellér élt a faluban, Kozár Gergely, aki Kosay György házában lakott.

Lova senkinek sem volt, ökröt a lakosság 55 %-a tartott, tehenet pedig mindenki. Ez a tény lényeges fejlődést mutat az 1691-es feljegyzéshez képest. /... "marhájok nincsen..." /

Az 55 %-on kívül esik a földnélküli Gollér Györgyön és a féltelkes Nagy Jánoson kívül három egészszelkes gazda is.

Egy családban átlag 2 tehenet tartanak, de van olyan egészszelkes gazda is, aki csak egy tehenet nevel és van olyan, aki négy tehenet tart.

A földnélküli Gollér és a féltelkes Nagy 2-2 tehenet birtokol.

Szőlője senkinek sincs. Főleg zabot termelnek. Gyümölcsöse mindenkinek, méhese a lakosság 72 %-ának van.

Ünnepi robotot Gollér György kivételével mindenkinek teljesítenie kell. A robot 2-10 napig terjed.

Az 1701-es összeírás idején a falu $7 \frac{3}{4}$ jobbágytelekből állt. Emellett 200 hold jó, 200 hold rossz vetésterülettel, 100 hold szőlővel, 50 hold réttel és 100 hold erdősséggel rendelkeztek.

1695 óta lényeges változások történtek a faluban. Három új családnév szerepel az összeírásban: ...Gergel, Tot György és Csima Gergel. Ugyanakkor három korábbi név nem szerepel: Kott György, Porga Gergely, Gollér György.

1701-ben 13 család élt Egresen, kb 65-70 ember. Közülük öt egésztelkes, egy 3/4 telkes, két féltelkes és öt negyedtelkes jobbágy. A 3/4 telkes Pál Gergel 1695-ben még egésztelekkel rendelkezett, Nagy János pedig negyed helyett két negyeddal. Nagy János esetében valószínűleg a szaporodás miatt aprózódott el a telek, hiszen 1701-ben már több Nagy nevet említ az összeíró.

Jószágok tekintetében általános gazdagodás figyelhető meg. Az ökrök száma 122 %-kal emelkedett: 13-ról 42-re hat év alatt; a tehenek száma pedig 28 %-kal nőtt.

1726-ban Egres már a hg. Eszterházy-féle hitbizományhoz tartozott, 9 Ft adóval.¹⁴

Az 1732-es urbárium szerint Egres cenzusa 64 Ft, mérőkben megadva 64 mérő és a kaszálóknak bizonyos mennyisége, mely kiegészíti a telket. Makkoltatás után egyenként öt dénárt fizetnek az urnak. Minden termékből a többi helyek normáihoz hasonlóan kilencedet adnak, a dézsmát pénzben kell fizetni.

1732-ben 18, a zsellérekkel együtt 20 család élt Egresen, összesen 6 23/32 sessió földön. Közülük négy család féltelkes, tíz negyedtelkes és öt nyolcadtelkes. Egésztelkes jobbágy nincs.

A husz családnév közül 9 csak egyszer fordul elő, a többi kétszer vagy még többször. Az azonos családnévűek valószínűleg rokonok. A rokon családok körében túl nagy különbség nincs a telkek között. A négy Nagy nevű közül azonban egy zsellér.

A földnélküli és az 1/8 telekkel rendelkező zsellér helyzetét összehasonlítva, érdekes eredmény születik. Jött Andrásnak nincs földje, tehát adóznia nem kell, de két ökröt, egy tehenet és egy borjút tart. Nagy István rendelkezik ugyan földdel, de mindössze két disznót tud tartani, s adóznia is kell.

Az összeírásból kitűnik, hogy a negyedtelkesek tartják a legtöbb jószágot. Az állatállomány 70 %-a a negyedtelkesek birtokában van,

23 %-a a féltelkeseké, 7 %-a a nyolcadtelkeseké.

Az 1747-es református püspöklátogatási jegyzőkönyv elsősorban az egyház akkori helyzetét mutatja be, felsorolja a lelkésznek járó adományokat. Az egész falura vonatkozóan csak ennyit jegyez meg: "Az Ekla H.C. levőkből áll. Possessio Celsissimi Principis Eszterházi ...A hallgatókban nem tapasztaltatott valami enormitás."

A templommal és a lelkészlakkal kapcsolatban a következőket írja: "A Prédikátor Uram háza rossz, megfedik és építik, a templom felé is rongyolódott, igyekeznek megépíteni."¹⁵

Ez az építés bekövetkezett ugyan, de csak 1761-ben. Ekkor az 1652-ben épült oratórium helyett újat építettek. "Ez utóbbi sok huzavona után végre a vármegye engedelméből náddal verettetett be. Négy év múlva haranglábát is készítették hozzá."¹⁶

1747-től vezetik - valószínűleg a püspöklátogatás eredményeként - az anyakönyvet. Ennek az anyakönyvnek a címe:

A' Magyar Egresi Reformata Szent Ekklésiának'

Anyakönyve, /:Matricula:/ mely szereztetett 1747 dik
esztendőben Junius 23 kén - T.T. Grétzi Dávid Ur'

Prédikátorságában. Ujra beköttetett Tóth János Prédikátor
idejében 1804 Martius 29 kén

A 3. oldal felső szélén a következő szöveg olvasható: "1747. Die 23. Juni. Szereztetett ez a Diarium az Magyar Egresi Reformata Szent Ecclesia számára Kis-Abéri Molnár Gergely költségével, Grétzi Dávid az akkori Prédikátor által minden megtartásra szükséges dolgoknak connotálására."

Az első lapon látható, hogy az anyakönyv létesítése előtt születettek között akadtak, akik bejegyeztették életkorukat. Ennek a lapnak az alján ez olvasható: "Ao. 1788. Áprilisnek 10. dik napjára viradván éjtszaka veretett fel az ide való Templom ... Ao. 1762. dik Esztendőben taináltattak a székek... 1764, dikben verettetett meg náddal; Tekintetes V. Ispán Tallián János Uram és a T.K. Vármegye engedelmébül."

Itt történik említés a harangláb megújításáról és a harang beszerzéséről is.

1761-től nyomon követhető a kereszteltek bejegyzése. Ettől kezdve a bejegyző feltünteti a keresztelés számát, néha az évi összeget is. A bejegyzés módjára egy példa: "Ao. 1747. Mentis July. Gáll Ferentz az akkori Dékány fia Moses született Dje 4 \bar{a} . Kereszteltetett 12 \bar{a} Mentis Gusden. Komák Molnár Dávid feleségestül."

A keresztnévek között gyakori a bibliai: Sámuel, Mózes, Rebeka.

Az anyakönyv következő részébe a megholtak neveit irták 1772 és 1812 között. A bejegyzés formája: "Anno 1772. Kántor Mihály öreg ember 76. esztendős." Később a hónapot is feljegyzik, majd a napot is és a temetés módját: "Anno 1779, 6-a junii: Lendvai János 6. esztendős fia temettetett predikatióval."

A meghaltak korát nem mindig tüntetik fel pontosan. Gyakori a következő kormegjelölés: csecsemő, jární tudó, iskolába való. Kevés a magas kort megért ember. Egy 98 éves volt csak. Gyakoribb a 60-70 év körüli elhalálozás.

A halálnemet, ill. hogy az elhaltak mi volt a "nyavaj^{ly}ája", 1799-től irták fel. Az anyakönyvben előforduló betegségek, ill. halálokok:

Gyermekeknel /18 évig/

Fertőző betegségek	Egyéb
vérhas, hectika, torokdaganat, béllob, torokgyik, kanyaró, vörheny himlő, görvély, veres/? kanyaró/, tüdőgyulladás.	fájás, kelevény, főfájás, hurut, nyavalyatörés, koraszülött, égés, idétlen, hideglelés, időtlen, vizibetegség, idegláz, daganat, patits /patics/, belső betegség, sinlódó betegség, belső nyavalya, belső nehézség, fráz, hidegláz, szakadás, éretlenség, szivszorítás.

Felnőtteknél /18-60 év/

hagymáz, tüdőgyulladás	epekiöntés, szélütés, vérfolyás, gyermekszülés, forróláz, gyomorgörccs, epemirigy, sinlódás, hideglelés.
------------------------	--

Öregeknél

hectika	dagadozás, elgyengülés, vizibetegség, aggság, Hoffnat /Hoffhat ?/ betegség.
---------	---

/A betegségeknel, a születési, házassági és halálozási adatoknál - a táblázat összeállításánál - már nemcsak az első, hanem a későbbi anyakönyveket is felhasználtam./

A halál okát gyakran nem tudták s a következőket irták be helyette: bizonytalan, hirtelen, nagy betegség, ismeretlen.

Az anyakönyv 3. része tartalmazza a házasultak neveit. A XVIII. században még mellőzték a foglalkozás bejegyzését. Néha azonban pontosabb a bejegyzés: 1830. január 18. "Aszalói ifju, Book József, 23 esztendő, Nagy Sámuelnél szolgáló kazsoki lakos néhai Forró János árva hajadon leányával, Katalinnal, 18 esztendő."

Az egresiek általában korán házasodtak. A lányok 15-20 éves korukig, a fiuk 18-24 éves korukig. A házastársak közötti korkülönbség általában 3-4 év.

A házasultak lakhelyét 1813-tól írják folyamatosan. Előtte hol beírták, hol nem.

Az anyakönyvben az új lelkészek általában bejegyzik, ha a hivatalt átveszik. Ez azonban a kiállítás formájából és az írásból is látszik.

1799-től Somogyi Sándor lelkész új formát kezd: vonalat, rubrikát használt. Ettől kezdve az anyakönyv sokkal áttekinthetőbb.

A házszámot 1852-től jelölik. 1858-ban a legmagasabb házszám 57, az 1890-es években kb. 80, 1908-ban pedig 116. Ez kb. megfelel a valóságnak, mivel 1939-ben 186 ház volt Egresen Szeghalmy Gyula adatai szerint.

Az utcanevet 1955 óta írják be.

Magyaregres urbéri tabelláját 1767-ben készítették el. Ekkorra már jelentős mértékben megnövekedett a falu lakossága. 37 családnevet jegyeztek fel, tehát kb 160 ember élt ekkor Egresen.

A 37 családból 3 házas zsellér, kettő más házában lakó zsellér, 32 pedig urbéres jobbágy.

A lakosok közül huszan rendelkeztek egész telekkel, tizen fél telekkel, heten negyed telekkel.

A felsorolt 37 gazdára 19 családnév jut, ebből 10 név csak egyszer fordul elő, 27 gyakoribb. Ezek 9 név között oszlanak meg. Előfordul, hogy ugyanazon nevek /valószínűleg rokonok/ közül az egyik jobbágy,

másik zsellér. Pl. Boh Miklós egésztelkes jobbágy, Boh András pedig házatlan zsellér.

Az urbárium meghatározása szerint Magyaregresen "egy egész Jobbágy - Ház-Helyhez Huszon két Hold-Szántó Föld és Rét Tizenkét szekérre való" jät.

Mint minden községben, Egresen is a lelkész látta el kezdetben a tanítói feladatokat. Az első feljegyzés, - mely bizonyítja, hogy a lelkészi és tanítói feladatokat más-más ember végzi - 1782-ből való. Ez tartalmazza az "Egresi Oskola Mester és Notarius egy-egy eszten-deig való fizetésé"-t.^{16/a} Sajnos az iskola építésének idejéről nincs adat.

Hg. Eszterházy Miklós 1783. jul. 22-én kelt levele is utal arra, hogy külön prédikátor és tanító volt. A járandóságokról a következőket írja: A prédikátorok és mesterek a konvenciójukhoz tartozó földekből a "Nekünk járandó Dézsmától továbbis szabadok legyenek. Ellenben az ollyatén földekből és szőlőkből, mellyeket Convenciójokon kívül magánosan bírnak, a szokott igaz Dézsmát ki adni tartoznak."¹⁷

1839-től elég sok feljegyzés van a ref. templomról: Ebben az évben az egresi jobbágyok könyörgő levelet irtak hg. Eszterházy Pálnak a templom felujtása érdekében.¹⁸

A herceg - úgy látszik á hajlott a kérésre és engedélyezte a templom felujtását, mert 1840-től különböző mesteremberekkel kötött szerződések tanuskodnak az építkezésről.¹⁹

Az 1848-as szabadságharccal kapcsolatban feljegyeztem két - ugyanazzal a témával foglalkozó mondát.

"Mikor vót a 48-as szabadságharc, akkor hallottam, hogy a rácok, azok is ugye ellenünk keltek, nem is tudom, kinek a vezérlésével, meg is verték azt a horvát vezért, osztán ugy vót, hogy erre is gyönnék a rácok köröszkül, oszt itt is fölkelte a nemzetörtség, kiegyenesített kaszákkal, mezőgazdasági szerszámokkal, kimentek itt is este a temetőbe, itt a falu szélén, körü vót sáncóva, sáncnak mondták, osztán nem gyüttek erre, kikerülték a községet, azt mondja az egyik ember, a Bókok elődje /az egyik nemzetör/:

- Menjünk emberek, itt még emberhalál lesz!

Oszt ugy hallottam, hogy ezt a csoportot, ami kikerülte, nem gyütt erre, a Zicsi gróf vezette, ott vót annak birtoka, de osztánég mondták, hogy ugye nem akarja, hogy az apja felé menjünk, hogy ott is

földulják a községet, osztán erre mentek neki Fejérmegyének, a Velencei-tónak vezette neki ezt a sereget, ez csellel vót megcsinálva, oszt ott lelte halálát a sereg."20

"Még öregapámtól hallottam, 1848-ban kb. augusztus hónaptyába' a 48-as háboru idején Jelasics Miklós horvát bán föllázította a horvátokat, amit ugy neveztek akkor, a rácokat, oly tömeggel összetövdtek, hogy Kaposváron keresztül Toponár irányába' vonultak el a Velencei-tó irányába. Amikor erre vonultak, tört magyar nyelven azt énekelték:

Magyar zország szép zország

Esztendőre hogyha lehet ránk zosztják.

De bizony, amikor odaérték a Velencei-tó partvidékére, 500 dragonyos huszár körülfogta őket és csak kevés kivétellel mind a Velencei-tóba szoritották bele őket. Az a kevés kis részből vissza akart menekülni a hazájába, és itten a kaposfüredi határba' egy személy eljutott idáig és kinjába a kukorica közt legő tőköt rágta. Elgyengült voltánál fogva ott meg is halt. Ott vót mellette a tők, amit rágott, s ottan meg is találták halva. Így a rácoknak felkelésük kudarcral végződött."21

Dülőnevek

Magyaregres területe is két részre oszlik: bel- és külterületre. A tanácsházán kaptam egy tizezres térképet, melyet 1962-ben készítettek. Erre jelöltem be a dülőneveket. A dülőnevek eredete sokszor magától értetődik, legalábbis látszólag. Némelyiknek azonban egyáltalán nem tudják az eredetét.

Belsőség: / 1.sz. kép /

- 1./ Sikálódomb: Az öregfalu NY-i része. Nevének eredete: régen innen vitték el azt a földet, amit a döngölt padló sikálására használtak. Ma beépült hely. / 2. sz. kép /
- 2./ Kálmán-sarok: az öregfalu K-i része. Itt laktak a Kálmán neviék.
- 3./ Béka-sarok: Az országút másik felén van, szemben a Kálmán-sarokkal. Nevét valószínűleg onnan kapta, hogy mocsaras területe miatt sok volt itt a béka. / 3.sz. kép /

Külsőség:

Tulajdonságáról elnevezett dülő:

Görbe-dűlő: Területe 36 k. hold.

Gödörrét: 36 k hold. Lapos terület.

Döglés: 34 k. hold. Mindkét oldalt nagy domb határolja. Nehezen megmunkálható, hepehupás felszíni. A mostani öregek szerint innen ered a neve. Régebbi neve azonban valószínűleg Törökögglés volt,²² s talán a török uralom idejéből maradt fenn.
/ 4.sz. kép /

Föl-alá járó: 28 k. hold. Fekvéséről kapta nevét. Itt É-Di irányban mérték ki a földeket. /A többi K-Ny-is irányban mérték ki./

Hátuti dűlő: 45 k. hold. Egyenes, hosszú terület. Kétoldalt völgy határolja. / 5.sz. kép /

Tóparti dűlő: 15 k. hold. Kenderáztatók szoktak a kis pataokban lenni. Innen ered a neve.

Homokosgödör: 4 k. hold. Homokot termelnek ki erről a területről.

Pólavölgy: 48 k. hold. Fűzfából készített teknőhöz hasonlít. Ezért Póla /pólya/ völgy. Gyereket is találtak itt.

Büdös-kut: 59 k. hold. A körülötte levő rétnak, víznek kénes szaga volt.

A rajta levő fáról, épületről stb. kapta nevét:

Pogány hányás: 45 k. hold. Uradalmi terület volt. Nevének eredete ismeretlen.²³

Gyöngefüzi /Korpadomb/:^{23/a} Nevének eredetét nem tudják pontosan. Valószínűleg fűzfák voltak itt. Az elnevezés régi eredetét bizonyítja, hogy már az 1732-es urbáriumban is szerepel különböző formákban. - Gyönke fizelött; Gyönke fűznél; Gyönge fűznél; Gyönke fiz mezein; Gyönge fiz mező; Gyönge fű mező. -

Öreg sűrű: 40 k. hold. "Fölső felén öreg, gyepős, bozotos rész van."
/öreg = nagy/

Cserhát: 35 k. hold. Valószínűleg cseres volt itt.

Iharfa: 59 k.hold a Geszti dűlővel együtt. Ezen a területen van egy öreg iharfa.

Hosszituske: /Pusztaszőlő/: 91 k.hold. Ma ismert neve: Hosszituske: sok akácfa van az utnál. Már csak az öregebbek emlékeznek a régebbi névre. Pusztaszőlő: néhány szőlő volt itt valamikor.

Nagyirtás: 12 k. hold. Nagy fák voltak itt, melyeket kiirtottak.

Rózsahegy: 84 k. hold. Régen Öreghegynek nevezték.^{23/b}

Kenderföld: 22 k. hold. Régen kenderföldnek ill. kertnek használták.

Méheskert: 19 k. hold. Méhes volt itt.

Aszalai malom: 58 k. hold. Valamikor "vizesmalom" működött itt. Még látszik a töltés is.

Villanyos dűlő: Régi neve: Biborföld. 69 k. hold. A Büdöskuti akol ezt is érintette. Föld-putri volt rajta. Villanysor megy át rajta.

Putri major: 30 k. hold. Egy család élt itt, földputriban. 1939-ben szűnt meg itt az uradalom. Azután bontották le a putrikat.
/ 6. sz. kép /

Órházi dűlő: 1./ 22 k. hold. Itt van a vasuti órház.

2./ 8 k. hold. Itt található a jutai és a várdai ut.

3./ 84 k. hold. Valamikor keresztülment rajta a kisvasút.

Fenyős: 15 k. hold. Fenyves van itt. "Tisztviselőtelep"-nek nevezték gunyból, mert sok cigány lakott itt.

Hársfás: 34 k. hold. Nagy hársfák vannak itt.

Csollányos dűlő: 30 k. hold. Elhagyatott, gázos rész volt.

Valamelyik utról kapta nevét:

Mernyei utra dűlő: 28 k. hold. /2x14/. A Mernye felé vezető utnál fekszik.

Várdához tartozó ut:

Várdai utra dűlő: 1./ 17 k. hold.

2./ 26 k. hold. Valamikor kisvasút szelte át. Egyik sarka a cigányos. Itt szoktak megtelepedni a cigányok az akácosban.

Kaposi ut: 55 k. hold. A Kaposvár felé vezető ut mentén fekszik.

Gazdájáró vagy a szomszédról elnevezett dűlő:

Szücs-sarok:

Papföld, jegyzőföld: 38 k. hold. Valószínűleg ez az a terület, melyet az 1732-es urbáriumban "Sz. Egy házi mező"-nek írnak.

Szenti dűlő: 17 k. hold. Szent Pál volt a mellette levő föld birtokosa. ÓrOLA kapta a nevét. / 7. és 8. sz. kép /

Rokkant dűlő: 18 k. hold. Az 1. világháború után a rokkantak itt kaptak földet.

Dániel: 18 k. hold. Nevének eredete ismeretlen, de feltétlen gazdájáról kaphatta nevét. Domboldal / 9. sz. kép /

Egyéb:

Bogáti erdő: / 10. sz. kép /

Régi Bogát: 59 k. hold. Bogát-pusztához tartozott. Báró Inkey birtoka volt.

Kisegres: 39 k. hold. A néphagyomány szerint régen itt volt a falu. Itt van az un. kisegresi kut is. Belülről ki van téglázva, átmérője kb. 50 cm. Pereme csak néhány cm^e-eg emelkedik a föld színe fölé. Mélysége ismeretlen. / 11. sz. kép /

Fölső Szana: 13 k. hold.

Ételeki dűlő: 60 k. hold. Ennek a névnek is ismeretlen az eredete.^{23/c}

Bodonyi dűlő: 47 k. hold. A név eredetét nem ismerik.^{23/a} / 12.sz.kép/

Kisalbert: Hogy miért kapta ezt a nevet, nem tudják. Talán birtokosáról? Lehet.²⁴

Ugyanennek a földterületnek egy másik elnevezése is ismeretes: Kisabér. Ennek eredete könnyebben megmagyarázható. A ref.egyház első anyakönyvében fordul elő ez a név. "1747. Die 23.Juni Szereztetett ez a Diarium a Magyar Egresi Reformata Szent Ecclesia számára Kis Abéri Molnár Gergely Költségével..."

Macskaliki dűlő:

Vargabányi berek:

Csékány: 11 k. hold. Nevének eredete ismeretlen.

OFB. Az Országos Földosztó Bizottság által kiosztott földek. 45 k.hold
Az I. világháboru után osztottak földet a katonaviselt zselléreknek.

Szanai erdő:

Alsó Szana: 39 k. hold. Valamikor szőlő volt itt.

Fölső sitfe: 27 k. hold. Ez az egyik dűlő, melynek a nevének az eredetére következtetni sem tudnak.^{24/a}

Az erdő néprajza

1701-ben 100 hold erdő tartozott Magyaregreshez.²⁵ 1732-ben azonban nagyobb lehetett az erdő, hiszen az össz-erdőterület holdjaiból kb. 369 az, ami makkoltató, melyet a fent mondott helység lakóinak csak bizonyos cenzus szolgáltatása alapján adnak meg, vagy pedig az ő sertéseiknek a dézsmája fejében.²⁶

Az adatközlők tanúsága szerint az I. és a II. világháború előtt is 920 hold volt az erdőterület. Ebből az 580 holdas Nagyerdőt az urbéres község, a fennmaradó 340 holdat az Eszterházyak birtokolták. A 340 hold most a TSZ tulajdona. A leggyakoribb fák: főként gyertyán és tölgy, kisebb mértékben hárs és szil.

Az erdő tagosításáról pontos adatot nem tudnak. Az 580 holdat az egész falu lakossága között osztották fel a múlt században. Hogy egyenként ki mennyit kapott, nem tudják. Az viszont közismert kifejezés, hogy pl. valakinek van egy fertályhoz való erdei joga. Az erdei jog nagysága a szántóföld nagyságától függött; el lehetett adni, s akkor az, aki eladta, nem kapott fát. Erre azonban általában csak akkor került sor, ha valaki elköltözött. Szaporodás, osztozkodás alkalmával pedig az erdei jog is elaprózódott.

A saját részét mindenki maga termelte ki tüzelési célra. A kitermelés december elejétől kb. febr. végéig tartott. Az osztozkodás cédulahuzással történt. A cédulákra számokat irtak. Kalapba tették, huzni kellett, hogy ne mondhasa senki, hogy igazságtalanság történt. 48 hold után járt 6 m fa. /A kivágott fákat 1 m hosszú, 1 m széles, 115 cm magas helyre karók közé rakták./

Az erdő közbirtokosság tartott erdőt: fizetése minden 12 hold föld után 12 l. buza, kukoricaföld, tüzelő.

Fadöntés

A fadöntést csak télen és tavasszal, május 1-ig végezték. Összeállt. 2-8 ember egy-egy csapatba. Az erdős lépés alapján adta ki a munkát, attól függően, hányan voltak. Pl. "Ennek a két embernek elég lesz tíz lépés." Fadöntésre fűrész, fejszét és hasításra alkalmas sulkot használtak. / 14.sz. kép. / Többféle fejszét ismertek: cigányfejsze: erdei favágásra alkalmas. Az éle széles. Ácsfejsze: hosszú foku, keskeny élű.

Fűrész is kétfélét használtak: egysorosat és páros fogut. Kösörüléshez kézi hajtású kösörűkővet, kaszakövet, fűrészhez reszelőt használtak. Ha az él már nagyon megvastagodott, a kovácsnál megvékonyították.

A kitermelésre szánt fának - ha tövestől akarták kidönteni - először kiásták a gyökerét, azután hosszú rudakkal döntötték. Ha a tövét benn akarták hagyni a földben, a földszinttől felfelé 15 cm-re elfűrészelték. /Tarvágás./

Fejszével 5 cm vastagságig vágják fel a fákat. Az 5 cm-nél vastagabb: botfa. A vastag fát összehengergetik. Ami pedig "nem jó semmiféle műfára, összehasogatják karók közé összerakva, 115 cm magasságig rakva. Ez a depó."

Amikor mindenki végzett, az erdős berészelte a végzett munkát. "Részesezés: a hasábfá tizedes, a dorongfa ötödös és annak az ágfája /5 cm vastagságig/ - mindig a favágóké. Ha tüestül kellett kiszedni a fákat, a tövét - vagy a felét, vagy az egészet odaadták a munkásoknak." A részesezést bizonyos időn belül el kellett szállítani.

A kivágott fát gazdasági fuvarosok szállították el. Ha nem volt sűrű az erdő, kocsival, ill. télen szánnal. Esetleg a kocsiig vállon vitték a fát. A szánkó ill. a kocsi elé lovat fogtak be. Amennyit elbirt a kocsi, ill. a ló, annyi fát felraktak, majd kötéllel, láncsal lekötötték.

A fa felhasználása, értékesítése

Magyaregresen és környékén fafeldolgozás nincsen, csak fakitermelés. Saját célra azonban a különböző eszközöket, szerszámnyeleket készítenek még ma is. A fenyőt házépítéskor gerendaként alkalmazzák; a gyertyánból különböző nyeleket készítenek; a hársat kapanyélnek használják. A nyárfából a vándorcigányok teknőket készítettek. Letelepdedtek egy időre a falu környékén, s míg volt felhasználható nyárfa, ott tartózkodtak.

A helybeli parasztemberek gyermekeiknek játékot is készítettek fából, pl. szánkót.

A teknővájó cigányok nyersen használták fel a fát, a falubeliek szá-

razán. "Elhasogatva 1 m hosszúra, fejszével, sulokkal elrepegetve, összerakják."

A fentiekén kívül a különböző fákat egyéb célokra is felhasználták. A cserfa és bükkfa hamujából lagot készítettek mosáshoz. Sőt talajjavításra is felhasználták.: Az összegyűlt hamut a kertben kiszórták, vagy kocsin kihordták a földre, s ott szétteregették.

Faszénét is készítettek. "Összeválogattak 10-20 kg. szalmát, azt beálogatták, mindig hosszabbat, mindig hosszabbat, míg a földet rá lehetett dobni. Ez vót hosszukás meg gömbölyű alakba is. Ezt 20-30 cm-es vastag földdel befödelték.. Ezután hagyták rést, ahol be lett gyujtva, amikor begyulladt, a fölső csucsba vót egy kis rész, ahol a füst elmehetett. Amikor a párolgásnak elmúlt a nyoma, tudták már a hozzáértők, hogy a faszén kész. Amikor ki lött bontval, ha már nagyobb mennyisége vót az illetőnek, oszt kereskedésre is értékesítette. Saját maga tüzelése céljára is. Ki mikor ráért, akkor égetett. Leginkább a favágók saját céljukra szállították el az erdőből. Télen szánkóval, lófogatu kocsival nyáron."²⁷

ÉPÍTKEZÉS, HÁZBERENDEZÉS

A legöregebbek tanúsága szerint Magyaregres rendezetlen, halmazos település volt. "A telkek nem voltak meghatározott alakuak. Ki amekkorát kiirtott, leeresztett, az az övé lett. Kiskert nem vót. Mindenki maga lakott: tanya-szerűen. A falu közepén az összesnek vót egy közös kutja. Egy tanya körül 1000-1600 kvadrát háztáji vót.

A lakosság a török időkben az üldözés miatt beszorult egy szűk részre, ahol kialakult a falu. Az évszázadok alatt kialakult mostani alakja. Két oldalról pocsolya vette körül.

Egysoros utcán 3-400 □ öl területen kis ház, gazdasági épületek vótak. Később ezeket gazdasági cselédek szállták meg. Kisebb területű helyeket építettek ki.

A régebbi lakosok 1500-2000-3000 □ öles területen szálltak meg. Az 1853-i rendelet szerint megszűnt az urbéresség. Aki mekkora területen robotolt addig, azt nevékre írták telekkönyvileg. Ebbe beleértve a lakóhely nagysága, szőlő, erdő. 48 hold egy egész hely. Két egész helyről tartottak cselédet, aki mindennap szógált. A többiek részletenként foglalták el helyüket a gazdaságban: 12 hódat /fertály/, 30 hódat."

Molnár József szerint tehát a telkeknek nem volt határozott alakjuk. Ez tapasztalható az Ujfaluban, ahol a telkek háromszög ill. szabálytalan sokszög alakúak. Ennek valószínűleg nem a posvány volt az oka, mivel az Ujfalu dombon épült. Az Ujfaluban, amellet, hogy a telkek szabálytalanok, a házak is különféleképpen helyezkednek el az utca vonalához viszonyítva. Háromféle esetet figyeltem meg: 1./ A ház hosszanti oldala párhuzamos az utcával. 2./ A ház homlokzata párhuzamos az utcával. 3./ A ház egyik fala sem párhuzamos az utcával. Ezzel szemben az Öregfaluban szabályos téglalap alakúak a telkek, s a házak homlokzata párhuzamos az utcával. Egy-egy telek szélessége 10-20 öl.

Magyaregresen - az öregek tanúsága szerint inkább ^ősövényfalú házakat építettek. Kevesebb volt a vert- vagy tömésfal. Nyeregtető, szalufás, főleg zsupos házakat építettek. 1880-85 táján elszórtan már alkalmazták a hazai sindölyt. Ekkor azonban még csak a téglaegetők tudtak téglaházakat építeni. A téglá elterjedésének kezdetét jelentette az, hogy a ház falába kőlabákat épített a kőműves. A tömődeszkák egyiktől a másikig értek. Egyes helyeken - tömésfalnál - egy-egy sor tömésre egy-egy sor téglát raktak.

Az 1920-as évek óta általában téglaházakat építenek.

Ma már sajnos egyetlen régitípusú, zsupfedeles ház sem akad a községben, így az öregek emlékezetére támaszkodtam. Szerencsére a régi butorzat egy-két házban még megmaradt, s ezeket le tudtam fényképezni. A ház nagysága a család létszámától és főleg anyagi helyzetétől függött. Magassága általában 2,5 m volt. Az ablakok 60x80 cm-esek, az ajtók 90x160 cm-esek.

Sövényfal

A sövényfal alapját földre fektetett, leháncsolt, négyszögletesre faragott fatörzs alkotta. Ebbe 50 cm távolságra lyukakat furtak, melyekbe karvastagságú, kihelyezett végű, házfalmagasságú tölgyfa cölöpöket vertek. A cölöpök közti részt fűzfa vesszővel, nyolcasfonással befönték. Ezután készítették el a pelyvát, szalmás sarat. Ezzel tapasztották be kívül-belül a sövényt. Végül a falvastagság 20-25 cm lett.

Vertfal

Az alapfal kijelölése után kiásták az alapot. Mivel Magyaregres mélyebben fekvő területei vizenyősek, az alapot 50-100 cm mélyre ásták. Az alap kitöltésére az un. vasastéglát használták, mely - mai nyelven - selejtként került ki a tégláégetőkből. A tűz közelében levő téglák összeolvadtak, ezeket olcsón odaadták annak, akinek kellett. Régi pince betömésére is ezt használták. /A vasastéglát összetörve tették az alapba. Erre hordták az iskolát kijárt lányok vájt teknőben vagy vékában /kosarakban/ a földet. Az építkezéshez szükséges földet az udvar valamelyik részéről termelték ki.

Az elkészített alapra házfal magasságu gerendákat állítottak fel két sorban, egymástól olyan távolságra, amilyen vastagra akarták építeni a falat. Az egymással szembenálló gerendákat kötéllel összekötötték, hogy ne düljenek el. Ezután a gerendák belső felére élére állított deszkapallókat helyeztek, melyeket helyenként távolságtartó léccel ellenőriztek.

A deszkapallók között a lányok hordták tele földdel. A nagyobb rögöket három férfi botsulokkal a deszkák mellett döngölte le, azután 2-3 férfi sulokkal simára döngölte a földet.

Egy-egy falrész elkészítése után emelték a pallókat /a palló kb. 4 m hosszú, 25 cm széles, 5 cm vastag/.

Amikor kész a fal, tetejére ráteszik a két sárgerendát, olyan hosszúságban, amilyen hosszú az épület. Ezután ennek a tetejére méterenként huzzák rá az összekötő köröszterendákat, majd felteszik a mestergerendát a köröszterendák aljára. A mestergerenda hossza független a ház hosszától, egyik szobától a másikig húzódik. Minden egyes szalufát a köröszterenda végéhez erősítenek. Minden második szalufát összeköt a kakasülő.

Belécezés: zsuptető esetén a lécek 40-50 cm távolságban vannak egymástól. Mihelyt befejeződik a tetőszerkezet elkészítése, megkezdik a zsupolást. Két-két csomó rozst keresztbe letesznek a földre, kötéllel összekötik, megtekerik. Ezt nevezik fölkettőzött gicának. Ez a gica lapos, a két csomó egymásba szorul. A tarlós részt kaszával levágják, hogy egyenes legyen, s lapickával felütögetik a kiálló szálakat. Ezután felrakják a zsuptót a tetőre. Az alsó sornál lefelé van

a tarlós rész. Ezt a sort a második léchez kötik. A második sornál a virágos rész van lefelé, ez eléri az első sor alját, tehát itt nem lépcsőzetes a fedés, hanem sima. A második sort a harmadik léchez kötik.

A ház két-két szélén diszként lépcsőzetesen rakják a sorokat. Itt a gicákat 40 cm-enként helyezik el.

A tető nyergét külön fedik be. Az erre a célra készített gica rövidebb s még a földön közel a tarlós részhez megkötik, a kötésnél megtörik, kétfelé veszik és úgy dobják fel a tetőre.

A tetőszegélynél először feltesznek egyet, melléje teszik a másikat, ezt külön kötéllel hozzáerősítik az elsőhöz. Ezután a 3. gicát is felteszik, az elsőből egy fürtöt kivesznek, megcsavarják, s ezzel hozzákötik a harmadikat, és így tovább. Szükség esetén minden negyedik vagy ötödik gicát saját fürtjével összekötik a legutolsó sor zsuppal, ami a hegyével lenek áll. /szélvihar ellen./

A pítvar a tetőzet szélesebb, kiálló része. Ezen a részen kijjebb van eresztve a szalufa. A pítvarban kb. négy méterenként faducok, vagy téglaoszlopok álltak. A pítvar alját a ház hosszában kb. 15-20 cm magasra kisározták. A küszöb kicsit magas volt, kb. 15 cm, a szoba, konyha szintje pedig kb. 20 cm-el volt magasabb a külső szintnél.

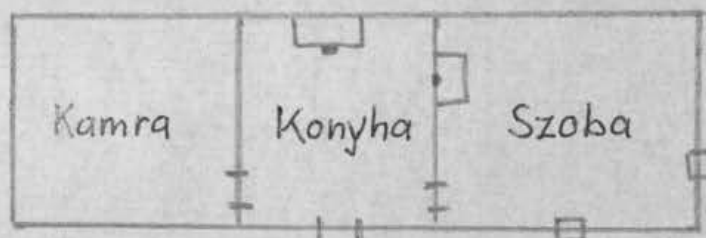
A ház beosztása

A ház valamennyi helyiségében döngölt föld alkotta a padlózatot: "a földet sulokkal letömték, leöntözték vízzel, majd erős polyvás sárral besározták kb. 15 cm vastagon. Ha megszáradt, lesikálták. Ha megkészült, letáncútták." Ha elkészült a ház, bált tartottak.

A továbbiakban pedig ünnepek előtt folyékony sarat készítették és meszelővel felkenték a padlót. A fal mellett vékony ecsettel dolgoztak, nehogy a meszelés bepiszkolódjon.

A falakat - miután besározták és megszáradt - bemeszelték. A szoba fehér maradt, a konyhát azonban diszitették. Az asszonyok papirból mintát vágtak ki, s színes festékekkel bekenték. Sokszor azonban csak kézzel diszitették a falat.

A magyaregresi hagyományos parasztház beosztása a következő:

Az ajtó a pitvarról nyílt a konyhába. A szobába és a kamrába a konyhából nyílt ajtó.

Szoba

A régi beosztású házaknál csak egy szoba volt. Később szaporulat vagy egyéb okok miatt a kamrát átalakították szobának. Ekkor a régi szobaszoba lett az első szoba, a kamrából pedig hátsó, vagy második szoba lett. A szobabutoroknak nem volt meghatározott helyük. A sarokpad, asztal, székek általában a két ablak között voltak. Néhány széket az ágy előtt is sorbaraktak - az országos szokáshoz hasonlóan. A tulipános láda az ablak és az ajtó között helyezkedett el.
/15 - 18.sz.kép /

A supedlit Magyaregresen is ismerték. Ez a butordarab tulajdonképpen közönséges ágy volt, de négy sarkára, az ágydeszkákra 4 lécezt állítottak. Ezekre deszkákat helyeztek olyan magasságban, hogy éppen alá lehessen bujni. A deszkákra rakták az eladó lány kelengyéjét úgy, hogy a diszitett párnák kívül legyenek. Ezután az egészet letakarták díszes terítővel, mely az alsó részt is befedte.

Ahol kicsi volt a ház és nagy a család, a supedli alatt helyeztek el egy kis ágyat /néha kereke is volt/, melyet esténként ki lehetett húzni. A gyerkeknek kiságyat is készítettek. Formája megegyezett a felnőtték ágyával, de arányosan kisebb volt.

Használatos Magyaregresen még ma is az u.n. "katonágy". Nevének eredete: éppugy, mint a katonáknál, csak 1 párna, 1 takaró és 1 lepedő tartozott hozzá.

Konyha

A konyhában az ajtóval szemben építették a kemencét. A legöregebbek

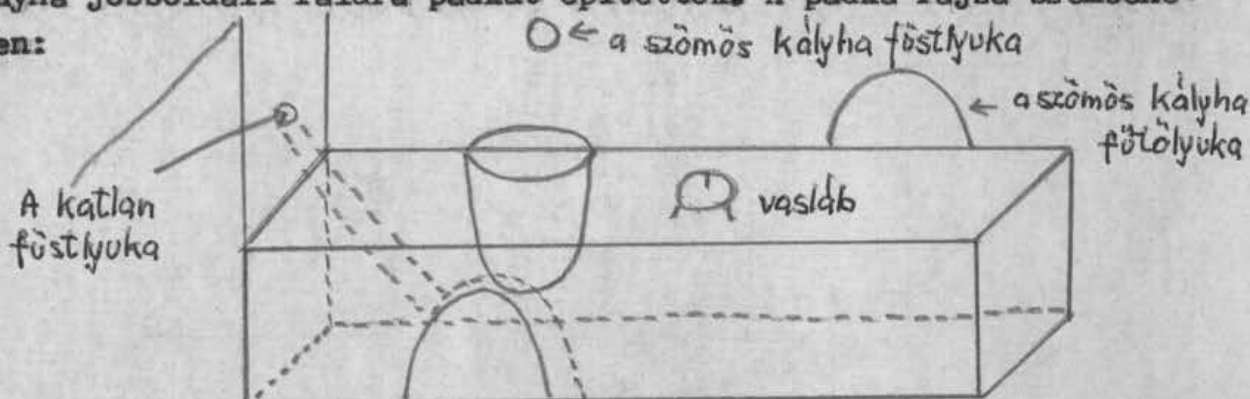
emlékezete szerint Magyaregresen nem bubos, hanem lapos, négyszögletes kemencét használtak. /19-20. sz.kép /

A kemencét kőművesek készítik a legfinomabb égetett téglából. A leendő kemence alját szénsalakkal tömik meg, s erre rakják egymás mellé a téglát. A salak magába szívja a nedvességet, így jó pirosra sül a kenyér feke. A kemencék nagysága különböző: általában 100-120 cm magasak, négyzet alakúak, oldalfaluk nagyjából függőleges. Tetejük lapos, így különböző konyhai edényeket helyeznek el rajta.

A konyhai kemencét előlről fűtötték; száját a kemencetévővel zárták el. Ez régen földből volt, most vaslemezből készítik.

A kemencét kb 50-60 cm hosszú faágakkal melegítik be. Amikor a fa már hamuvá égett, a hamut szenvinyóval kiszedték. A finomabb tisztítást a peméttel végezték. A szenvinyó régebben fából, most vasból készül. A pemét fanyélre tekert szalmacsomó.

A konyha jobboldali falára padkát építettek. A padka rajza szembenézetben:

Ezen a padkán kapott helyet a vizforraló katlan, s itt főztek. A múlt században három lábu cserép, ill. később érclábasban főztek. Ezek különböző nagyságúak voltak, s általában fogantyúval is ellátták őket. Letették őket a padkára, s alattuk tüzeltek.

A századforduló táján már un. vaslábat használtak. Ezt is különféle nagyságban készítették. Ezekre tették a cserépfazekat, s alattuk tüzeltek.

A szobában levő szömös kályhát is innen fűtötték, hogy a szobát ne piszkolják be a fűtőanyagga. A füst egy lyukon szintén a konyhába jött. Szömös kályhát sajnos már nem találtam. Már mindegyiket szétszedték, s helyettük a csikótűzhelyet állították be. A szömöskályhát sütésre-főzésre is használták.

A legrégebbi konyhatípus a füstöskonyha: a füst nem a kéményen, hanem a konyhaajtón át távozik. A konyhaajtó éppen ezért kettős volt. Télen, hogy a lábuk ne fázzon, de a füst eltávozzon, csak a felső szárnyát nyitották ki. A füst miatt természetesen csak a szükséges ideig tartózkodtak a konyhában. Szabad idejük nagyobb részét /télen/ a szobában töltötték.

Fejlettebb formát képviselt a szabad-vagy mászókérményes konyha. Ezt házépítéskor még a zsupolás előtt elkészítették. Rendszerint négyszögletes volt a nyílása, olyan, hogy egy ember elférjen benne. Ez a kémény kb. 1 méterrel magasodott a tető fölé.

A kémény belsőjében rudakat helyeztek el, ide akasztották a kolbászt, szalonnát füstölésre. /21. sz. kép /

Magyaregresen egy-két helyen még található szabadkémény, de füstöskonyha már nem. A legtöbb helyen a nyárikonyhában helyezték el a kemencét. A füst nem az ajtón át, hanem egy, a falba vágott nyíláson távozik.

Ebben a községben még most is sok kemencét lehet találni, mivel pék nincs, s a házikenyérről sokan nem akarnak lemondani.

Az edényeket részben a kemence tetejére rakták, részben pedig a falon levő fogásra akasztották. / 22.sz.kép/

A konyhában helyezték el - általában az ajtó mellett - a vizespadot. Erre tették a különböző méretű vizeskancsókat.

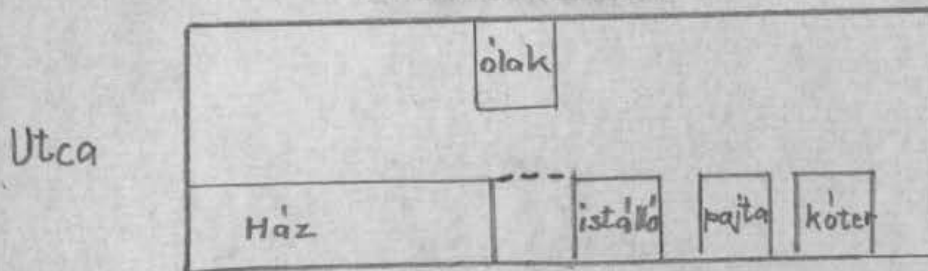
Kamra

A kamrában helyezték el a lisztesládát, különböző házi eszközöket /Pemét, szenvinyó, sütőlapát/, valamint a disznók eleségét előkészítő edényeket /pl. darás láda/.

Általában a padlásfeljáratot is itt helyezték el, esetleg a ház vagy a pitvar végében.

A falakat a szobában cseréptányérral és szentképekkel díszítették, a kamrában festékekkel. A meszelőt az alapszintől eltérő színű festékbe mártották, s úgy nyomkodták a falhoz. Ez volt a minta.

Melléképületek

Magyaregresen a melléképületek soros udvart képeztek. Az ólak kivételével egy oldalon helyezkedtek el.

Istálló: A háztól 7-8 méternyire volt, vagy pedig egybeépült a házzal. Ugyanugy építették, mint a lakóházat, de tetejére nem zsopot, hanem szalmát tettek. Ajtaja kétrészes volt. Az alsó részt nyáron is bezárták, hogy a jószág ne szabaduljon ki, a felső részt azonban nyitva hagyták szellőzés végett. A falba két ablakot vágtak: kb. 50 x 50 cm nagyságut. A 20-as, 30-as években még téglából készültek az istállók, s szinte mindenütt egybeépültek a házzal. A jászolt kezdetben fából, most már inkább betonból készítik. Az istállóban tartották a - ló és a szarvasmarha mellett - juhot is. /Egy családban csak egy-kettőt tartottak./ Aki nyulat nevelt, az ólat az istállóban helyezte el.

Pajta: az istálló közelében épült, esetleg vele egybeépítették, hogy télen ne kelljen a jószág élelméért kimenni. Ha két istálló is volt az udvarban, a kettő között helyezkedett el a pajta. Építése az istállóéval azonos. Ide helyezték a takarmányt. Az újabb pajták kőlabakra épültek, s a falakat deszkából készítik, hogy szellősebb legyen.

Szalmás-vagy polyvás kóter: "mindig a szűrű szélén vót, minden épülettől távol. Utána következnek a szalmakazlak. Általában két oldala 3-3 cölömp leásva, annak a tetejére átkötő fa. A tetőzet a ház tetejéhez hasonlóan. Az összekötő fára sárgerenda, ahhoz van részögelve háztető formájára a szalufák. A szalufákra vékony husáng van elhelyezve, ami fenntartja a rája helyezett szalmát. A falát csutával, nádval vagy vesszővel befönték a tyukok ellen." /Molnár József TSZ-tag/ Nyáron ekét, boronát, mindenfélét raktak bele. /23.sz.kép/

Ólak: "Az ólak ugy készültek, hogy leverték a hasított karókat, körücsaptatták, hogy ne legyen hideg. Az kifutó karóval, vagy deszkával vót körövéve." /24-25.sz.kép/

Pince: "A pincét minden gazda maga vájta a partba. Ezek a pincék általában 10-12 m hosszúak, 2 m szélesek voltak, tető csucsos, 50 cm-es vót a bót. Ide tették a hordókat és a krumplit."

A gabonát kb. a századfordulóig két helyen tartották.

1./ A padláson nyitott hordókban,

2./ A kamrában, hevederekkel megerősített deszkaládában, ferslag-ban. A kukoricát is a padláson tárolták.

Góré: góré az 1890-es években kezdtek építeni két okból: egyrészt azért, hogy a kukorica szellősebb, egészségesebb helyen legyen, másrészt azért, hogy a kenyérgabonának elég helye legyen a padláson. "Raktak külábat alája, régyütt a talp, a lábak fából, ódala behevederezve, arra tették a lécet rá, osztán sindölyt a tetőre."

A küláb kb. 1 m magas, az egész góré kb. 3 m magas, hossza ált. 6 m. de ez változhatott, szélessége 1 m.

A lécek akácfából, a talp tölgyből, a tető pedig fenyőből készült. Kislépcsőn mentek fel a góréra, alája pedig tyukólat, réceólat építettek. / 26.sz.kép /

"A kutak nem az udvarban, hanem az utcán vótak. Később az utca szélen, majd beljebb hozták az udvarba. Régen nem téglás kutak vótak. Amikor kivájták a földet, oszt az odvas fát beleengedték, ezt bodonyos kutnak nevezték. Kb. 4 m mély vót.

Gémeskutak: Leállítottak egy oszlopot a kuttól 5-6 m-re. Ezt nevezték csigágas-nak, mert vót két ága fönn, az ki vót furva kétódalt. Belegyütt a gém, a kutgém. A gém végén vót a sudárfa, az is át vót furva, tőgyfából vót. Bevasaltatták kováccsal, s vót rajta két pánt. A sudárfa végén is vót pánt a vödörhöz. A gém végén suly vót, ez segített emelni a vödört. A vödör is fából vót. Ha nagyon mély vót a kut, két sudárfát is összekapcsúttak. Ez téglás kut vót. 50 cm magas pereme vót /káva/, erre vót padló szögezve, oszt ahol lement a vödör, lyuk vót."

Hengerős kutak: Ennek részei: kuthenger, kuthajtóvas.
/Kurucz Károly Tsz-tag./

NÉPSZOKÁSOK

Magyaregres - mivel a lakosok tulnyomó részben reformátusok voltak - az ünnepi népszokásokban igen szegény. Mindenesetre igyekeztem összegyűjteni a még meglévő vagy a már csak emlékezetben élő szokásokat.

Az egresi lakodalmast részben a látottak alapján, részben két adat-szolgáltató - Balatincz Lajos és Jutai Kálmán - segítségével irtam le. Balatincz Lajos a mai lakodalmat, Jutai Kálmán a 2-3 évtizeddel ezelőttit ismertette. Mindketten többször voltak vőfélyek.

Balatincz Lajos és barátai még most is a régi és lehetőleg a legszebb vőfélyverseket tanulják meg. Összegyűjtötték a régi verseket és ezekből válogatnak. Pályázatomban én is a legrégebbi és legszebb verseket közlöm.

Keresztelő /Komabál/

A gyermek keresztelésének lakodalomhoz hasonló megünneplése Magyar-egresen eleinte csak a reformátusoknál volt szokás. Később azonban a katolikusok is átvették ezt a szokást.

Az előre megbeszélt időpontra, vasárnap reggel a keresztanyáknak meg kellett jelenniük az újszülött házában. Mivel senki sem akart elsőnek érkezni, az időpont kb. 1 órával eltolódott. Az előre megterített asztalhoz mindenkit beültettek. /A férfiakat reggelire nem hívták meg./ Először édes italokat, rumot, pálinkát öntenek. Ezután hozzák be a tejeskávét a kaláccsal vagy kuglóffal, a süteményeket, tortát. Közben a kisbabát /ekkor már kb. 4 hetes/ is felöltöztetik. Beharangozáskor a felnőttek nagy része elmegy a templomba. A gyermeket később viszi utánuk valakü, mivel a keresztelő az istentisztelet végén van. Ha van olyan rokon, akinek a gyereket már tartotta keresztviz alá az anya, vagy van rá lehetőség, akkor a csecsemőt az tartja a keresztviz alá. Vagy pedig a legidősebb keresztapa felesége tartja a kisbabát. A papnak mindenki ad 10 Ft-ot.

Keresztelő után a legfiatalabb keresztanya viszi a gyermeket. /Egresen a reformátusoknak sokszor 10-20 keresztszülőjük is van./

Amikor hazaérnek, az otthonmaradottak kérdezik /3-szor/: "Mit viszték?" Erre a templomból jövők válaszolnak: "Keresztelt bárányt." /3-szor./ Csak ezután engedik be őket a házba.

Ezalatt azok, akik nem voltak templomban, megterítették. Mindenki leül, a szakácsnők behordják az ebédet: huslevest, pörköltet rizzsel,

hurkát, kolbászt, peccsenyét savanyuval, rétest, süteményt, tortát. Ital: bor, sör. /Ebédre csak abban az esetben hívnak férfiakat, ha nem tartanak vacsorát./

Ebéd után mindenki hazamegy. Vacsorára párosan jönnek. Ekkor már muzsika /cigány/ is szokott lenni. A mulatozás másnap reggelig tart. Van olyan, aki még másnap is ott gajdol.

Halotti tor

Ha a család valamelyik tagja meghal, megmosdatják, felöltöztetik a jobb ruhájába, ráfektetik az ágyra. Az ágyat, melyre a halottat teszik, "hidegágy"-nak nevezik. Ezen az ágyon nézi meg az illetőt a halottkém. Míg meg nem érkezik a koporsó, ott marad a halott az ágyon, a halottas lepedővel leterítve. Ezt a terítőt külön erre a célra készítik: tiszta fehér házivászon, beleszótt fehér mintával. Az ágy mellé két gyertyát is tettek.

A halálozás napján, este van a vérrasztás. Amikor még szoba-konyha-kamra beosztású volt a ház, a halott és a vérrasztók egy szobában voltak. Később, amikor két szoba volt, az első szobában helyezték el a halottat, a hátsó szobában voltak a vérrasztók.

Voltak vérrasztóasszonyok, de el szoktak menni a rokon asszonyok és emberek is, aki akart. Egész éjjel virrasztottak: énekeltek, imádkoztak. Közben pihentek, beszélgettek, kis borral is megkinálták őket.

A temetés a halálozást követő napon szokott lenni, főleg délután 4 óra körül. A halottat Szt. Mihály lován vitték. Szt. Mihály lova: 4 lábú, 4 fogantyúval ellátott deszka. Oldalt pereme van, ez azonban alacsonyabb, mint a koporsó. Az egész "ló" feketére van festve.

A sirt a rokonok ásták, kb. 220 cm mélyre. Oldlára, a sir hosszában sirgádat ástak. Ide tették a koporsót.

A temetésen a háziasszony törüközött vagy szép vékaruhát tett a keresztre. Ez a kántoré lett.

A temetést követte a halotti tor. Ide a papot, kántort nem hívták meg, de a sirásókat és a vidéki rokonokat igen. A toron megkinálták enni-innivalóval őket, s beszélgettek. Sokáig senki sem maradt, hamar szétszéledtek.

A temetéssel kapcsolatban jegyzem meg, hogy Egresen - bár tulnyomó részben református lakosu volt - nem találtam a temetőben diszes fejfákat. A leggyakoribb fejfa-forma:

Munkajellegű szokások

Tollfosztás

A tollfosztás a kukoricafosztáshoz hasonlóan téli estéken történt. Egy-egy házhoz meghívták segíteni a rokonokat, jóbarátokat - főleg fiatalokat. A tollfosztás még így is több napig tartott, mivel a munkát délután 5-6 óra körül kezdték el. Közben a lányok dolgoztak és a tollat az asztalra rakták, a fiuk beszélgettek. Sokszor - a tréfa kedvéért - verebet fogtak, öklükben bevitték, s a toll közé rakták. A toll természetesen szétrepült.

A tollfosztás befejezésekor a gazda, akinek segítettek, süteményt, bort adott a fosztóknak. Valaku hermónikázott, a legények, lányok táncoltak. A mulatság kb. éjfélig tartott.

Kändernyomás

A kändernyomás azután történt, miután markot kötöttek a kenderből. Egy-egy házhoz vasárnap vagy máskor este összehívták a lányokat. A kerítés mellé deszkát tettek, erre helyezték a kendert, melyet a lányok arccal a kerítés felé, mezitláb tiportak. A kerítés mellé a legények is odamentek, citoráztak, hermónikáltak, nótáztak.

Fonó

Voltak olyan fonóházak, ahova összejártak fonni. A lányok, asszonyok fontak, a legények meséltek, vicceltek. Közben nótáztak is. A fonóházban fáklyával világítottak. A fáklyát gyertyánfából készítették, a végét kihegyezték s beletették a fáklyatartóba. A tűzvész elkerülése végett egy ember állandóan vigyázott a fáklyára. Szél vagy huzat esetén hajtott bádog közé tették a fáklyát, hogy el ne aludjon.

Nyársdugás

Télen - ha egy háznál disznóölés volt - a legények vágtk egy ágasfát, s este a disznóöléses ház elé dobták. Általában többen szoktak összeállni, s a legmerészebb dobta be a nyársat. Ugy vigyáztak, hogy a háziak ne vegyék őket észre, a háziak viszont igyekeztek megkeresni őket, mert kellett behívni vacsorára a nyársdugókat.

Amikor odabent meghallották a fa koppanását, bevitték. A legének sokszor rászurtak egy papírt a fára egy kis verssel:

"Messze utról jöttünk

Nagyon megéheztünk

Arra kérjük a házigazdát

Adjon egy kis jó vacsorát

Mert ha nem ad, kidöntjük a háza falát.

30-40 pogácsát, kis kolbászt, hurkát, szalonnát."

A háziak a fára tették a hurkát, kolbászt stb., majd kitették a fát a ház elé.

Köszöntők

Névnapi köszöntő

Ha egy családnál névnapot ünnepeltek, este a rokonság is köszöntötte az ünnepelet. Ekkor a gyerekek, gyakrana felnőttek is elénekelték a köszöntőt: Már megjöttünk estére estére

József köszöntésére

József légy egészségbe

Köszöntünk reménységbe

Hogy az Isten megtartsa

Fejedre áldást nyújtson

Holtod után az egekbe

Jobbra állítsa.

/A dallamot ld. külön kottapapíron./

Ujév-köszöntő

Ujév napján reggel a 10-15 éves fiúk házról házra jártak. Egyik helyen fogadták őket, a másikon nem. Ahol fogadták őket, a szobába mentek, s elmondták a köszöntőt:

Ez ujesztendőben eljöttem hozzátok

Szívem kívánságát most tőlem halljátok.

Nagyok és kicsinyek áldottak legyenek

Halálotok után a mennybe menjete

Hol az angyalokkal együtt örvendjete

Az egek egében így énekeljete:

Ámen.

/A további részt énekeltek:/

Uj esztendő, vigság szerző

Most kezdett ujulni ujulással

Vigassággal vig örömet kelni.

Légyetek az Uristennek, minden hivednek
Hiveiddel kegyelmeddel látogass meg minket
Alsó kék és felső szép és dicsérd Uradat
Urad áldja Nap, Hold, csillag te Megváltódat
Uzsám uzsám zengj kiáltás
Urjézus az urnapokon kedvelj most minket
Kedved szerint nyujtsd ki mennyből szent kezedet
Amen.

/A dallamot ld. külön kottapapíron./

A gyerekek egyszerű ruhában voltak. Semmi felszerelés nem volt náluk. A házbéliek aszalt gyümölcsöt, egy pár krajcárt adtak nekik.

Ünnepi szokások

Hushagyókedd, farsang

Mindkét alkalomkor maszkába öltözött a fiatalság. A legények általában női ruhát vettek fel. Ezenkívül a legkedveltebb maszkák: huszáruha: ehhez lovat is csináltak: kitömtek egy szalmazsákot, hátul farkar csináltak neki seprüből, elöl kantárszárat tettek rá. Gyakori volt a kéményseprő-maszka is. Sokszor az arcukat is beken-ték korommal vagy viksszal, nehogy felismerjék őket. Farsangkor este sorbajárták a házakat s minden háznál táncoltak.

Husvét

Husvétkor ki szoktak menni a Sikálódombra a falusiak. Itt találkoztak a keresztszülők és a keresztyerekek. A keresztszülők tojást, csokoládényuszt, vagy bárányt, esetleg játékot vittek a gyerekeknek.

Ma már ez a szokás nincs meg. Most a házakhoz viszik a husvéti ajándékokat.

Komatál

Magyaregresen a husvétől kishusvévig /következő vasárnap/ tartó hetet komázó hétnek nevezték. Ekkor /de az év más szakaszaiban is/ hordták a komatálat.

Már iskoláslányok is küldtek egymásnak komatálat, fiuk is egymásnak, legények is lányoknak. Ettől kezdve komának szólították egymást.

A komatál közönséges tányér, ebbe egy üveg bort tettek, köréje forgácsfánkot, himes tojást, narancsot. A tálát tiszta ruhával letakarták, majd a leendő koma barátnője szalaggal a kezéhez kötötte, s ő is vitte el. Amikor a tálát átadta, versikét mondott:

"Komatálat hoztam
Meg is aranyoztam
Koma küldte komának
Ha nem veszi magának
Visszaviszem komának."

Ezután, aki a komatálat kapta, kiürítette a tányért és az üveget, s visszaküldte. Ő is hasonló dolgokat tett bele.

Komatálat csak egyszer küldtek egymásnak. Előfordult, hogy egy lánynak 15 komája is volt.

Ez a szokás már a 30-as évektől kiveszőben van. Ma már csak elvétve küldenek komatálat.

Szüreti mulatság

A szüreti mulatságot az egyik őszi vasárnapon tartják, amikor a szőlő már érett ugyan, de még nem lehet szedni. Főleg fiatalok vesznek részt benne.

Délutánra a legények és lányok régi, magyaros ruhába öltöznek. Van köztük egy bíró és bíróné, kisbíró. A többiek párokba verődnek. A mulatságon a cigánygyerekek is résztvesznek. A résztvevők nagy része kocsin, néhányan lovon végigjárják a falut. Közben a lovasok csikósostorral durrogatnak. Néhány helyen megállnak, s a kisbíró dobolással hívja össze az este tartandó bálra a vendégeket.

A nagyobb hatás kedvéért a cigánykocsin /régi, rossz/ megcserélnek egy-egy kereket. Az egyik első kerék hátul, az egyik hátsó pedig elől van. A cigánygyerekek cigánynótákat énekelnek. Ők nem a kocsin mennek, hanem gyalog járják végig a falut, s összeszednek néhány ócskaságot: rossz lábost, fazekat, ezeket felteszik a kocsira, hadd zörögjön.

Ezzel a menettel - ha az idő engedi - a szomszéd faluba is elmennek. Ott a kisbíró szintén időközönkénti dobolással hívja meg a vendégeket az este tartandó bálra.

Mihelyt visszaérkeznek a faluba, elmennek a már előre földiszitett terembe. /A 20-as, 30-as években a szüreti mulatságot az un. Páliféle kocsmában tartották, ma pedig a kulturotthonban tartják./

A menyezetre szőlőfürtöket akasztanak. Estefelé megkezdődik a zene. A bíró és bíróné a terem egyik sarkában, esetleg a szomszéd szobában egyedül üldögél.

A legények közül kb. ötnek az a feladata, hogy vigyázzon a szőlőre. Ők a csószók. Mindenki igyekszik lopni, de akit rajtacsipnek, viszik a bíróhoz és bírónéhoz. Ők szabják ki a büntetést, ami lehet pénz, ital, vagy csók. Régebben 10 fillért fizetett az, aki lopott.

A csószók éjjelig őrzik a szőlőt. Ezután a bíró és bíróné is táncolhat már. A mulatság néha reggelig is eltart.

Lucázás

December 13-án a 8-10 éves fiúk házról-házra jártak kotyóni. Kettenhárman mentek egyszerre egy házhoz. Bekiáltottak az ablakon: "Szabad-e kotyóni?" A kotyoláshoz szükséges fát mindig a szomszéd udvarból lopták. Ezt bevitték a hálószobába. Leültek egymás mellé: a két szélső egy irányban, a harmadik ellenkező irányban. Attól függően, hogy mi-

lyen fát tudtak szerezni, vagy 30-40 cm-es rönkön ültek vagy egy hosszú fán.

A kotyoló versike:

Kity, koty, kity, koty, kity, koty,

Maj' hajnal lösz

Maj'megvérrad

Maj'reggöl lösz

Gelegonya három

Adjon Isten egy ólat, bele száz malacot,

Akkora orjájkok legyön, mint a mestérgerenda,

Akkora szalonnájok legyön mint az ajtó,

Adjon Isten 100 csibét egy kotlós alá,

50 db. kacsát, 30 db. libát, 50 db pulykát,

Adjon az Isten akkora kád mustot, hogy legyön belőle

50 akó bor.

A kotyoló gyerekeknek nem volt különleges öltözetük. Minden háznál kaptak valamit, pénzt vagy diót, kinek mi volt.

A kotyoló fát, amin ültek, otthagyták minden háznál. A gazda ezt a fát betette a tyukólba, hogy legyen szerencse a baromfiakhoz. Ahonnan elvitték a fát, ott - a hiedelem szerint - nem tudtak tojni a tikok.

Magyaregresen már kb. 1942-től nem kotyolnak.

Betlehemes-játék

A múlt század végén Egres lakossága még tulnyomó részben református volt. Ezért a katolikus ünnepekhez fűződő népszokások nem terjedhettek el. A betlehemesek - ha jártak is a faluban - nem az egresiek közül kerültek ki, hanem a szomszéd katolikus községekből /pl. Kaposfüredről/ mentek át a gyerekek a katolikus családokhoz.

Mindezek következtében az öregek csak általánosságban tudnak beszélni erről a népszokásról: "A betlehemesek felszerelése: papirruha, csu-csossapka, bot. Ajándékot kaptak a házaknál; valamilyen bottal ütögették a földet."

Karácsony

Karácsony este a 10-12 éves iskolásgyermekek végigvonultak a falun. Kb. tizen voltak egy csapatban. Lövöldöztek, kolompoltak, durrogattak, csöngöztek. Mindegyik a rendes ruhájában volt. Nem vettek fel maszkot..

A szokás célja: Jézus születésének hirdetése, a pásztorok megjelenésének jele.

Kb. az első világháborúig volt szokásban. A háboru miatt sok szokás elmaradt.

Karácsony köszöntés

Karácsony napján a 10-15 éves fiúk házról-házra jártak. Ahol fogadták őket, a szobába mentek. Felszerelésük nem volt, egyszerű ruhába öltöztek. Énekeltek. /karácsonyi énekeket/ A háziaktól aszalt gyümölcsöt, egy pár krajcárt kaptak.

Ezt a szokást az egresi gyermekek is ismerték, de inkább a pusztaiak jöttek be a faluba.

Ez is az I. világháborúig volt szokásban.

Aprószentek-napi korbácsolás

Korbácsolni általában azok a fiúk mentek, akik kotyolni szoktak. Néha a nagyobb legények is korbácsoltak. Ritkán kaptak 10-10 fillért.

A korbácsot friss fűzfavesszőből, három ill. négy ágból fonták. Az igazi korbács négyszögletű volt. Hossza nem volt meghatározva. Kisebb gyerekeknek az apjuk fonta, s rövidebbet, kb. 50 cm-eset. Minden évben ujat csináltak.

A korbácsolás Aprószentek napján reggeltől kb. délig tartott. Elsősorban a lányokat korbácsolták, de néha az állatokat is. A korbácsolás közben mondott versike:

"Egészséges légy

Friss légy

Lusta ne légy

Ha vizé küldnek boré menj,

Ha boré küldnek, vizé menj..." Általában jókívánságokat tartalmaz.

Egresi lakodalmas

A fiatalok bálban vagy lakodalomban ismerkednek meg egymással. Ismerkedés után - főleg ha nem egy faluban laknak - barátaik vagy ismerőseik révén érdeklődnek egymásról, kik-ki a másik családi körülményeiről. Magyaregresen az udvarlást gyakran pivarolásnak is nevezik.

Leánykérés

A leánykérés helyi neve: kéretés. Ennek időpontját a leány és a fiu szülei közösen, előre meghatározzák. A kéretés a lányos háznál történik. A szülők a vendégeknek süteményt, bort készítenek, egyes helyeken még nagyobb a készülődés: levessel, pörkölttel, tortával várják a vendégeket. Általában esti időpontot beszélnek meg. A fiu testvéreivel, közeli rokonaival, bérmakelesztapjával megy el a lányos házhoz, természetesen ünneplő ruhában. A lányos háznál már várják őket a lány szülei, barátnői és bérmakelesztanya. Amikor a vendégek megérkeznek, beengedik, leültetik őket, s kb. 1 óra hosszat hétköznapi dolgokról beszélgetnek. Ezután a fiu bérmakelesztapja szót kér. Saját szavaival elmondja, miért jöttek, mi a szándékuk, szeretné ennek és ennek a lányát megkérni a keresztfia részére. Megkérdezi, nincs-e ellene kifogás. Ezután a lány bérmakelesztapja válaszol. Általában nincs kifogás. Az efféle formaságok elvégzése után az ujdonsült vőlegény fölhuzza a lány ujjára a gyűrűt, s ekkor csókolhatják meg egymást először a nyilvánosság előtt. Majd ajándékot cserélnek. A fiu ajándéka lehet: óra, karkötő, ruha. A lány ezekért egy kendőt és egy pár darab zsebkendőt ad a fiunak. Ez a jegykendő: mintás, finom anyagu, szokásos fejkendő nagyságu.

Az ajándékok kicserélése után következik a vacsora. Vacsora után ismét hétköznapi dolgokról beszélgetnek. Ha jó kedvük van, danulnak. Kb. éjfél, egy óra körül vonul el a fiu a rokonaival. A kéretés után már úgy tekintik őt és a lányt, mint vőlegényt, menyasszonyt.

Háztájnéző

Kéretés után van a háztájnéző. Ekkor a lány szülei mennek el, hogy megnézzék, milyen körülmények között él a fiu. A lányt nem viszik magukkal.

Egyesség

A háztájnézó után tartották az egyességet a lány házában. Ennek időpontját már előre megbeszélték. A lány szülei, rokonai kitették ugyan a bort, süteményt a vendégek elé, de nem kínálták őket, csak az egyesség létrejötte után. Az egyesség alkalmával készítették a móringlevélet, melyre felírták, mi lesz a hozomány. Ekkor egyeztek meg abban is, mennyi lesz az ajándékpénz, melyet a vőlegény násznagya rögtön ki is fizetett.

Az egyesség után másnap szoktak elmenni a község házára beiratkozni. Ezután általában 3 hétre tartották a lakodalmat.

Áldomás

Magyaregresen a lakodalom előtt kb. két héttel áldomást tartanak a lány szülei. Lényegében kislakodalomnak is lehetne nevezni, hiszen a bucsuztatón, az esküvő és a menyasszonytáncon kívül minden ugy történik, mint a lakodalomban. Az áldomáson a lány szülei, rokonai, jóbarátai, ismerősei, valamint a fiu bérmaeresztapja és egészen közeli rokonai /kb. 10-15 fő/ vesznek részt. Az áldomásra a lány szülei a vőlegény szüleit, testvéreit és közeli rokonait hívják meg.

A menyasszonyruhát a kellékekkel együtt az utóbbi években a fiu veszi meg, s áldomáskor adja át a lánynak. A lány ekkor nem ad semmit.

Az étrend ugyanaz, mint a lakodalomban. Van, amikor beköszöntik az ételeket, van, amikor nem.

Az áldomás megkezdésekor a rezesbanda²⁸ elmegy a fiuért. Amikor a fiu házhoz érnek, a lány násznagya /aki esküvőkor a tanu/, néhány szóval elmondja jövetelük célját. Kikérik a fiut. Ezután visszamennek a menyasszonyos házhoz. Az uton az első silány²⁹ kíséri a vőlegényt. A menyasszonyos háznál a vendégek asztalhoz ülnek, a menyasszony kötenyt vesz fel, s így megy be. A násznagyok pénzt adnak neki. A menyasszony ezzel kifut, a pénzt, kötenyt leteszi, s az első silánnyal visszamegy a szobába.

Lakodalmi megbeszélés, előkészületek

Rendes körülmények között a lakodalom időpontját még az áldomás előtt

megállapítják. A fiu szülei elmennek a lány szüleihez, s közösen beszélnek meg az időpontot. Ha ez megvan, megkezdik az előkészületeket. Beszerzik a cukrot, lisztet, bort, stb.

A meghívás lakodalom előtt egy héttel történik. A rokonokat meghívóval, vagy személyesen a vőlegény és a menyasszony, esetleg a szülők hívják meg. A helybeli ismerősöket, barátokat a vőlegény közeli ismerőse, idősebb férfi /30-40 éves/, a fiatalokat a fiu 4-5 barátja hívja meg.

A lakodalom előtt 3-4 nappal a vendég hívó ismét végigjárja a meghívottakat, s megmondja, hány órára jöjjenek a fius házhoz.

A sütést-főzést öregebb asszonyok végzik. Közülük egyet megbiznak az irányítással. A meghívottak valamivel mindig hozzájárulnak az anyagiakhoz. Ahonnét családostul jönnek, onnét lisztet, tojást, cukrot és egy tyukot, a legények, lányok 1-1 tortát visznek.

Először a kenyeret sűtik meg, 15-20 darabot. A szakácsnők - saját fogyasztásra - gulyáslevest, kuglófot, véreshurkát készítenek.

A disznót a lakodalom előtt 2 nappal ölik meg. A főzéshez ennek a zsirját használják fel, nehogy a régi zsirtól esetleg avas ízű legyen az étel. A lakodalom napján készítik el a levest - kondérban, szabad tűzön - pecsenyét, stb.

A lakodalom

A zenészek - a rezesek - a kitűzött idő előtt egy órával kint az udvaron trombitálnak: hívják a lakodalomra hivatalos vendégeket. Mihelyt megérkeznek a vendégek, az első vőfény³⁰ felolvassa, melyik legénynek melyik lánnyal megy az esküvőre. Ezt a névsort az első vőfény és a vőlegény állítja össze. A legények, lányok közül, akik nem ismerik egymást, bemutatkoznak. Ezután a lányok kitűzik a párjuk kabátjára a vőfénybokkrétát. A legények pedig egy-egy csokrot adnak a lányoknak.

A zenészek a kikérőt fujják. Kikérik a háztól a vőlegényt. Az első vőfény kiáll a ház valamelyik kiemelkedő pontjára /pl. a lépcsőre/, s elkezd a bucsuztatót:

Tisztes megbizatással kopogunk e házba,

Hogy elkísérjük az ifju párt a boldogság útjára.
Vőlegényünk engem kért meg arra,
Hogy bucsuzóul egy pár szót szóljak.

Apától

Bucsut veszek tőled, kedves édesapám,
Ki nemcsak apám, de dajkám is voltál.
Miután a halál anyámat elvitte,
Az élet terhei mind rád nehezültek.
Isten segítségével fiad felnevelted,
Ezért mond most fiad hálás köszönetet.
Kivánom Istentől, hogy életed szála
Hosszura nyuljon, mint az orsó cérnája.
Őreg napjaid legyenek mind szépek
Bucsuzóul most ezt kívánom néked.

Anyától

Kérem áldásodat, drága édesanyám,
Ha itt volnál, karjaidba zárnál.
De Isten szava elszólitott tőlünk,
Mióta elmentél, szomorú volt éltünk.
Meg sem tudsz ölelni, meg sem tudsz áldani,
Hervadtan nyugszanak az anyám karjai.
Ha nem is tudom most megcsókolni orcád,
Lelkem mély hálája repüljön fel hozzád.
Kérd az egek Urát odafenn a mennyben,
Hogy házasságunk boldog legyen itt lenn.

Testvértől

Kedves testvérem, nem tudok mit tenni
Hogy tőled is im bucsuzást kell venni
Azért Isten veled, ne felejts el, kérlek
Áldja meg az Isten minden lépésedet.

Barátaitól

Kedves barátaim, hozzátok fordulok
És tiszta szivemből minden jót kívánok
Aki sorotokból ezuttal kilépek
Szerencse angyala repüljön felétek
Az élet utjain legyetek boldogok
Jó és hű élettársat ti is találjatok.

Násznagyoktól

Hozzátok is nyujtom hát bucsu soraim
Mind akik valátok nékem násznagyjaim
Hogy nem sajnáltátok fáradságotokat
Vegyetek Istentől sok sok jutalmakat.

A bucsuztatókat a szájtatók is meghallgatják. A bucsuztatók után a zenészek ismét trombitálnak, s elindul a menet a lányos házhoz: legelől megy a fiu násznagya, utána a vőlegény az első vőfényvel, majd a többi vőfény, koszoruslányok, vendégek és hivatlanok. Ahogy mennek a lányos házhoz, a zenészek kisebb-nagyobb szünettel muzsikálnak. Amikor megérkeznek, az első vőfény előbbrelép, s a ház ajtaja előtt elmondja miért, milyen szándékkal jöttek:

Tisztelt násznagy urak, e vigalom helyén
Isten jóvoltából mi is megjelenénk.
Mint dicső elődünk régi magyarok
Kiknek hatalmas volt fegyverük és karjuk
Sokszor seregenként messze elindultak
Hogy megszerezzék, amit birni akartak.
Ezelőtt kevéssel egy ifju legénytől
Aki becsültetik nálunk mindenkitől,
Oly kedves hirt vettünk, hogy itt találta fel,
Ezen becses házba, akit szive kedvel
El is határozta magáévá tenni
S kért, hogy segítenénk neki megszerezni
Fel is kerekedtem egy kis sereggel.

Megkéri a lány szüleit, hogy a fiu rokonságát fogadják be. A szülők nem szólnak semmit. A vőfények, koszoruslányok bemennek a házba. Az 1. vőfény az első silánytól megkapja a zsebkendőt és a bokrétát, ő pedig átadja a csokrot.

A lányos háznál a vendégeknek bort, kalácsot adnak. Közben a menyasszony elkészül. Ezután az 1. vőfény kiáll az ajtóba, szót kér, s elbucsztatja a menyasszonyt.

Kedves násznagy urak, eljött az az óra
Hogy meghallgassanak engem egy pár szóra.
Nem lesz hosszantartó, elmondom azonnal,
Kérem, hogy hallgassanak meg szives türelemmel.

Vegyél részt barátom, szívem fájdalmába,
E nehéz percnék e pillanatába.
Csendesedjék szívem, szünjetek könnyeim
Hadd tudjam mondani köszöntő szavaim.
Kedves jelenlévő lakodalmi sereg,
És kik körülvesztek, szeretett vendégek,
Nem sok az én időm, talán pár óra,
És esküt fogadok az Urnak szent házába.
Az ígéretemet, mit mátkámnak tettem
Eljött az ideje, hogy beteljesítsem.
De most a szívemet szorongás fogja el,
Mert a házaselet utjára lépek fel
Ezért én Istenem, Tehozzád fordulok,
Mert ma változik meg életemnek utja,
Vagy holtig öröme, vagy örökös bura.
Ezért én Istenem, ne hagyj el engemet
Bocsásd meg ellened elkövetett vétkem.
Add, hogy boldog legyen az én páros éltém.
Minden örvénybe te légy a vezérem,
Most, mielőtt elindulok hosszú utamra,
Illő, hogy hozzátok köszöntő szót szóljak.

Apától

Kedves édesapám, bucsuzom tetőled
Mint igazán szerető hűséges gyermeked
Zokogónyelvemmel kifejtteni tudnám
Azon sok jótettet, mellyel elhalmoztál.
Nem lehet, nem tudom mindazt megköszönni.
Köszönöm jó apám, hogy engem szerettél
Minden viszonyok közt szépen fölneveltél.
Neked édes apám kívánom Istentől
Adja rád áldását a magas mennyekből.

Anyától

Tudom édesanyám, neked is fáj szived,
Hogy bucsuzok mostan én tetőled.
Kedves dajkám voltál, engemet szerettél
Jóra tanítottál, a rossztól intettél.

Hogy mi voltál nékem, azt ki nem mondhatom
Mert nincs rá szó, nincs rá fogalom
Im megköszönni ó hogyan is tudnám,
Isten megáldjon, kedves édesanyám.

Testvértől

Kedves testvérem, nem tudok mit tenni,
Hogy tőled is im, bucsuzást kell venni
Azért Isten veled, ne felejts el kérlek
Kedves családdal áldjon meg az Isten.

Leányoktól

Kedves leány pajtásim, most hozzátok fordulok
És tiszta szivemből minden jót kívánok
Aki sorotokból ezuttal kilépek
Szerencse angyala repüljön felétek
Az élet utján legyetek boldogok,
Jó és hű élettársat ti is találjatok.

Násznagyoktól /ugyanaz/

A bucsuztatók után elindulnak, ismét kialakulnak a sorok. Itt már a két násznagy megy elől, utánuk a menyasszony az első vőfényvel, majd a vőlegény az első silánnyal. Mennek a tanácsházára /ha délelőtt ott még nem esküdtek meg/, onnan a templomba. Mindenki rozmaringot visz a kezében. A nyoszolyóasszony almába szurja a rozmaringot, s esküvő után odaadja a papnak.

Esküvő után visszamennek a fiús házhoz. Az első vőfény előremegy, beköszönti a menyasszonyt, megkéri a fiú szüleit, fogadják be családtagnak:

Nyissa ki ajtaját kedves házigazda,
Itt áll előtte e ház új házaspárja.
Keljen fel e házban a boldogság napja
Szálljon rá az Isten magasztos áldása.
Most pedig jó gazdánk üsse csapra borát,
Hadd mulassa ki ma e sok vendég magát.
Te pedig vén cigány, ne lógasd a fejed,
Mert mindnyájunk nótáját el kell huzni neked.
Kezdődjék a nóta, kezdődjék a tánc,
Kívánok mindenkinek igaz, jó mulatást.

Amikor a menyasszony belép a fiús házba, fel kell rugnia a küszöbön egy pohár vizet.³¹

Ezután a szakácsnők felszeletelt kuglófot osztanak szét a gyerekek között. A többiek, a fiatalok az udvaron táncolnak sötétedésig. Sötétedéskor kezdenek beülni vacsorához az asztalokhoz. Amikor az összes vendég bent ül, beültetik a vőlegényt és a menyasszonyt. Mellettük a násznagyok foglalnak helyet. Szemben az új házaspárral a lány szülei és hozzátartozói ülnek. A vőlegényt és a menyasszonyt úgy ültetik, hogy a fejük felett ne legyen gerenda. A fiú szülei nem ülnek le, kint rendezik a dolgokat.

Minden ételből az első vőfény hozza az első tálát és be is köszönti, elsőként a levest: /27. sz. kép./

A vendégseregnek korogott a gyomra
Tőle szinte efilrót adott künn a konyha
Siettem tehát, hogy a levest elhozzam,
Hogy el ne ejtsem, csak azon imádkoztam.
Hál' Istennek itt vagyok, felteszem hát ime,
Kinek kalánya van, lásson hozzá, merjen,
A tál ürüljön, hogy gazdasszony örüljön.
A sok kínálásért reám ne pereljen.
Jó étvágyat mondok tehát mindeneknek,
Isten áldásával egyenek kelmetek.

A szakácsnők, akik még behordják az ételt, mind pár éves asszonyok. A leves után hozzák a pörköltöt és a rizst. A kása feltevésekor is köszöntőt mond az első vőfény:

Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva,
Apró szőlővel van jól kipallérozva.
Meg van a teteje pörccözve, zsirozva,
Nem is fogta ezt meg a tüznél a kozma.
Nem is kell ennek erő a vágására,
Csak egy kevés szellőcske kell a fujására.
Az árátul pedig semmit se féljenek.
Csak bátran belőle mindnyájan vegyenek.

A pörkölt után egy gazdasszonyt leteritenek fehér lepedővel, egyik kezét bekötik fehér törülközővel. Egyik kezébe tésztaszédót adnak,

a másik kezébe fakanalat. Mellette megy egy másik gazdasszony. Az ő kezében egy meszelő van. Az 1. vőfény beköszönti őket.

Ahogy a szakácsné a kását kimérte,
Ráfröccsent belőle a kezefejére.
Le vagyon forrázva a szakácsné karja,
Nagy égett sebeit kendővel takarja.
Sirdogál szegényke, szánat nézni rája
Jó lenne irért elmenni a patikába.
De gyógyszer vevésre bizony urak pénz kell,
Azért ezt a kérést közölöm kelmetekkel.
Adjon hát mindenki amennyit bir zsebe,
Hadd gyógyuljon meg a szakácsnő keze.

Végigmennek az asztalok között, s ki amennyit tud /1-2 Ft-ot/, annyi pénzt dob bele a levesmerőbe. Aki nem ad, azt a szakácsnő, akinek a kezében meszelő van, megmeszeli /a meszelő természetesen tiszta./ A másik, akinek be van kötve a keze, a fakanállal üti a levesmerőt, hogy zörögjön, hallják, mennyi pénz van benne. Ha valaki - tréfából - amikor tesz bele pénzt, ki akar venni belőle, a szakácsné elüti a kezét a fakanállal. Az összejött pénz egy részéből másnap reggel édes likőrt vesznek a kocsmában, másik részét pedig szintén másnap reggel apránként a zenészeknek adják kinn az udvaron. Ezen mulatnak a szakácsnék.

A következő étel a pecsenye. Az első vőfény, amikor behozza az első tálat, beköszönti ezt is:

Pecsenyét is hoztam, mégpedig kétfélét,
Behoztam a kakast és vele a jércét.
Hogy jutottam hozzá, szépen elmesélem,
Hallgassanak hát rám figyelemmel, kérem.
Szaladgált a kakas a jérce nyomába,
Én meg fogtam magam s futottam utána.
Megcsiptem mindkettőt hamar szerencsésen,
Leöltem őket és leforráztam szépen.
Lábukat szépecskén össze is kötöttem,
S őket a tepsibe belegyömöszöltem.
Szép piros-barnára sült megott a bőrük,

Lett királynak való pecsenye belőlük.
Nyuljanak utána, izes a falatja,
Tessék násznagy uram, bátran kóstolhatja.

Ezután az első vőfény újra szót kér:

Tisztelt egybe gyült uraim
Hallgassák meg újabb szavaim,
A muzsikusunak nagy baja érkezett,
Mert a muzsikája összetöredezett,
Amelyet a minap jól összeenyvezett.
Akinek tehát dus vagyon kedvébe
Tekintsen jól bele erszényébe
A primás szép nótát huz majd örömibe
Csak huszast hányjanak a hegedűjére.

Ekkor következik a dusozás. / 28.sz.kép / Az 1. vőfény kezében van egy tál, rajta két l decis pohár borral. Aki zenét akar rendelni, iszik a pohárból, beleteszi a pénzt a tálba /ki mennyit akar, 10-20 Ft-ot/ és megmondja milyen nótát szeretne hallani. Ezután a zenészek huzzák a kért nótát. Közben a vőfény továbbmegy, mögötte megy egy ember üveggel, aki mindig utánatölti a poharakat. Azért van két pohár, hogy férj-feleség egyszerre ihasson, s akkor egy fizet. A vőfény a sort az új párnál kezdi, azután megy tovább. Amikor végigért, a vőfény odaadja a zenészeknek az összegyűjtött pénzt.

Dusozás után hozza be az első vőfény a rétest:

Itt van a rétes, kibéleelve mákkal,
Láttam a konyhán 25 zsákkal.
Van közte diós, káposztás,
Kinek milyen tetszik, szabad a választás.

A vacsora befejezése után az első vőfény kikéri az asztaltól az ifju párt. A helyiségből kihordják az asztalokat azok, akik azért vannak ott, hogy segítsenek /nem vendégek/. Megkezdődik a tánc. Éjfél körül a menyasszony átöltözik menyecskeruhába, ami rendszerint pirospöttyös. Fejét menyecskésen köti be a ruha anyagából készült kendővel. A menyasszonytánc ekkor kezdődik./29.sz.kép/

A vőlegény egyik kezében üres tányér van, a másik kezében levő tányérban 2 égő gyertya áll. A vőlegény mellett két asszony egy ruháskosarat tart. Aki a menyasszonnyal táncolni akar, ezt kiáltja: "Enyém a meny-

asszony", s pénzt dob az üres tányérba, vagy ajándékot tesz a kosárba. Amikor vége a táncnak, az első vőfény szót kér. Átadja a vőlegénynek a menyasszonyt. Az új pár az ajándékokkal elvonul, újból kezdődik a mulatozás és a tánc.

Reggel 3-4 óra körül pálinkát adnak a vendégeknek. Általában ekkor a legjobb a hangulat. Amikor kivilágosodik, a zenészek újból előszedik a trombitákat, kimennek az udvarra, kint zenélnek egy kicsit, majd elindulnak láncolni a megmaradt vendégekkel együtt. Elmennek azokhoz a meghívott vendégekhez, akik éjszaka hazamentek aludni és még otthon vannak. Ezeknek zenés ébresztőt tartanak benn a házban trombitával. Az illetőt /ez csak férfira vonatkozik/, kiráncigálják az ágyból. A zenészeket neki kell fizetnie /20 Ft./. Gyorsan összekészülődik, s csatlakozik most már ő is a láncolókhöz.

/A láncolók elnevezés onnan ered, hogy régen nagyszemű láncot "borju-láncot" is vittek magukkal, megkötözték a megszökött vendéget s úgy vezették végig a falun/. A menet élén az új pár halad. Amikor végigjárták a falut, betérnek a kocsmába. Itt mindenki a saját pénzén iszik. A mulatozás elég nagyméretű /a zenészek is velük vannak/, táncolnak is. 2-3 óra múlva elindulnak hazafelé. Az út közepén mennek, közben dalolnak, táncolnak. Amikor hazaérnek, a lakodalmas háznál reggelire kocsonyát kapnak. Ezután a vendégek nagy része hazamegy. Néhányan azonban maradnak, ezek délután 2-3 óráig még mulatoznak.

A néhány évtizeddel ezelőtti és a mostani egresi lakodalom alig különbözik egymástól. A fenti a jelenlegi, általam is látott lakodalom. A régi és mai lakodalom közti különbségek, ill. ma már nem használt népszokások a következők:

1./ Most már nem készítenek mőringlevélt.

A mostani lakodalomban nincsenek már meg a következő szokások:

1./ A menyasszony esküvő után hazament, s ekkor elmentek az 1. silány ajándékáért. Nagy cseréptálba tettek süteményt, a tálat fölcifrázták. Ezután elmentek a menyasszonyért. Míg a lényos háznál elkészültek, a násznagyok tréfásan vitatkoztak:

- El tudnád-e vinni a végtelen fát? /Kocsit !/

Találós kérdéseket adtak fel egymásnak. Ha a fiu násznagya nem tudta a választ, azt mondták, nem adják ki a menyasszonyt. Ilyen találós kérdések:

- Mit eszik a macska karácsony délbe? /Ebédet./

- Milyen fán terem a kenyér? /Kenyérfán./

Ezután volt a bucsuztatás. A menyasszonyt elkisérték a vőlegényes házhoz. Ha más faluból való volt a lány, földiszitett lovaskocsival mentek. A lovakra szalagokat, csöngőket, madzagra fűzött pattogatott kukoricát aggattak. Násznagyi cimert, fitakot is vittek magukkal. Fitak: 3-4 szál nádat összekötöttek, erre piros vagy kék, háromszög alakú kicifrázott szélű papírt tettek.

2./ Az asztalnál a násznagyok belül a falnál, a vőlegény, menyasszony kívül ült.

3./ A vénasszonyok már a lakodalom előtti napon különböző tanácsokat adtak:

a./ A menyasszony azon igyekezzen, hogy előbb ő lássa meg a vőlegényt, hogy ő éljen tovább.

b./ Ahogy állnak az oltár előtt, a menyasszony rugja meg az oltár lépcsőjét 3-szor, hogy ő legyen az ur a házban.

c./ A menyasszony hátra ne nézzen, ha hozzák, nehogy hazakiváncozzék.

d./ A vőlegénynek nem engedték levenni a kalapot vacsora alatt, hogy az ő fején legyen a kalap a házban, ő legyen az ur.

e./ Figyelték az időjárást a lakodalom napján. Ha szép az idő, szép az életük.

4./ Vacsora alatt a lány násznagyai ellopták a menyasszony cipőjét, melyet aztán a vőlegénynek és a vőfénynek kellett kiváltani.

5./ Éjjel különböző bohózatokat csináltak. Egyesek füstös törülközőt tettek a fejükre. A törülköző két végét megcsomózták; más pöntölt tett a nyakába: papnak öltözött, így prédikált; vagy halálnak öltöztek s kaszával mentek ki.

Az írásban megmaradt régi /néha mult századi/ vőfényköszöntők alapján meg lehet állapítani, hogy a néhány évtizeddel korábbi lakodalmak

mennyivel gazdagabbak voltak mind köszöntőkben, mind a szórakoztató, élcelődő rigmusokban. Pl. külön köszöntőt mondtak el a bor és a víz bevitelére. Az étrend is különbözött a maitól: leves, torma és hus, káposzta, pecsenye, rétes.

NÉPKÖLTÉSZET

Ezzel a témával külön nem foglalkoztam. Nagyobb súlyt csak a történelmi - a falu történetére vonatkozó - mondák gyűjtésére fektettem. A más tárgyú gyűjtés közben előkerülő népdalokat, különböző történeteket feljegyeztem. Az így összegyűlt népköltészeti anyag sajnos nem sok.

Betyárnóták, betyártörténetek

A híres somogyi betyárok közül Juhász András és Patkó Pista neve ismert Egresen. Juhász András betyárrá válását pl. így magyarázzák:

"Juhász András juhász volt Bogáton az uraságnál, osztán elaludt a nyája mellett, a nótába' is ugy van. A birkák belementek a tilosba, felpuffantak, megdöglöttek. Hát osztán kiadott az uraság rajt', oszt így lőtt betyár. Erre portyázott ezeken a részeken. Itt is járt, ugy hallottam a nagyapámtul, ebbe a faluba gabonatakarodáskor. Mulattak itt állítólag. Benn fogtak mindenkit, inni kellett, nehogy kivigyék a hirt. Aki begyűtt a mezőről, meg köllött állni. Egy jány vót, harangozni ment délre. Le akarták lőni, azt hitték félre akarja verni a harangot. Utána szalattak, s magyarázták neki, hogy délre harangoz. Ugy mondta a nagyapám, szögletes, kicsi ember vót. Annyit tudok még, ennyit hallottam, hogy Somogyvámos szőlőjébe' verték agyon."

A betyárráválással kapcsolatban egy nóta szövegének egy részét is tudja Jutai Kálmán, az adatközlő:

"Mikor én Bogáton juhász vótam,
Nyájam mellett elaludtam,
Harminckettő elpuffadott,
Rajtam az uraság kiadott.

Azér' betyár mégse löttem,
Csak disznókkal kereskedtem.
Az osztopáni Vörös bíró
Az akasztófára való.
Az állta nékem utamat,
Elvette a disznaimat"

Patkó Pista

" A Patkó mulatott benn a csárdába. Oszt körüfoglák a jágerkatonák, hogy elfogják, megadásra kényszerítsék. Oszt nem ment ki a Patkó a csárdából. Elkezdtek löni. Osztán a csárdásné az tudott németül beszélni. No most annyira löttek, annyira löttek, fogytán vót a lőszer, jelentették a képlárjuknak, hogy elfogyott a lőszer. Oszt az asszony mondta a Patkónak, mi a helyzet a katonaságnál. Osztánnég a nóta még azuta jön. Kis vasrács vót, kinyomta, oszt elmenekült az erdőbe. Nem tudták elfogni." Erről a menekülésről szól a nóta is:

"Patkó Pista, Patkó Pista
Kiugrott a kiskertbe.
Vágott golyót, vágott golyót
Töltött a fegyverébe.
Fölhuzta a fegyverének a sárkányát,
Elkergetett, elkergetett 40 jáger katonát,"

/A dallamát ld. külön kottapapíron./

Simonyi Istók betyárnótája:

Nagy högyekön füttyörésznek a szelek,
Testöm, lelköm maj megveszi a hideg.
Eresszen be szép csárdásné violám
Megmelegszen kökény szemsugarán.

———— • ————
"Rézzel kiveretett fokosom de fényes
Csongorádi bíró lánya de kényes.
Száz forintos selyemkendő az nyakán
Száz forintos aranygyűrű az ujján."
———— • ————

"Szépen legel a kisasszony gulyája /juhnyája/
A kisasszony maga sétál utána
A kisasszony nem juhásznénak való
Selyemszoknya nem a harmatba való."

----- • -----

"Komám, komám, keresztkomám
Kettőt kölkezett a kutyám
Egyik pipa, másik dohány
Gyujtson kend rá körösztkomám."

----- • -----

"Árok, árok vizesárok
Hat fekete lovon járok
Hetedik lovam a deres
Mindig a csárdára keres
Mig a deres van a hámba
Magam pedig a csárdába."

/Jutai Kálmán TSZ-tag/

----- • -----

Különböző mondák, történetek

Vót kolerajárvány. Itt pl. Toponáron innepet is fogadtak. Azóta is megtartják. A nép 70-80 %-át kipusztította. 1800-as évek elején lehetett.

----- • -----

1966-ban, 100 esztendeje, akkor fagytak el a gabonák erre. Tisztára hideg időjárás vót itt, ugyhogy ködmönben arattak, ami maradt.

----- • -----

Erdő vót erre itt, innen jártak oda irtani. Vótak benne kigyók is. Simonyi Istóknak hittak egy embert. Szokott egy kigyó alunni a fán. Nagy vót, osztán nem mertek közel menni hozzája, osztán az öreg megköszörüte a fejszójét, oszt belevágta. Nem döglött meg mingyá, nagy

lehetett, mert vót ott 22 méter fa főrakva, oszt szétverte a farkával."

/Jutai Kálmán/

"Finta körösztapám talált egy koronát, osztán beletette a zsebébe, oszt azon a felén annyi kelés lett, hogy sok."

----- * -----

"Egy asszony, hogy meghalt a férje, elment a szüleihez. Beledobott az udvarukba valaki egy uj tutyit, ugy hogy senki sem hordta, oszt az Eszti fölvette. S tele lett keléssel. Azt mondta az öntőasszony, dobják a tűzbe, oszt a kelés elmúlt."

----- * -----

Egy asszonynak nagyon fájt a feje, oszt annak is mondták, próbálja meg, menjen el az öntőasszonyhoz. 11 óra tájban öntötte meg az asszony. Itthun a lánynak abban a tájban nem fájt már a feje. Akkor vót az anyja az öntőasszonynál.

----- * -----

Egy asszony olyan beteg vót a fejével, hogy Pécsen is vót a kórházba. Ott azt mondták: "Édes asszonyom, mi nem tudunk segíteni magán." Elmentek Töröcskére, Kaposba öntőasszonyhoz. Nem lett semmi baja. A rontőasszony osztán hamarosan meghalt.

/övr. Varga Sándorné Kántor Zsófia/

----- * -----

JEGYZETEK

- 1./ 1695-ös összeírás. OL. Kaposvári uradalom urbárium /a továbbiakban: K. u. u./ P. 108. Rep. 65. R.sz. 393.
- 2./ Kurucz Károly 74 éves gazda szerint. Ezt tanusítja az 1813-as püspöklátogatási jegyzőkönyv is: "Jutai István, Kálmán Ferenc, Lendvai Mihály, Kurucz Pál. Ezek mind magyarok, nem úgy, mint a gesztiek és a polányiak."
A falu nevének eredetével foglalkozik Pesti Frigyes is: "A hagyomány szerint hajdan szabad Egresnek hívták. Ezt igazolni látszik a falu NY-i részén lévő és máig is Nemeskertnek és Nemeshegynek nevezett rétek és szántóföldek. A régi falu talán a hajdani Szabadegres keleti részén feküdt."
- Pesti Frigyes: Magyarország helynevei. 36. köt, 24-25.1. A kiadvány Gyári József jegyző 1864. ápr. 10-i jegyzetére hivatkozik.
- 3./ 1695-ös összeírás.
- 4./ Püspöklátogatási jegyzőkönyv 1813. Somogygeszti, róm. kat. plébánia.
- 5./ Szabó Bálint: Püspöklátogatási emlékkönyv. Pápa, 1929. 385. 1.
- 6./ Molnár József 72 éves TSZ-tag elmondása szerint. Magyaregres, Ady Endre u. 13.
- 7./ Magyarország vármegyéi és városai. Somogy vármegye. Szerk. Csánki Dezső. 106. 1.
- 8./ Csányi Ferenc: Lapok Somogy megye multjából. Kaposvár, 1889. 15. és 38. 1.
- 9./ Szabó Bálint: i.m. 385-387. 1.
- 10./ Aó. 1801. "Hogy ide jöttem találtam a Templom előtt egy hosszú gerendát melly a régi Oratóriumba Mestergerenda volt és egy láb-fát melly alatta volt, és ez ebből ki tetzik melly régen allitodott fel Egresen az Ecclesia, és méltó arra hogy ha az el romlik is hogy a Posteritás itt ezeket olvashassa az Irás akkori mód szerént illyen formán volt.

LAZI IANOS ART: HOC A/D: EST

PARAD: A: D: LXXIX 1652

A Második sor így volt.

MIMISTER? Georgius Maros Vásárheli

A Láb fán mely tartotta ~~1652~~

D652

Á Gerendának két végén volt Irás de minthogy az Irás á föld felé volt nem lehetett el olvasni, az egyik végén ez még is meg lát-
zott

Ferd : III

Connotálta P. Szentgyörgyi István
akkori Prédikátor

- 11./ Szabó Bálint: i.m. 385-387. l.
- 12./ Csánki Dezső: i.m. 546. l.
- 13./ Dr. Hoss József: A kaposvári plébánia története. Veszprém, 1948. 215. l. Az idézetben az első évszám valószínűleg hibás: 1687 helyett inkább lehetséges 1697, mivel 1691-ben volt ilyen jellegű összeírás.
- 14./ Csányi Ferenc: i.m. 15. és 35. l.
- 15./ Beck Gergely: A belső-somogyi ref. egyházmegye története. Kaposvár, 1935. 106. l.
- 16./ Szabó Bálint: i.m. 385-387. l.
- 16/a "A M. Egresi Oskola Mester és Notarius egy esztendeig való fizetése ilyen rendet tészen.
 - 1 $\frac{9}{2}$ Kész pénz 15. tizen öt
 - 2 Egy egy gyermek tanításáért gros 15 ...
 - 3 Harangozásért és Halott temetésért 3.
 - 4 Buza szemül ... 16 fele ...
 - 5 Őszi vetés két hold le takarítása és behordása
 - 6 Tavaszi vetés ugyan annyi
 - 7 Kukorica minden Hajrul (3) egy mertze
 - 8 Széna a mennyit a Rét terem
 - 9 Kender föld egy vasas (1) alá való
 - 10 Soo $\frac{4}{6}$ 25
 - 11 Fadgyu 10
 - 12 Káposztás kert és Veteményes
 - 13 Minden Gazda egy kotsi vágott fa
- 17./ Csányi Ferenc: l. m.¹⁵ és 38.l.
- 18./ Magyaregres, ref. egyház irattára:
- 18/a "Á tapasztalás bizonyítja, hogy az épületek időjártával romlodoznak és á környülményekhez képest á használatra alkalmatlanok lévén ujjitást és nagyobbítást kívánnak. Éppen ilyen állapotra

jutott a mi kitsiny alkotásu templomunk, mellybe gyülekezetünk szorongással s alig ...és á'mellynek megavult teteje á'levegő viszontagságait hova-tovább kevésbé állhatja ki és szinte le rogyással fenyeget. Mire nézve

Ez a mi igen alázatos esedezésünk Ó Nagy Méltóságú Herczegségéhez: méltóztassék Kegyelmes Földes Urunk ezen megkülönböztetett tárgynak tekintetéből, határunkban, téglavető helyet engedni, és téglá-égetéshez megkivántató - és templom tetejének - való fákat áruk' szerént Kegyelmesen adatni." "Költ Magyar Egresen Augustus' 25^{dikén} 1839. alázatos főhajtó jobbágyi á'Magyar Egresi Reformátusok Gyülekezete és ennek mostani Predikátora Idősb Veres István"

19./ Magyaregres ref. egyház irattára:

1. Kötelező levél

".... ezen folyó 1840 ^{dik} évben Május Havának utolsó napján, Templom építésre kértünk s' vettünk-fel költsön ...500, az az öt száz Váltó Czedula forintokat."

A lap másik oldalán jegyzet: "A tulsó lapon irt 500 Váltó forintok alol nevezetek általunk kifizettetett folyó 844 dik év februári 14 dik..."

2. Szerződés /1840/:

"Fent nevezett Felder /?/ János Ur köteles lészen Templomunk építetéséhez hozzá fogni á'jövő 1841 ^{ik} Esztendő Tavaszán, mihelyt az idő engedi.... Melly épittésért mi ajánlottunk 872 fkatt, és 30 Kkat..."

3. Szerződés /1841/

"Melly szerént megegyeztünk egy részről a M.Egresi Szent Gyülekezet másrészről pedig Nemes Nagy Joseff Asztalos Mester ur részéről ujonnan épittendő Templomunkban megkivántató Asztalos munkákra nézve."

20./ Jutai Kálmán elmondása szerint.

21./ Molnár József 72 éves TSZ-tag.

22./ Pesti Frigyes: Magyarország helynevei. 36.köt. 24-25. l. A kiadvány Gyári József jegyző 1864. ápr. 10-i jegyzetére hivatkozik.

23./ Véleményem szerint nem lehetetlen, hogy pogány-kori település ill. temetkezési hely rejtőzik e név mögött.

23/a A "Korpahegy" név előfordul Pesti Frigyes már idézett művében.

- 23/b A "Rózsahegy" elnevezés is megtalálható Pesti Frigyes idézett művében.
- 23/c Pesti Frigyes idézett művében az "Ete-lak" földrajzi név szerepel. Feltehetően ennek elferditett alakja az "Ételek" név. A fent említett mű szerint "Ete-lak" a községtől északra fekszik. "Ételek" szintén.
- 23/d A Bodony és Szana nevek is megtalálhatók a fenti műben.
- 24./ A híres kuruc vezérről, Kis Albertről nem kaphatta nevét két ok miatt: 1./ Kis-Albert nevű praedium már az 1695-ös összeírásban szerepel, még a Hegyaljai-felkelés ill. a Rákóczi-szabadságherc előtt. 2./ A kuruc időkben semmi néphagyomány sem maradt fenn.
- 24/a Pesti Frigyes idézett művében több olyan földrajzi név fordul elő, melyek ma már nem ismertek: Keselő, Szend, Vadász = ezek nyugatról határolják a községet. Délről határolja: Böllőkő, Keletről: Szöllőfalja, Kismalom. Északról: Hátul.
- 25./ 1701-es összeírás. O.L. K.u.u. P. 108. Rep. 65. R.sz. 394.
- 26./ 1732-es összeírás. O.L. K.u.u. P. 108. Rep. 65. R.sz. 355.
- 27./ A néprajzi rész különböző fejezeteiben szereplő idézetek Molnár József 72 éves TSZ-tagtól és Jutai Kálmántól származnak.
- 28./ A rezesbanda 6-8 tagu. Ált. magyar zenészek, nem hivatásosak. Mind áldomásra, lakodalomra szerződnek. Különböző hangu trombitáik és hegedűik vannak.
- 29./ Silány = koszorúslány
- 30./ Magyaregresen a vőfély neve vőfény
- 31./ E szokás eredetét nem tudták megmondani. Valószínűleg a termékenységkel kapcsolatos.

FORRÁSMUNKÁK

- Szabó Bálint: Püspöklátogatási emlékkönyv. Pápa 1929.
- Csányi Ferenc: Lapok Somogy megye múltjából. Kaposvár 1889. 15. és 38. l.
- Dr. Hoss József: A kaposvári plébánia története. Veszprém 1948. 215. l.
1695-ös összeírás. OL. Kaposvári uradalom /K.u.u./ urbárium. P.108.
Rep.65. Fasc. 13. R.sz. 393. 14.
- 1701-es összeírás. OL. K.u.u. P. 108. Rep. 65. 394. 14.

1732-es összeírás. OL. K.u.u. P. 108. Rep. 65. 355. 15.

Beck Gergely: A Belső-somogyi ref. egyházmegye története. Kaposvár
1935. 106 l.

Magyarország vármegyéi és városai. Somogy vármegye. Szerk. Csánki
Dezso Budapest

ADATKÖZLŐK

Molnár József TSZ-tag 72 éves. Magyaregres Ady Endre u. 13.

Balatincz Lajos fűtőszerelő 24 éves. Magyaregres Ady Endre u. 13.

Csontos János TSZ-tag 40 éves. Magyaregres Ady Endre u. 5.

Kurucz Károly TSZ-tag 74 éves. Magyaregres Kossuth u. 4.

Kozári Ernő TSZ-tag 48 éves. Magyaregres Kossuth u. 32.

özw. Varga Sándorné Kántor Zsófia 74 éves nyugdíjas Magyaregres
Vöröshadsereg u. 12.

Jutai Kálmán 53 éves TSZ-tag, Magyaregres.

Jutai Kálmánné 40 éves TSZ-tag, Magyaregres.

KIEGÉSZÍTÉS /1/

De eo Utrum /1768/.

Tugya bizonyosan a Tanu, hogy M.Egres; ezen T.N. Somogy Vgyében hely-
heztetett, és Nagy Mlghu Eszterházy Herczegi házhoz tartozandó hely-
ségnek valóságos határja a Kérdésben jelentett Bogáthi Pusztával
amint határozását kezdi és egy nyomban határozóját kezdi, és egy
nyomban határoztatik, veszi eredetit az Kis Alberti Malom Gátnak
fölső végénél más különben Csucs vége neveztetett helyen fönt álló
egy Száraz Vad Körtvél fánál az hely is három ugy mint napkelet fe-
lül M.Egresi, Nap nyugatrul Kis Alberti, Éjszakra pedig Bogáthi ha-
tárak össze jönnek; Itten ~~esnek~~ határozásit föllevén nevezett Kis Al-
berti határnak nap nyugotnak való elmaradásával M. Egresi határ nap
keletrül, Bogáthi pediglen északra mégyen mindenütt, azon völgyben,
mely falú réttye sánczának neveztetik, egy bizonyos és keresztel jelölt
Két Agu Cserfáig melytől azon nyomban tovább is az M.Egresi régi ré-

teken, a Kishidi Kis Kutig menvén az megin mód szerént az nevezett határok egészszen azon utig mely Gesztibül Várdára vezet magok határozásokat folytatták, által menvén pedig azuton, és kevéssé az Mostani Bogáthi vetések végében balnak fordulván azon régi rétekre, mellyek néhantán Nagy Ferencz és Nagy György Egresi lakosok által mint M. Egresi rétek beirattattak mindenütt a hegyoldalában egy másik keresztelt Vad Körtvél fáig, áttul ismét egy hasonló körösztel jelelt Tölgyfához érvén, fordul az posványoson által már ugyan le vágattatott de most is határ jelt intező Keresztes Tölgyfáig, melytül az mostanság is M. Egresiek birtoka alatt levő rétek, és Bogáthá Szántóföldek között egy bizonyos Bakháton, mely közönségessen Középhegy Orrának neveztetik, azon Bakhátnak vezetésével egy elkezdett nyomban folytattatik azon határozást jelentő egy Csonka és bizonyos Cserfához nem messze lévő s keresztel jelelt Vad Körtvél, és fönt álló Tölgyes Cserfáig, melynek elhagyásával továbbis mégyen azon helyre, mely régtül fogva Egresi itatonak neveztetik, aholy is mind akét felül meg Láczoznak a Vízet elfogó hanyások, és egy Tölgy fa, innend a fölvelt Ductus fordul nap Keletrem jobrul ugyan M. Egresi, Délrül pedig Bogáthi földnek, es erdőnek fekvésével az M. Egresi, más különben Csordás réttyének neveztetett réteknél az Völgyben lévő Aba Kuttyára egy Tölgyfának Törsölyéig, azon Törsölytül az hegy felé mindenütt határt jelentő Keresztekkel jelölt fák között fel vett határozást folytattya az Hegy Orráig M. Egresrül Gesztiben vezető Uton által egy meg kerétett régi Vad Körtvél és Cserfáig mellyek alatt több esztendőkk elforgásatul fogva M. Egresiek mint M. Egresi földön Szt. Iván napján, ugy mint Geszti bucsunak alkalmatosságával bort szoktak Arulni, ezen nevezett fáktul Nyári nap Keletnek tartván jobrul ugy Egresi, delrül pedig Bogáthi Erdők között egy keresztel jeles határ Tölgyfa melytül nem szinte messze a Sarok Csernek fölső részében találtatik egy le omlott régi Halom, melyis éjszakul Bogáthi, dél rül pedig M. Egresi határokat egymástul hasittya, ezen határ jelező halomnak el hordása után menvén Két Körösztös fák között, melléknek is egyike ugy mint a fölső Cser, a másik pedig Tölgyfa, meg először elkezdett menetelét folytattya, a Kis Egresi Sűrűnek fölső végében fönt álló Cserfáig, melynek tájékában három határok ismét meg ütköznek tudni illik Délrül M. Egresi, Nap Keletrül Geszti, Északrül pedig Bogáthi s ugyan azért Bogáthi határnak Északrül való elmaradásával,

nap Keletről Geszti határ M. Egresi helységnek határjával maga határozatát kezdi és folytattya, mint hogy ezen Fatens Nehaj Pulai Ferencz Urt 12. esztendeig, Gyarmathi Jánost pedig 6 esztendeig kik Bogáthi Pusztát akkorban Arendák birták, Juhász képpen Várdán Szolgáltta azon üdő alatt maga nyáját számó nélkül az elől számlált jelek kezdetitül fogva egész végesztéig mindenkor Leg kisebb haborgatás nélkül őrzötte és legeltette és hogy azon üdőben az elől számlált jelek a Fatens, Ugy hasonló Képpen eő Herczegségke M. Egresi emberei által valóságban különböztető határokk tartották ennek előtte három esztendővel T. Baronyainé Aszszonyomnak Gulássá lévén, előtte lévő marhái Közül, az máj napon általa meg mutatott jeleken alul ugyan M. Egresi Lakosok Csordás rettyének neveztetett helyről Tehenét be Kapván mellért is M. Egresiek 3 forintott fizetett.

/ OL. Magyaregres, Bogát és Várda határaitra vonatkozó iratok.
P. 108. Rep. 92. Fasc. XIX. N° 725-34. /

KIEGÉSZÍTÉS /2/
HATÁRHASZNÁLAT

Magyaregresen a nyomásos gazdálkodásra már csak az öregek emlékezéséből emlékeznek vissza. S ezek az emlékezések eléggé szűkszavúak. "Három részre vót osztva a határ. Nagyjából egyenlő részre. Kivétel ami régen közös legelő vót, s később kifarcellázták. Ez kb. 1/5-öd része a község területének. 1500 k. hold szántó az egész. Hagytak régen ugart: parlag. Harmadik évben utána vetették a kalászosot. Előtte pihentették."

A "parlag" szó különböző kifejezésekben használatos. Pl. "Parlagon hattam a földemet... Te ujan gazdag emberk vagy, hogy parlagon hevernek a földjeid." A parlag célja, hogy a gyommagvak szántással a földbe kerüljenek, majd kizöldülés után ismét beszántsák. Így gyomtalanítottak. A parlag jelentése tehát Egresen üres, bevetetlenül hagyott szántóterület, földterület. Az utóbbi példamondat azonban utal arra is, hogy a XX. században a földek elaprózódása miatt nem hagyták parlagon a földet. Ezt csak a gazdagabbak tehették meg.

Egresen ismeretes a fekete parlag kifejezés. "A rendes gazda, amelyik abban az évben felszántotta. Annak fekete parlag."

A parlag szó különböző szóösszetételekben is szerepel:

1./ Parlagrét: olyan terület, mely magasabb fekvésű, talajviztől mentes. Édesfűvet terem, talaja lugos.

2./ "Parlagszénám termett a szőlőnél." "Egresen kevés olyan terület, ami ilyen terem, ami meg van hagyva parlagnak. Az egész határban talán 40-50 hold területet tesz ki. Pince-körűli rész. Házikertekben. A többi nem olyan jó. Ezt szokták pótolni lóherével, lucernával."

TARLÓ: A kalászosok összeszedésére használták. Ha legeltetve volt, akkor szeptember elejéig, ha nem volt legeltetve, a kepesorok összeszedéséig hagyták meg. Aratás után rögtön következett a takarodás: amint a kepesorok megengedték, ráhajtották az állatokat. "Sovány a disznóm, de majd a tarlón kijavul."

RÉT: "Főgyűtöttem a szénát a nagyirtási réten." A réten kétféle széna termett: parlagszéna és sásszéna. A sásszéna: vizes területen termett savanyu fű. Lovak etetésére használják.

LEGELŐ: Édesfűvű területet használtak legelőnek. Ez Egresen "tetőn volt, egy kis része lenyulott a lapba." "Kihajtottam a disznómat a legelőre."

TAG: Egy bizonyos területnek, egységnek a része. "Van 8 hód földem. Abbó' két hód a bodonyi dülőbe egy tagba' van."

TELEK: Házhelyet jelent. Ritkán a mezőre is használják. Pm.: "Főleg olyan, melyre építeni akarnak. Később már épülés után házas-telek." A telek szó a dülőnevek között is szerepel: Ételek dülő. Értelme ismeretlen.

KERT: A kert szónak Egresen háromféle értelmezése ismeretes:
1./ Kert az a terület, ahol konyhakerti növényeket termelnek, házi-
telken belül. Körül ven kerítve.
2./ Ha gyümölcs van benne.
3./ Ha virág van benne.
Pl. "A kertembe' a pucok kiturta a virágot." A kert szó is előfordul a dülőnevek között: Vasaskert. Ennek az elnevezésnek is ismeretlen az eredete.

DÜLŐ: "A dülőhő kötjük annak a táblának a nevét." Pl. "Három hód földem van a döglősi dülőben."

A dülőföld: 120-150 öl. Pl. "Egy dülőföldre esett hozzám. Láttam egy vaddisznót."

Dülőút: Két öles. Kocsival járnak rajta.

Csapás: Hat öles. Ezen hajtják ki az állatokat a legelőre. Csonka-
csapás: nem egész csapás: összeszűkül dülőttá.

MEGYE: Az egyes földterületeket egymástól elválasztó keskeny földszáv: 60-70 cm-es. Pm. "A Pista szomszédom elszántotta a megyét." Ma már nem használják, hogy ne teremjen gazt. "Minek haggyam meg a megyét. Az is gazt teremgyen?"

IRTÁS: Ha az erdőben a fákat tüestől szedték ki, irtás keletkezett. Ha a törzseket a föld fölött elvágják: tarvágás. Pm. "Nagyon nehezen ment a fa irtása, mer' csopros gyertyánfatüke jutott." "A tarvágásomba csak botfának való fa jutott."

A Magyaregresen leginkább használatos terület mértékegységek:
Öreghód: = k. hold. 1 szekszió: 48 hold
Magyar hód: 1200 ■ öl
Kishód: 900-1100 ■ öl
Ürmértékek: fölöntő: 12 l.
merce: 24 l.
pozsonyi mérő: 48 l.

KIEGÉSZÍTÉS /3/

A kaposvári uradalom állapota 1802.

Ezen Hellység völgyben fekszik vagynak Colonicalis Házok N° 51. Leg közelebb való varossa es Piatza Kanizsa, melly 8 Mért földnyire vagyon.

Tisztsegnek Lakó helye Kaposvár melly 2 orányira fekszik.

Itten semmi Ország Ut nintsen. A Lakosok mindnyajan Magyarok és Reformátusok ki véven negy papista házat.

Oratorium Predicatora et Oskola Mestere helyben vagyoné

A Lakosok föld míveléssel, és fuvarozással táplálják magokat.

Compissessorok, Curialisták, Inscriptorok, vagy Varmegye Háza itten nem talaltatik.

Ezen Terrenum a 3 Calacaturára vagyon fel osztva 1⁸⁰ Classisbéli Következendő Hatarok között fekszik. Eszak felül vagyon Bogad, es Kis Albert Nap Kelet felül Aszaló Delrül Füred Nap nyugothak Várda. Urbarium szerént az Egész helylységnek 22 Hold Szántó földje, és 12 Szekér Szenát terem egy Réth adatik Legelő mező pedig elegendő vagyon. Irtás földjök mint hogy ujjonnan Regulázhattok itten nincsenek.

Tartanak itten nemelly Lakosok Sessióhoz Képest Magyar ...

Szöllejek mind eddig nem volt hanem mostan az meg maradott földekbül regulatio után nékik ki mérettetett, mellyektül Censust fizetni fognak Két Esztendő mulva...

A Predicatornak, és mesternek minden marháa Gazda egy szekér ... fát a M. Uraság Erdeibül viszen, a Jobbagyok pedig Sz. Mihály Naptul Sz. György Napig minden héte Kétszer ugyan ... és szaroz fát vihetnek. A minna Predicator Mester és Notariusnak Convenciobeli földjeit illeti mennyi lészen mivel mast ujjonnan regulaztatott, nem tudatik, hanem K. Urunk Eó Hertzegsége resolutiojátul füg az ott levő Oratoriumnak semmi nemü bene ficiuma nincsen.

Az Helységnek Urbariuma szerént 1/4 esztendőbéli ... vizeses szaroz Malma vagyon Mellyektül is arandát füzetnek, bir az Helység 3/4 Sessiot is mellytül minden adozásokat ...

Ezen határ hegyes völgyes azért is az Árvizek az földekben és Rétekben gyakorta Nagy Károkat okoznak.....

Erdők következendők vagynak

Szentei ... 48 hold, Cser fábul, és ... tölgy fábul áll itten controversia vagyon és áll háldbül ... 18 esztendeje ... Gyutai Völgy 258

hold ennek tseres. Tölgyfa 1/16 része gyertyán fa atöbbi háza.
... jövedelem minthogy az Uj parantsolat szerént fát elladni nem szabad, cazusa pedig itten nincsen: semmi sincs.

/ O. L. Hg. Eszterházy család. P. 112. Fasc. 19. 2276./

A fenti kiegészítéseket később kapcsoltam a pályázathoz, amikor a többi rész már le volt gépelve. Ezért ezeket már nem tudtam beilleszteni a maguk helyére. A kiegészítések egy részét ezen a nyáron szedtem össze az Országos Levéltárban, mivel erre korábban tanulmányaim miatt nem volt alkalmam.

A De eo Utrum című rész elsősorban azért hasznos, mivel megmutatja, hogy a XVIII. sz. második felében, 1768-ban a mai határ-rész ill. dülőnevek közül melyek voltak ismertek, és az akkor ismertek közül melyeket feledték már el. Így pl. a Bakhát /Középhegy Orra/ és a "Csordás Réttye" elnevezésű határrészek ma már nem ismertek. De nem említette őket Gyári József jegyző sem 1864-ben keltezett jegyzetében.

A kaposvári uradalom állapota 1802.

Ez a felmérés sok újat nem ad a korábbiakhoz képest. Jelentős azonban az, hogy megadja a Colonicalis házak számát: 51. Így a lakosok száma hozzávetőlegesen 250-300 között lehetett 1802-ben.

Az a megállapítás, hogy "Leg közelebb való varossa es Piatza Kanizsa, melly 8 Mért földnyáre vagyon" - véleményem szerint értelmetlen. Magyaregres közelében Kanizsa nevű helység, főleg város nincsen. Nagykanizsa 74 km-re fekszik tőle. Az nem valószínű, hogy egy város az utóbbi 150 év alatt nyomtalanul elpusztult volna. Inkább névváltozásról lehet szó. Ma a legközelebbi város Kaposvár.

Szőlővel eddig nem rendelkeztek az egresiek. E felmérés szerint "Mostan az meg maradott földekbül regulatio után nekik ki mérette-tett..." Azt azonban nem lehet tudni, hogy ez mikor következett be, még ha a felmérést végző személy ezt befejezettnek tekinti is. Az 1828-as összeírás szerint ugyanis még mindig nincs szőljük az egresi lakosoknak.

1828-as összeírás:

Az összeírás szerint az adózó családfők száma 55. Ebből kiderül, hogy a lakosság száma még mindig 300 alatt volt. A lakosság tehát

nagyon lassan gyarapodott. Ennek oka azonban főként az, hogy egy-egy évben a születés és halálozás aránya csaknem egyenlő. /Ld. a mellékelt táblázatot./

A lakosok 1828-ban kb. 12 sessió földet birtokoltak. Az 55 adózó közül négynek nem volt földje, s a többire is csak nagyon kevés föld jutott. Állatállomány szempontjából bizonyos fejlődés figyelhető meg. Az eddigi összeírásokban vagy fel sem tüntették az állatok között a lovat, vagy pedig jelezték, hogy senkinek sincs lova /1695-ös összeírás/. Az 1828-as adatok szerint pedig a lakosság 49 %-a rendelkezett lóval. Ugyanakkor 1695 óta lényegesen csökkent az ökrök száma. Most már a lakosságnak nem 55, hanem csak 7,2 %-a tartott ökröt. Ez a jelenség a lótartás fejlődésével magyarázható. Az érdekes azonban az, hogy a 4 adózó közül, akik ökröt tartanak, csupán Gáll József az, aki csak ökröt tart. A másik három gazda ökröt is, lovat is tart.

A leggyakoribb családnevek: Csima, Gáll, Kozári, Nagy és Porga. Husz családnév csak egyszer fordul elő. Ezek közül azonban egyesek - Lendvai, Kurucz - ma már szintén a leggyakoribbak közé tartoznak.

TARTALOMJEGYZÉK

A község fekvése, határai, népességi adatok	1
A falu története	2
Dűlőnevek	9
Az erdő néprajza	13
Építkezés, házberendezés	15
Népszokások	24
Népköltészet	45
Jegyzetek	49
Forrásmunkák	52
Adatközlők	53
Kiegészítés /1/	53
Kiegészítés /2/ Határhasználat	56
Kiegészítés /3/	58

MELLÉKLET

1695-ös összeírás

Pagus Egress	Egress Hungaricus														Seminaturae		Nomen inquilini
	Sessio	Fili	Filiae	Equi	Bovis	Caprae	Uvuli	Oves	Caprae	Porci	Alvea- ria	Vinea fossar	Frui- menti	Avena	Mellij	curru festi	
Joan Kiss	1	-	4	-	-	1	1	-	4	3	-	5	2	-	3	-	
Georg Kott	1	1	1	-	2	1	1	-	9	3	-	10	1	-	3	-	
Greg. Páll	1	-	1	-	-	4	4	-	1	-	-	1	4	-	4	-	
Greg. Molnár	1	1	-	-	2	2	4	-	6	3	-	4	-	-	2	-	
Georg Kosay	1	-	-	-	-	2	3	-	8	3	-	8	1	-	10	1	Gregor Kozár
Steph. Simony	1	1	-	-	3	2	3	-	9	1	-	8	1	-	10	-	
Greg. Porga	1	2	-	-	2	1	2	-	2	-	-	4	$\frac{2}{4}$	-	2	-	
Georg Gollér	-	1	1	-	-	2	3	-	3	6	-	2	-	-	-	-	
Georg Paisér	1	-	-	-	2	2	2	-	15	5	-	6	1	-	8	-	
Joan Nagy	$\frac{2}{4}$	-	-	-	-	2	4	-	0	-	-	3	-	-	3	-	
Thomas Mántor	1	3	2	-	2	2	4	-	7	6	-	4	-	-	6	-	
Latus	$9\frac{2}{4}$	9	9	-	13	21	31	-	64	30	-	58	$10\frac{2}{4}$	-	51	1	

Locus iste colonialis distat a' praesidio Kaposvár a' meridii Milli-
ar Hungar. Agros, foenilia, et paucas sylvas glandiferas continet faecun-
das. Promonthorio caret. Antiquitu continebantur sessiones integras N° 15,
quarum residuitas deserta est. Manutenetur a' sua Celsitudine Palatini,
et familia Lengyeliana, quibus tempore Turcico annue 10 f. solvebant, Tur-
cico autem Terrestri Haszon Bully Bassae Kopanienses annue praeter Deci-
mas a' quavis sessione 80 d. Solverunt. Casari Turcico annue praestiterunt
6 f. Ad ~~Est~~ Portiones modernas N° 2 2 in paratis solverunt 73 f. 75 d.

Pro appertinentis advicinantur Deserta Dessride familiae Sárkán, De-
sertum Bogad familiae Lengyel, Desertum Kis-Albert familiae Babocsay, et
Desertum Varda Nobilium Beke Horeitaria, agris, foenilibus pascuis opu-
lenta.

Incolae sunt meri calvinistae, nullis gaudent Privilegiis, Nonam
nulli umquam solverunt.

A latin szöveg fordítása:

Ez a jobbágyhely Kaposvártól távol fekszik, egy magyar mérföldre /?/. Földek, szántóföldek és kevés makkoltató, termékeny erdő tartozik hozzá. Hegye nincs. Régtől kezdve 15 egész telek tartozott ide, melyeknek a maradványa puszta. A nádor és a Lengyel család kezeli, akiknek a török időkben évente 10 Ft-ot fizettek, a török földesutnak, Haszon Bully bánának évente dézsma fejében minden telektől 80 dénárt fizettek. A török császárnak évente 6 Ft-ot szolgáltattak. A két jelenlegi portióhoz készpénzben 73 Ft 75 dénárt fizetnek.

Tartozékként szomszédosai: Sárkány familiának a puszta Deshidá-ja, A Lengyel familia elhagyott Bogád-ja, a Babocsay famolia Kis-Albert nevű paediuma és a Bekei nemesek elhagyott Vardaja, örökséggel, szántókkal, kaszálókkal és legelőkkel bővelkedő.

A lakosok többsége kalvinista, semmilyen privilégiummal nem bővelkednek, kilencedet valaha senki sem fizetett.

1715-ös összeírás

Petrus Kantor	5		2	1
Stephan Bók	15	1/4	2	2
Ivanus Nagy	14	3/4	3	2
Benedictus Porga	22	2/4	2	2/4
Elias Gyuttai	2	2/4	2	-
Eregnyés Pál	10		2	1
Joannes Kiss	20	2/4	4	1

Nomina et cognomina Colonum et inquilinorum taxatorum Ignobilium, Libertinorum et his similibus sive sint Residentes sive extraneae.	quot cubulorum Posoniensium pro autumnali et vernali seminatur in agris colonialibus in seminare et quot cubulo-	extirpatitias olim tales sed jam ad fundos applicatas quot cubulorum posoniensium capaces habeat.	quot falcatorum prata colonialia habet aut iuxta praxim Loci, quot falcare et usare de ordine assonent.	Vineas decimae nonae aut jurimontano ob noxias quot fossorum habet in promonthorio Loci vel eo appertinente et usuatu.
--	--	---	---	--

Neve és családneve a jobbágyoknak, zselléreknek, taxát adó nememes liber-tinusoknak és más hasonlóknak akár helyiek lennének, akár nem.	rum terras pro tertia calcaturae seu ugar, quitquit illorum communiter adaptare as-solent. Hány posonyi mérős, részben őszi, részben tavaszi vetés van a jobbágyföldeken bevetésre, és hány köbölös földek vannak 3 nyomásra másként ugarnak, amelyet közzülük bárki megművelni szokott.	korábban irtványok, most már a fundushoz tartozók 2 posonyi köbölsek.	Hány kaszás jobbágyteleget bir a hely szokása szerint, melyet kaszálni és használni szoktak,	hány kapás szőlő, amelytől dézsmát, kilencedet vagy hegyvámot adnak, van a helység szőlőhegyén, vagy a helyhez tartozó és úgy művelt helyen.
---	---	---	--	--

Inquilingus:

Martinus Pacsir

Sub inquilingus:

Nicolaus Tótt

Habet angustum territorium in duos campos subdivisum, terrae glebosae mediocris procrationis post unius cubuli posoniensis seminatur 3 vel 4 procrans. Pascuationem exiguam. Prata foenum mediocre unius falcatoris mediocrem surrum proferentia. Ligna focatia sufficientia. Elias Gyuttai eiusdem Loci Incola habet unam Molam farineam in eodem territorio importantiae anno aliter FR 10. Res suas cum labore distrahunt. Ex vineis labore unius fossoris prosperant 1 vel 2 urnas paetii denar 50.

Szük területe két részre van osztva. Agyagos földje egy posonyi köböl után három-vagy négyszerest hoz, közepes termésű. Legelője szükös. Kaszáló legelője közepes. Egy kaszásnyi közepes szekérnyi szénát hoz.

Tüzelőfája elegendő. Gyuttai Elias, ennek a helynek a lakója bir egy gabonaórló malmot ugyanezen a területen, mely évente 10 rénes forintot

hoz. A dolgaikat munkával egészítik ki. Szőlőikből egy kapás munkája hoz egy vagy két urna hasznot, melynek értéke 50 dénár.

1732-es urbárium

Possessio Magyar Egres

Cujus census utpote fni 64. obvemiente capacitate Metretarum 64 α totidem Falcatorum ad unam Sessionem ingrediente Supraque Singulam per fnos 9. d. 53. repartibus est sequentibus.

Ennek a censusa 64 Ft, mérőkben megadva 64 mérő, és a kaszálóknek bizonyos mennyisége, mely kiegészíti a telket.

A táblázatot lásd külön lapon/l. sz./.

Sequuntur Facultates ad Singulam Sessionum ejusdem Possionis Magyar Egres Spestantes.

Ugyanennek a Magyar Egres possessionak egy-egy telkéhez tartozó jövedelmek.

Nomina Colonor.	Iugera	Agri Anabiles		Prata	
		Post fundales Metr.	Extirpatitri Metr.	Falcat.	Falcat.
NAGY PÉTER					
Nemes Hegyen	6	12	-	-	-
Sz. Egy ház mezein	2	4	-	-	-
Kis Egressen	8	16	-	-	-
Irtás rétekben	-	-	-	6	-
Facit	16	32		6	
KOZÁRI JÁNOS					
Nemes Hegyen	3	6			
Sz. Egy ház mezein	2	4			
Kis Egressen	3	6			
Gyönke fizelőtt	3	6			
Kut földin	1	2			
Kert végében				2	
Facit	12	24		2	
GERENCSÉR ISTVÁN					
Nemes Hegyen	2	4			
Sz. Egy házi mezőn	2	4			
Kis Egressen	3	6			

Sitfői mezőn	2	4		
Kutfői mezőn	2	4		
Kert véghibe				2
Gyönke fiz mellett				2
Facit	11	22		4
PORGÁ JÁNOS				
Nemes Hegyen	3	6		
Sz. Egy hazi mező	2	4		1
Sitfői mezőn	3	6		
Gyönke fűznél	2	4		1
Kut főinél	1	2		
Kert véghibe				1
Facit	11	22		3
KOZÁRI GERGELL				
Nemes Hegyen	2	4		
Sz. Egyházi mezőn	2	4		
Sitfői mezőn	3	6		
Gyönke fiz mezein	2	4		
Kut fői mezőn	1	2		
Kert véghibe			1	
Facit	10	20	1	
SIMON MÁTTYÁS				
Nemes Hegyen	2	4		
Sz. Egy házi mezőn	1	2		
Sitfői mezőn	3	6		
Kutt fői mezőn	1	2		
Kert véghibe				2
Facit	7	14		2
NAGY GYÖRGY				
Nemes mezőn	2	4		
Sz. egyház mezein	2	4		
Sit fői mezőn	2	4		
Gyönke fűz mezőn	3	6		
Kut fői mezőn	1	2		
Irtás rétben				4
Facit	10	20		4

DÁKOS ISTVÁN

Nemes hegyen	3	6	
Sz. Egy ház mezein	2	4	
Sítfői mezőn	1	2	
Gyönke fűz felé	2	4	1
Kut fői mezőn	1	2	
Telekben			2
Kert véghiben			1
Facit	9	18	4

KÁNTOR ISTVÁN

Nemes hegyen	4	8	
Sz. Egy házi mező	2	4	
Sít fői mezőn	5	10	
Gyönke fiz mezein	2	4	
Kutt fői mezőn	1	2	
Irtás rétekben			5
Kert véghibe			1
Facit	14	28	6

NAGY JÁNOS

Nemes Hegyen	3	6	
Sz. Egy házi mező	1	2	
Sít fői mezőn	1	2	
Kut fői mezőn	1	2	
Telekben			3
Gyönge fiz mező			2
Facit	6	12	5

BOÓK ISTVÁN

Nemes hegyen	2	4	
Sít fői mezőn	2	4	
Gyönge fiz mező	1	2	
Kutt fői mezőn	1	2	
Irtásokban			3
Facit	6	12	3

KIS GYÖRGY

Nemes hegyen	6	12	
Sz. egy házi mező	1 X	2	

Sitfői mező	5	10	
Gyöngye fűz mező	5	10	
Kut fői mező	2	4	
Irtásokban			4
Kert véghiben			2
Facit	19	38	6
BERTA MIKLÓS			
Nemes hegyen	5	10	
Sz. egyház mező	3	6	
Sit fői mezőn	4	8	
Gyöngye fiz felé	2	4	
Kut fői mezőn	1	2	
Irtásokban			5
Facit	15	30	5
GÁLL ISTVÁN			
Nemes hegyen	2	4	
Sz. egy ház mező	1	2	
Sitt fői mezőn	2	4	
Gyöngye fiz mező	2	4	
Kutt fői mező	1	2	
Irtásokban			3
Facit	8	16	3
PORGA GYÖRGY			
Nemes hegyen	2	4	
Sz. egyház mezeje	1	2	
Sitt fői mező	3	6	
Gyöngye fűz mező	2	4	
Kutt fői mező	1	2	
Malmon alul			5
Irtásokban			2
Facit	9	18	7
GÖLLÉR MÁRTONY			
Nemes hegyen	1 $\frac{1}{2}$	3	
Sz. egy ház mező	1	2	
Gyöngye fűz mező	1 $\frac{1}{2}$	3	
Malmon tul			2
Facit	4	8	2

KISS MIHÁLL

Nemes hegyen	1 $\frac{1}{2}$	3	
Sz. egyház mezein	1	2	
Gy. füz mező	1 $\frac{1}{2}$	3	
Malmon tul			2
Facit	4	8	2

PORGA BENEDEK

Nemes hegen	2	4	
Sz. egyház mező	1	2	
Irtásokban			3
Facit	3	6	3

NAGY ISTVÁN

Nemes hegyen	1	2	
Sz. egy ház mező	2	4	
Sütt fői mező	3	6	
Irtásokban			2
Facit	6	12	2

Observationes

Possiones hujus Incolae in concreto hactenus solvebant censum suum Annoalem Secundum Limitationem Offlis a modo vero imposterum a singula integra Sessione Coloniali solvere annoatim tenebuntur modalitate in rubricis exposita.

Pro casu Dominalis necessitatis manuales Labores et currulisationes Secundum Limitationem Dominalis Offlis praestant.

Crematum et Vinum ad instar aliorum Locorum educillari hactenus solebat. Censum Porcellorum similiter a singulo per d. 5. Dominio Solvunt. Quia vero et hic Loci nullum Promonthorium existeret, a Festo Nativitatis Domini usque ad Festum Sancti Michaelis inductio educillationis Vini Dominalis necessaria, et legalis esse conseretur.

Cerevisia ob rationes praemissas non educillatur. Ex omni procreatione ad normam aliorum Locorum 9na Dominio cedit, Decima pecuniis redimitur.

Possio haec mediocria habet communia Pascua. Prope eandem versus meridiem defluit Fluvius Paludosus comunitér Bogad vise vocitatus Super eodem Georgij Porga extracta habetur Mola, unius rotae, a qua Annuaalem solvit Censum f. 2.

Pro ratione necessitatis Dominalja secundum Limitationem Officialis. Molitor iste caeteris paribus tenetur manuales Labores praestare. Sylva ejus consistit ex arboribus partim quaercinis, partim autem ex aliis pro foco duntaxat aptis, et necessariis, majori tamen ex parte orneis, ex Iugeribus circiter 369. constans, quando glandes profest, ipsis etiam Possiones praemissae Incolis non secus, quam erga praestatio rem census, aut Decimam Setigeros suos in eadem pascere admitti solet.

Conterritorialia ejus Sunt, Possio Várda Domini Francisci Pulay Praedia Kis Albert Domini Adam Tallian, et Bogáth Nobilitate. Possiones item Geszti, et Aszalo illa praementionati Domini Tallián, haec vero Dominalis, Praedium item Deseda Domini Festetics, et Possio Gyutta Domus Bottyanianae.

Cum quibus controversia hactenus nulla.

In Monticulo Supra Pagum existente Ecclesia dirruta est ac, cujus non nisi rudera antiqua cernere licet, quae tamen ex signis Catholica fuisse judicatur.

Oratorium Calvinistarum in hoc Pago ex Septinentis constructa habetur, cujus administrator modernus Joannes Persöczy.

Solutio ejus

Armatim in Paratis	f. 9 2 -
A Babbisaa	- " 12
A copula	- " 50
A Sepultura cum cantione	- " 40
A Simplici	- " 12

A Singulo Hospite seu uxorato Frumenti Metr. Pos. N. 1. Item unum currum Ligni. Incolae hujates Singulo Anno pro usu, et necessitate Praedicantj et proprius Terris Arabilibus ad Sessiones suas spectantibus alternatim tria jugera excisa arare, procreationem ejus edemetere, et invehere solent tria item Plaustra foeni eidem natura Praestant.

Possio haec quo ad reliquas in rationem Dominalis necessitatis praestari solitas obligationes ad instar praemissarum Possionum Incolas tractari solet.

Megfigyelések

Ennek a helységnek a lakói jelenleg az officialis limitatio meghatározása szerint minden évben fizettek, az utóbbi időben pedig

minden egész jobbágytelektől tartoztak fizetni évenként a rubrikákban megadott módon. A földesur szükségére munkát és szekerezést a földesuri offlis meghatározása szerint adnak.

Pálinkát és bort a más helységek lakóihoz hasonlóan szoktak ki-mérni. A makkoltatás után hasonlóan egyenként 5 dénárt fizetnek az urnak. A falunak nincs szőlőhegye, ezért az Úr születésének ünnepétől Szt. Mihály ünneléig állandóan urasági bort osztanak ki szükségképpen, és szükséges is ezt a szokást megtartani. Sört a fenti előrebecsített körülmények miatt nem mérnek ki. Minden termékből a többi helyek normáihoz hasonlóan az urnak kilencedet ad, a dézsmát pénzben fizeti.

Ennek a helységnek közepes közös legelője van. E mellett É-D-i irányban folyik a mocsaras, közönségesen Bogád vizének nevezett folyó, amely fölött van Porga György egy kerekű malma, mely után évi 2 forint censust fizet. A földesuri offlis szerint, ha szükségből adódik, a molnár tartozik más munkákkal is.

Az erdő részint tölgyfákból, részint pedig másokból áll. Tüze-léshez elegendőből és szükségesből, nagyobb részt pedig gyertyánfából, az össz erdőterület holdjaiból kb. 369 az, ami makkoltató, mely a fent mondott helység lakóinak csak bizonyos cénus szolgáltatása alapján adnak meg, vagy pedig az ő sertésüknek a dézsmája fejében.

A helység határai: Várda Pulay Ferenc ur paediája, Kis Albert Tallián Ádám uré, Bogáth nemesi paedium. Ugyanugy Geszté és Aszaló Tallián ur birtoka, Deseda Festetics ur praediuma és Gyutta Bottyán uré.

Ezekkel per eddig nem volt.

A falu fölötti kis dombon áll egy szétrombolt templom, nemcsak a régi romokból lehet vélni, de bizonyos jelekből is katolikusnak lehet itélni.

A reformátusoknak ebben a faluban 70 éve van oratóriumuk, melynek mostani vezetője Persöczy János.

Fizetése:

Kézpénz évenként	9 Ft
Keresztelésért	12 dénár
Házasságkötésért	50 "
Temetés énekkel	40 "
Egyszerű	12 "

Minden lakostól 1 posonyi mérő gabona és egy szekér fa. Ezek a lakók minden évben a prédikátor használatára és szükségletére a saját telkéhez tartozó szántóföldekből általában 3 holdat szántanak, melynek a termését

begyűjteni és beszállítanák tartoznak. Három szekér szénát természetben szolgáltatnak neki. Ez a helység egyebekben a földesur szükségére tartozik a fent említett helységekhez hasonlóan fizetni.

Urbéri tabella, 1767.

Anno pariter eodem 1767 die 21^a praescripti Mensis May ni Possessione Magyar Egres ad tuties Specificatum I. Dominum Kaposvariense pertinente praesente ex parte Domini^{ix} supra nominato Domino Fiscale absque tamen reproductione Conscriptionis Localis ex ratione prius assignata, conscriptio Idealis assumpta est, ac convocatis privio Convocandis nunc dictae Possessionis Incolis ex ysdemque non nullis ut pote iudice majore Gregorio Nagy, Joanne Dakos, Michaelae Csima, Gregorio Gaál, Joanne Gellér, Michaelae Kozári, Joanne Pilenyér, et Mathia Horváth Juratis Loci, adjuratis et examinatis progressum est modalitate sequenti.

Ugyenebben az 1767. évben, a fent irt május hó 21. napján Magyar Egres birtokon, mely teljes egészében a megjelölt kaposvári Tek. dominiumhoz tartozón, a fent megnevezett fiscalis uradalom részéről, miután a helyi összeírás a fent megjelölt okokból nem lett bemutatva, az "ideális" összeírás felvételét, ennek a mondott possessionak összehívott lakosai közül ti. nagyobb bírósági Nagy György, Dakos János, Csima Mihály, Gaál György, Gellér János, Kozári Mihály, Pilenyér János és Horváth Mátyás, a helység esküdtjei, esküvése és bevallása szerint a következő módon:

Possessio Magyar Egres	Intra-villoni Functio	Terraevillaonae		Prata	
		antiquae	extirpatae	antiqua	extirpata
Nomina Colonum	Metrum	iugera		currus	
Joanny Dakos	6	33	18	10	-
Michael Kantor	1 $\frac{2}{4}$	19	2	3	1
Stephanus Kantor	1 $\frac{2}{4}$	17	4	3	1
Michael Nagy	1 $\frac{2}{4}$	34	7 $\frac{2}{4}$	8	-
Nicolaus Bóh	1 $\frac{2}{4}$	37	15	10	-
Francisens Majtes	1 $\frac{2}{4}$	37	9	7 $\frac{1}{2}$	2
Michael Csima	1 $\frac{2}{4}$	44	5	11	5
Gregorius Paál	1 $\frac{2}{4}$	16 $\frac{2}{4}$	-	3	-

Possessio Magyar Egres	Quantitas Funoli intra- villonae	Ternae extravillonae		Prata	
		antiquae	extirpatae	antiqua	extirpata
Nomina Colonum	Metrum	jugera		currus	
Stephanus Porga Ferencz	2	37 ² / ₄	10 ² / ₄	7	1
Joannes Gellér	2	33	9	8	1
Josephus Gyutai	2	27 ² / ₄	-	6	-
Stephanus Porga	2	25	8 ² / ₄	3	4
Joannes Nagy	2	53	2	12	1
Joanny Paál	2	27	8 ² / ₄	5	-
Mathias Horváth	1	27	5 ² / ₄	7	1
Joannyi Gelencsér	1	20 ² / ₄	4	6	-
Senior Stephanus Porga	2	19	² / ₄	5	-
Stephanus kis Porga	2	50	4 ² / ₄	7	-
Michael Kozári	1 ² / ₄	22 ² / ₄	5	5	2
Joanny Kozári	1 ² / ₄	21	6 ² / ₄	5	-
Stephanus Simon	3	47	2	9	-
Andreas Nagy	1 ² / ₄	46	3	8	-
Gregorius Nagy	1 ² / ₄	35 ² / ₄	13	7	² / ₃
Joanny Vincze	³ / ₄	21 ² / ₄	1	4	3
Gregorius Vincze	³ / ₄	22	2	2	-
Michaél Porga	5	15	3 ² / ₄	3 ² / ₄	-
Joanny Bognár	¹ / ₄	5	7	7	2
Paulus Takáts	1 ² / ₄	14	3	3	1
Petrus Horváth	¹ / ₄	6	6	6	-
Vidua Stephani Nagy	¹ / ₈	4	4 ² / ₄	4 ² / ₄	1
Summa	52 ¹ / ₈	815 ² / ₄	170	161 ¹ / ₂	26 ¹ / ₂
Inquilini proprium Domum habentes					
Joannes Jeremias	¹ / ₄	2	2	1	1
Vidua Joannis Porga	¹ / ₄	1	3	-	1
Stephanus Kis	¹ / ₈	-	1 ² / ₄	-	1
Summa	⁵ / ₈	3	6 ² / ₄	1	3
Sub inquilini					
Stephanus Kozári	-	12	3	2	-
Andreas Boh	-	-	2	-	-
Summa	-	12	5	2	-

Terminata ni prae fata Possione

M. Egres die 21^a May 1767.

Josephus Gaál de Gyula

Urbarioma

Magyar Egres Névű Helységnek

"...Külső Appertinentiakbul pedig ugyan egy egész Jobbágy-Ház-Helyhez Huszon két Hold-Szantó Föld, minden egy holdben két Posonyi Mérőt számlálván, és Rét Tizenkét szekerre való, mivel esztendőnként eczer ~~XXXX~~ kaszáltatik." /1. pont./

"... 1550. Esztendőnek 36^{dik} Artikulusa szerint szabad legyen a' Jobbágyoknak bort árulni Szent Mihály naptul fogva Karácsonyig." /2. pont./

"...Minden egész Helyes Jobbágy köteles lépzen maga földes Urának minden hétben egy Napot Nap-kelettől, Nap-Nyugottig /abban számlálván Munkára való Menetelét, és vissza Jövetelét, s'az Etetésnek, és Itatásnak údeit/ Két Marhával, maga szekerevel, szántáskor pedig edig volt szokás szerént Negy Marhával maga ekéjével vagy Boronájával szolgálni." /3. pont./

"Kaszálás, Aratás, avagy Szüretkor akár kézi, akár Marhás szolgálatot duplán veheti az földes Uraság Jobbágyaitul ugy mind azon által, hogy ebbéli duplán vett Szolgálatok az többi Hetekben számláltassanak."

V Ó F É L Y V E R S E K

Magyaregresen ifj. Balatincz Lajos összegyűjtötte a még fel-
lelhető régi vőfélyverseket. Ha valahova meghívták vőfélynek,
közülük választotta ki a legalkalmasabbat. Az általa összegyűj-
tött rigmusokat szeretném én most közölni. Igyekeztem az irás
alapján azonosítani őket, sajnos azonban valamennyi hiányos.

I.

apjától

Kedves édes apám bucsuzom tetőled
Mint igazán szerető hűséges gyermeked
Zokogó nyelvemmel kifejni tudnám
Azon sok jó tettet melyel elhalmoztál
Nemlehet nem tudom mind azt megköszönni
Köszönöm jó apám hogy engem szerettél
Minden viszonyok közt szépen fölneveltél.
Neked édes apám kívánom Istentől
Adja rád áldását a magas menyekből

anyjától

Tudom édes anyám nekedis fáj szived
Hogy bucsuzok mostan én tetőled
Kedves dajkám voltál engemet szerettél
Jóra tanítottál a rossztól intettél,
Hogy mit voltál nékem az ki nem mondhatom
Mer nincs rá szó nincsrá fogalom
Im megköszönni ó hogyan is tudnám
Isten megáldjon kedves édes anyám.

testvértől

Kedves testvérem nemtudok mit tenni
Hogy tőled is im bucsuzást kell venni
Azért Isten veled nefelejcs el kérlek.

együtt

Kedves családdal áldjon meg az Isten.

barátaiktól

Kedves barátaim hozzátok fordulok
És tiszta szivemből mindenjot kívánok
Aki sorotokból ezuttal kilépek
Szerencse angyala repüljön felétek
Az élet utjain legyetek boldogok
Jó és hű élettársat tiis találjatok
násznagyoktól

Hozzátok is nyujtom hát bucsu soraim
Mint akik valátok nékem násznagyjaim
Hogy nemsajnálátok fáradságotokat
Vegyetek Istentől sok sok jutalmakat
Mind áldja meg az ur kik körülöttem vagytok
És elmenésemet látni kívánjátok
Már én nemsokára az utra indulok
Énis hát mint vőfény elmondtam ezeket
Álok most előted fogom a kezedet
Félre jóbarátim engedjetez utat
Mely utra még kit kit Az Isten eljutatt
Hogy a jegyesek között legyen szent esküvő
Az Isten házába hát kérem készüljünk
Hogy az esküvessen mindnyájan ott legyünk
De mi előtt mennék kérem a szülőket
Bocsássák el békével kedves gyermeküket
Hogy ott a templomba Isten szine előtt
Adassék át annak ki nőülveszi őt
Azon gond fáradság melyel neveltétek
Véget ért jó szülők már ő nem tiétek
Ezen pilanatba midőn elhagyja
A szülői házat általam ezt mondja
Kedves jó szüleim kik felneveltetek
Köszönöm jóságotok, az Isten veletek
Elmegyek de azért nem hagyom itt e házat
Visszafogok jönni mint galamb párjával
Nincs már egyéb hátra hanem hogy ott legyünk
Menyaszonnyunkat templomba kísérvük

Készüljünk tehát az urnak szent házába
Ajálom őket az Isten oltalmába.

Legény bucsuztató

Tisztelt násznagy urma és tisztelt vendégek

Halgassák meg kérem rövid beszédemet
Hadd tegyek eleget kötelességemnek
Hadd legyen értelme bucsu beszédemnek
Nem lesz hoszan tartó elvégzem ezennel
Halgassák meg kérem becses figyelemmel
Az ember életébe három változás áll
Születés házasság mégpedig a halál
A házasság mejről kívánok szólni most
Földi életben leginkább fontos
Örül az ember ha hiv társat talál
Örömének véget vethet csak a halál
Mert akikegymást hü szívvvel szeretik
Az élet terheit ketős vállal győzik
Forditom szavamat mert az idő nem vár
Hadd menjen utjára e kedves házaspár
Most kedves vőlegény add ide kezedet
Áldást köszönetet hadd mondjak helyeted.

Anyjától

Tehozzád jó anyám mit szóljak nemtudom
Mert szívem elfogta keserü fájdalom
Aki leányodat oly nagyon szereted
Hogy tán édes anya sincs kívüled
Aki jobban szeretné egyetlen gyermekét
Éjjelt napalt egyé téve mindig
Jöjj hát ide hozám kedves édes anyám
Hogy még utoljára hadd csokoljam meg száad
Bucsut veszek tőled de nem hagylak el
Sőt együtt szeretünk kedves férjammal
Akit Isten adott pártfogásal nékem
Oh bocsás meg ha tán vétetem
Anyai szivedet megkeseritetem
Légy boldog jó anyám itt az életbe
Mint pedig majd egykor a menyekbe

Testvérétől

Kedves testvérem nem tudok mit tenni
Hogy tőled is im bucsuzást kell venni
Azét Isten veled nefelejts el kérlek
Áldja meg az Isten minden lépésedet.

leányoktól

Kedves leány pajtásim most hozzátok fordulok
És tiszta szivemből minden jót kívánok
Aki sorotokból ezutal kilépek
Szerencse angyala repüljön felétek
Az élet utján legyetek boldogok.
Jó és hű élettársat ti is találjatok.

Ahogy a szakácsné a kását kimérte,
Ráfröccsent belőle a kezefejére
Le vagyon forrázva a szakácsné karja,
Nagy égett sebeit kendővel takarja,
Sirdogál szegényke, szánat nézni rája
Jó lenne elmenni izért patikába.
De gyógyszervevésre bizony, urak, pénz kell,
Azért ezt a kérést közölöm kelmetekkel,
Adjon hát mindenki amennyit bir zsebe,
Hadd gyógyuljon meg a szakácsné keze.

Pecsenye behozatalakor

Pecsenyét is hoztam, még pedig kétfélét.
Behoztam a kakast és vele a jércét,
Hogy jutottam hozzá szépen elmesélgem,
Halgassanak hát rám figyelemmel, kérem.
Szaladgált a kakas a jérce nyomába,
Én meg fogtam magam s futottam utána,
Megcsáptem mindkettőt hamar szerencsésen,
Leöltem őket és leforráztam szépen
Lábukat szépecskén össze is kötöttem
S őket a tepsibe belegyümöszöltem,
Szép piros-barnára sült meg ott a bőrük,
Lett királynak való pecsenye belőlük.
Nyuljanak utána, izes a falatja
Tessék násznagy uram, bátran kóstolhatja.

Rétes behozatalkor

Itt van a rétes kibélelve mákkal.
Láttam a konyhán 25 zsákkal
Van közte diós, ..., káposztás
Kinek milyen tetszik szabad a választás.

Mikor a vőfény a táncost kikéri.

Násznagy uramék egy kérésem volna,
Hogyha a kérésem foganatos volna.
Ezen kérésemnek csak az az eleje
Hogy ha a táncollás meglenne engedve.

Mikor a táncot megengedik

Nosza Laci komám hegedűd zendüljön
Úgy hogy a menyasszony füle megcsendüljön
Huzd meg a Rákoci híres indulóját
Melyet danult mikor vivta Belgrád várát.

Menyasszony táncoltatásra

Jó uraim nagy öröm napra viradtunk
Imár felöltözött a mi menyasszonyunk
Eddig csak kétes voltam a dologba
De most már egészen bele látok abba
Hogy a szűz koszorut im miváltotta fel
Majd meg eggyez feje a hó fehérséggel
Amint rá gondoltam oda kint a konyhán
Megse ismertem csak elcsodálkoztam
Hogy a lefekvésnek mi nagy haszna legyen
Aki azt akarja hogymáris meglássa
Vagy a menyasszonyt megtáncoltassa
Minden melegség nélkül az erszényét megnyissa
Készítsd muzsikádat hát rá kandi koma.

Menyasszony pénz kérő vers

Hagydel notádat terjmagadba cigány
Midőn szavamat e házba meghalván
Most lépek násznagy urak elébe
Nézzen bele mindenki tele erszényébe
Megmentam hogy előbb szabad táncolni
Most tesség a pénzt ülve kifizetni
Nemszabom ki nyit szabad fizetni

Aki menyit elszánt adja ide ülve
Adjon az égura százanyit ~~ért~~ helyette.

A dúsra

Tisztelt egybe gyült uraim
Halgassák meg újabb szavaim,
A muzsikusunknak nagy bajja érkezett
Mert a muzsikálya össze töredezett.
Amelyet a minap jól össze enyvezett
Akinék tehát dús vagyon kedvébe
Tekintsen jól bele erszényébe
A primás szép nótát huz majd örömibe
Csak huszast hányjanak a hegedűjére.

Káposztára

Káposzta a magyarok híres eledele
Kigyelmeteket is megkinálom vele
A szakácsné asszony hust is rakkott bele
Szeretném ha annak enyim volna fele
Tüznévolt nem forro nem éget
Kivánok utánna erőt egészséget

Átadásra

Tisztelt menyasszony téged én átadlak
Kit választottál férjednek magadnak
Ettől perctől őviselli gondodat
Most tisztelt vőlegény hozzád szólok szóval
Kit az Isten megáldott ilyen szép aszonymal
Vedd a kezemből legyen a te párod
Csendessen bánj vele tudom hogy nembánod.

Beköszöntő a menyasszonyi házhoz
Mahajnalba alig hogy viradt ránk szent reggel
Össze gyülekeztünk szépszámos sereggel
Jöttám aztán tisztos halylékukba végre
Kedves menyasszonyunk tiszteletére
Násznagy uraknak van egy kis kérésük
Ott kin varakozik szép számos vendégünk
Legyenek szivessek őket befogadni
Misé fogunk érte adóssak maradni.

Mikor a templomból haza érnek
Legyen az Istennek dicsőség az égbe
Szerencsével vígtük a dolgunkat végbe.
Legyen az ur Isten mindig a vezérünk
Igaz gyámolítónk míg e földön élünk
Váljék az ujj párnak mai esküvése
Lelkeiknek örök javára üdvére
Az Isten áldása száljon a fejükre
Legyenek vidámok, boldogok örökre.

Menyasszony alyándék

Haljunk szot Ádámnak minden maradéka
Akit befogadott gazdánknak halyléka
Ami menyasszonyunk vendégek számára
Eleséget küldött üres asztalára
Együk meg frissen mert meg hül sokára
Aki ebből eszik váljék nagy hasznára

Silány ajándék

Tisztelt námsznagy urak ajándékott hoztam
Amelyért nagy messze országba fáradtam
Haj de elfáradtam míg ide érhettem
Segítsenek rajtam mert mindjárt el ejtem
Ez a mi silányunk nagy messze országból
Küldte id jó akaratából.

Menyasszony bucsuztató

Némuljon el kissé a vig zene hangja
Szünjék néhány percig az örömnék zaja.
Engedjenek helyet mála beszédemnek
Hogy mondhassak én most áldást köszönetet.
Kihalt a természet nincs benne semmi élet
Fü, fa virág minden álomba szendereg
Nem halatszík mostan a madarak daša
Csak az ifju szivnek van most öröm napja
Van a természetnek egy kedves édene
Melyből az ifju sziv nincsen kirekiesztve
Nyillik ott még virág mindenki kedvére
Szakithat akárki s tűzhet a keblére

A mi vőlegényünk is egyet szakasztott
Amelyet örömmel keblére szoritott
Hogy elne hervassza a világnak szele
Tiszta szerelmével ápolta öntözte
Forditom szavamat mert az idő nem vár.
Had menjen utjára e kedves házaspár
Most kedves menyasszony add ide kezedet
Áldást köszönetet had mondjak helyeted.
atyjától

Kedves édes apám bucsuzom tetőled
Mint igazán szerető hűséges gyermekdet
Zokogó nyelvemmel kifejezni tudnám
Azon sok jó tetedet melyel elhalmoztál
Nem lehet nem tudom mind azt megköszönni
Köszönöm jó apám hogy engem szeretél
Minden viszonyok közt szépen fölneveltél
Elmegyek de azért nem hagyom itt e házat
Vissza fogok jönni mint galamb párjával
Néked kedves apám kívánom Istentől
Adja rád áldását a magas menyekből.

A fenti rímusok sorrendje nem mindenütt felel meg a valóságnak,
de ezt kellett követnem, mivel a versék meg voltak számozva.

II;

..... rendelte ki álhat ellene,
Édes kedves Mnyám Áldjon meg az isten,
Jártodban kötődben az ur vezéreljen
Már most jó leányod el vétetik tőled,
Aggón a jó isten néked erőt egéségett.

Nevelő atyátul butszuzik

Kedves nevelő atyám ki engem ugy tartál,
Mint jó leányodat engem ugy oktattál,
Édes atyám hejet Édes atyám voltáll

Igaz szívűséggel te én hosszám voltáll,
Én árvaságomban gondviselőm voltáll,
Sok száz alatt inkum takargattál,
A nagy ur kegyelme melyért majd reá szál
Kivánom imáron azon tehűséget
hogy egész életed békességes légyen,
Sőt mikor jutandasz éltednek végére,
menjen fel jó lelked az egek egére.

Testvéritül butszuzik

Szivem bánott járja kedves testvéremért
nékem mint tulajdon testemért véremért
sőt ha ezeket csak essembe jutatja
fájdalom szivemet csak ugy hasogalja
szivem ti atya fi vérségünk nem lesz jég
foró szerelmembe feltartalak mindég
maradjál te itt imé már elhagylak
menyeji atyámnak titeket ajánlakk

Öreg anyátull butsusikk

Kedves öreg anyám most tőled butsusom
Szivemből nekedis ezeket kivánom
A nagy Ur Istenek ádása maradjon
Mind végig rajtatok és elseis hadjon
Végre az éggben magához fogadjon
Az örök eletben neked is részt adjon,

Atyafijajitul butsusikk

Jó atyám fijaji a kárhol légyetek
itt vagy más hon minyájan boldogok légyetek
ne árthason néktek a nap melegével
a hold hidegével az is így nyelvével
köszönöm a mijótt én velem tetetek
az urtul érette jutalmat nyerjete
az ég éltetekre áldást harmatosson
Se ejj senap rátok bánatott nehossonn
éljete boldogul szentül és életbenn
mig nem áltul mentek a másik életben

Leány barátjátul butsuzikk
Hajadon társaji tiélővirágok
Kossorutokbul ki vessnek egy virágott
az édes anyának az volt rozsála
És ifju legény lett a vigastalója
a kerti virágra szált hajnali harmat
És élő virágra könyetek hulljanakk
kivánjatok áldást ason ujpájára
a melyet végsete mutatott számára
aszt esküthenéki szereti halálíg
sem jó sem rossz sorsba tőle elnemválik
a miként fogata szeresse szívébüll
Igy meg less áldotva as egg istennétüll
Össe fogja Atyátul és anyátul, butsuzikk
Nevelő atyám és édes anyám édes nevelőim
hojjátok fordítom még egy szer szavajim
éljetekek bévell egy más örömére
anagy uristennek ditsőjítésére
Kösstetek as egy más iránti szeretett
Virágjai gyümöltsöt teremjenek
mert ha egyeségbe békességben éltek
meg könyiti az ur minden terheitekett
mert az öregségnek hervasztó ideje
már most rejátok is lasasként eljőve
de igen jó az ur hátt nebánkodjatok
Megaegitt tsak ő bene bizattok
Mert tudjuk ki az Istenben bizik
Soha életében meg nem tsalatkozik
De nints it eföldön Szeb élett mind a jolelkiismeret
Mármost az ur Isten áldjon meg titekett
Járjon az Ur Isten minden ütt veletek
Vezéreljen az Ur az ő Szent utjain
Az életnek viszájos ösvényein
Ha én még bántottalak titekett valaha
botsánatott kérek most butsuzásomba
botsásatok utt nak édes nevelőim
áldjon meg az isten titekett mind végig

Násznagyoktul butsuzik

Már most tehozzátok ajánlomm butsumatt
kedves náss nagyjajim kik az én sorsomatt
tettétek meletem fáradozástokatt
adjon érte az ur minden féle jókatt
kérem én az istent tekintsen le menybül
reátok áldását adja az egekbül
Vigyen fell a menynek dítső országábann
a szent angaloknak hir.társaságában
Jövel hát Jézusom hald meg kérésemett
fogaddel tehozád nyujtott beszédemett
már mostbévégeztem áldás kérésemet

Menyasszony

menjünk násznagy uram isten már Veletek
Köteleségemet de el felejtetem
Ne nehezteljének bár kevesett tetem
A telekontsótt rendel majd elrakom
Kedves násznagy uram joegéségükértt
Az egrösi borból való élettok értt
Minden féle jókal az Isten megáldjon
Fel tett szándékunkal meltán boldogitson
Boldogitván Isten mindenben tégedett
Krisztusnál kintsében tegye értekedett
Az éig emelje nagy jo hires nevedett
És meg örökösitse nagy dítsőségedett
Bokrostol az áldás Szájon tefejedre
gyászbán borult homaj nejjön egedre
Napjaid fojojanak tejenek kedvedre
A ur tartson gondott betses Szeméjédre
té is kik ez haban meg seregleteket
felső közép alsó betsületes rendeik,
Amenyei Urtol áldatuk legyetek vegi
Midőn minde dolgát elvégezte így szol a vend
Drága jó uraim kedves aszonyajim
kik meg tiszteltetek engem barátaim
Már köztetek töltöm ezután napjaim,

Azért kiterjesztem felétek karjaimm
Fogadjatok engem társaságotokban
Ha már részesítük gondoskodástokban
Részesüljek együtt mulatságotokba
Bizhassam mindenkor barátságotokban
Ez az egy gondolat éleszti Lelkemet
Hogy már közöttük találtam hejemett
Ajánlom hát néktek szerető szívemet
Mint én szeretlek ti is így engemett
Most pedig mindnyájan vígan mulassatok
Mint kedvetek tartja a szerint bánjatokk
Mulatástok után bátran nyughassatokk
és jó akaróim holtig maradjatok.
Már most bandi komám gyántározd vohódatt
Had igyam én dúss a most már
Kik körülém álnak es mind jó barátokk
Nem bánják én tőlem ha én itt mulatokk
Mert kötelességemben már híven eljártam
És ez lakodalomban három nap mulatokkk Vége

Mikor ajándékot bekéri

Szerencsés jóest vét kívánok kigyelmeteknek
Násznagy urajimmék idekint a város alatt
A bírónak a gondatlan sága
Azutnak a roszasága miatt nagy terhesszekerekell
szerentsétlenül meg süjédtem
Kérem hát kigyelmeteket mássnagy urajimat pénzemért
Vagy utóbbi embersigemert
Ne sajnáljanak egy vagy két pár legényekett
Vagy embereket adni, hogy had jöhesekbé
ide a szározra és had vigadozok itt
az Lakodalmi népekkel együtt. Vége

Mikor az ajándékot bevitte eszt módja
Haljunk szót adám nek minden maradéka
a kiket befogadott a gazdánd halyléka
még elő beszélem szívemnek szándékátt
ne légyen nyelvem nek semmi akadéka

imé menyassonyunk az vendégunk számára
alyán dékot küldöt üres asztalára
egyenek eből mert meg hült réguta
a ki eből eszik váljon nagy hasznára Vége

GÖNDÖR ISTVÁN ~~1874~~ 1874.

Kása feltevés kor eszt mondja
Köles kását hostam még pedig tsukrozva
Apró szőlővel van jól kipallérozva
Meg van az teteje pörccsözve zsirozva
Nem is fogta eszt meg a tűznél a kosma
Nem is kel ennek erő vágására
Csak egy kevés szellőtske kel az fujására
Az árárátull pedig semit seféljenek
Csakk bátrann belőle minyájan egyenekkk.

Mikor a kása pézt szedi eszt mondja
Hogy szegény szakáts nénk a kását keverte
A kezét a meleg gőz nagyon felvete
Nagyon befedésvén szörnynen megégette
De ott hamar jában mindjárt békötötte
Örebül szütelen fájdalma sebének
Már az orvosságért doktor hoz küldénékk
Kéri kelmeteket megszán szegénynekk
Ha e tányérkában egy kétt pézt veténékk Vége

Meny aszony előtt Személyt Mesette?
Tisztelt nász nagy uram! kegyelmednek szólokk
Itt, kezemen tartva egy pár személyt hozok
Messze utról jőnek, nagyon elfáradtakk
É mi hajlékunkbann pihenni kívánnakk
Kérem engedjék meg hogy közénk jöjjenek
Igérük erősen hogy csendesen lesznek
Senkitt nem bántanak csak keveset esznek
Kette egy tányérral Őkk megelégeszének
Tán még egy másnak se néznek a szemébe
Innét bizonyára távoznak elébe
Reménylem násznagy ur enged nekik helyett
ha tán csókolodnak tud rá hunyni szemett

Ti pedig csigányokk husatokk vigg nótátt
Hogy es a kétt személy el ne uja magát Wége

Mikor bort visz be szt mondja

A tisztelt vendégek kissé szomorkodnak
Nem is csuda hiszen torkajik szárazakk
Tudván a szomjuság mily kínos állapot
Hoztam a kezemben borral telt kulatsott
De ne felejtsek el hogy gazdánk hordaja
Nem a sarapta béli özvegy aszonynak korsója
No azért nem kell ám halálra ijedni
Sokszor meglehet még a csapot tekerni
Igyanak hát bátran ürüljön a pohár
Hogy soká örömben éljen ez az Ujpár; Wége itt

Mikor a menyaszont Reggel felkölti eszt mondja

Imé jó uraim mely öröm napra virattunk
im már fel öltözöt a mi menyaszonyunk
eddig még tsak kétes voltam az dologban
de már most egészen belelátok abban
hogy a Szűz koszorut im mi váltotta fell
majd meg egyez feje a hó fejérségell
A mint rátekintek odakint a kogyhán
meg sem esmerhetém de el csudálkozám
hogy a lefekvesnek mi hagy haszna vagyon
no mit modjam én aszt ugyis tudják magukkk
huzd keresztől komám hegedüd vonojátt
hogy hadd láthassuk meg a menyaszonyunk gyorsaságát
a ki aszt akarja hátt hogy ő is meglássa
Ugy a menyaszonyunkat meg tántsoltathassa
Minden menetség nélkül az erszént megnyissa
Huzd azért bandi komám mostann

Mikor a Wófény a Wízet beviszi eszt mondja

Kinek a Gusztusa a bort nem veszibe
vizett fogunk tenni kigyelme elébe
hogyha tehát a vizet a bornál job szereti
meg is fogjuk az ő jóságátt köszönni

Áldás az új párokra mikor Watsoráznak
Új házassak a ti szívetek és légyen
Melyre a szeretet rózsaláncottégyen
Páros élteteknek óhajtott gyümöltse
Kivánságtokat egészen bétöltse
Éltetek úgy fojon a mind ohajtjátok a sors tiszta eget
deritse rejátok
Wajha néha néha ködbe borulnak is
Egyik a másikért légyen védő pajzs
Férj tégedet tet a teremtő elsőnek
Feleség engedy a kormányon ülőnek
Férj te légy az háznak Ura és reménye
Feleség, tepedig annak szemefénye
Férj te gyűjds össze a szükséges dolgokatt
Feleség te pedig takarítsd azokatt
Férj te légy ez háznak őrző és csefája
Feleség te pedig koronás angyala
Férj mind bátrab szívű légy pajzs védelem
Feleség te pedig légy őrző szerelem
Férj feleség egyótt boldogull éljetek
Férj feleség egyótt boldogok légyetek
Az isten áldjon meg mind a kettőtökett
Rorasza össze szívetekett
Hogy mint a gerlisék bunélkül éljetek
Tiszta szível mondjuk isten már Véletekkk

GONDOR ISTVÁN

Mikor a kotsiról lessál eszt mondja
Jó estvét kívánok a hási gazdának
itt kesementartva egy menyaszont látnak
messe utroll hoztuk nagyon el fárattunk
és ezen hajlékban pihenni kívánunk
meg kérem a házi gazdát
hogy fogadja ell tőlem mint házi
azért hát készítsenek néki sz.....
had ültetthessem szépen

Leány butsuz tató

Jóestvét kívánok Uraim tinectek
Mínyájan valakik idebé jötetek
Jámbor ifjak vének aszonyok és szúzek
aszt kívánom az isten légyen veletek
Miután Wófényi tisztemben eljárókk
Nássnagy uraimtoll engedelmet várokk
Hogyha meg engedik majd hiven tejesittsem
Kötelességemet epontos lépésen
Wigasság szerető idegyütt Szép sereg
Kiket a szeretet ide köteleset
Engedjetekek nékem egy kis engedelmett
Még gyarló beszédem fojtatom köstetekk
Azért halgatásra intek mindenekett
Hogy butsustatom bul vegyetek éstelmett
Mint az hajos kinek a nagy tengerekenn
Lévén utja forog sok veszedelmeken
Végre által kelvén az hajos esekenn
örölt ha meg nyugszik a vártréf hejéken
Ijjen sött még nagyob kedvelehet annak
A kinek az egek egy jótársatt adnakk
A kivel az éllett tenyerén uszkálhatt
A legnagyobb habok közt is bátran járjatt
A kivel együtt érez izzad fárad fázikk
Nem irtóznék mikor a záportoll ázikk
Mi is azért jöttünk vanis remény ségünk
Hogy Jó felségre talált Vólegényünk
A kinek keblének titkát kilyelenti
A kivell szerelmét s örömet töltheti
A kivel szerentsés egybe kelésekkett
Kiált ván minyájan soká éllyenekkk
Leányi életet tenger hez álítottom
Vagy rajta az habott elmulnia látom
ha felderült az ő éltének hajnala
Egy kevésse látszik napja szép sugára
De csak hamar homály fognábéhalynalátt

Mert édes atyának elkel hagyniházátt
Ahátt menyaszonyunk halgas beszédemre
Néz ide fülejidel hajulj ere
Feletkezzél el már az leányi életedrüll
Atyádnak házáttis vesd kimár eszedbüll
De még hogy mondanám előtted versemett
Jer édes szép hugám meg fogom kezédett
Mert édes atyádnak megelhagynád házát
Köszönd meg nekije atyaji Jó ságátt
Elsőben is tehozzád nyujtom szavajimatt
Kedves édes atyám én butszuzásomat
Sajnálom is tőled most el válásomatt
Mert te isten után viselted gondomatt
Sokall többek azok hogy sem kimondhatnám
Vagy most együtt egyig elő számlálhatnám
Kis koromtól fogva az Ur félelmében
Neveltél hogy lenne részem kegyelmébenn
Testi életemben hiven ápolgattad
Minden kívántató szükségem meg attad
hogy enyi jó téted forгатom eszembe
nem tudog mittenni keserűségembenn
hogy ily jó atyámtoll már ma meg kel válnom
és egy uj életnek nemébekel szálnom
köszönöm Jó atyám jó ságod szivesse
az ur Jó ságoddért áldással fizessen
Csókolom ezerszer dajkáló kezédett
köszönöm sok szásszor kegyes intésedett
Még élek ígérem leányi hűségem
Soha meg nem fogom tőled segítségem
Az isten álgyon meg minden félejokall
Idejig tartókall öroké valokkall
Majd minek utána ki futod pájádatt
Nyerdel édes atyám menyben koronádottt
Atyákat anyákat tartozunk szeretni
Egy rosszszóval sem kell azokat illetni
ha roszakis azok mégis csak szeressük
ha rosz példát látunk bennük nekövessük

Kedves szülő anyám már tehozád térek
hogy kesergő szívvél tőled butsuttt végyek
De ókedves szülőm hogy váljak eltőled
Fály szívem bánattal ragva minden réssem
Tudom édes szülőm néked is fáj szived
hogy mostan el mégyek előled egy hived
Kedves dajkám voltál engemet szerettéll
Jóra tanítottáll az roszrólintettél
mint anyag lányával vélem cselekedtéll
most pedig szárnyamra magamat eresztéll
Kedves édes szülőm meg hasad a szivem
nékem te éretted kivalál énékem
mind ez ideiglen kegyelmes vezérem
imé ez órában tőled elvétetem
Jöjjenek angyalok Wigastalásodra
Tekintsenek menyből siralmas házunk ra
kik most ezen háznak falajiközt sirnakk
sirás örömmivel a kik aligbirnak
sir az éggis mikor essejéthátaja ?
sir az édes anya leányát siratja
ha az esső után a szép nap felderüll
ugy ez sem sir mindig kimost buban merüll
tudom a szifájá misavanyu kenyér
már ezzel a szüle vigas talást nem nyér
mert az házasságot az isten rendelte
és ha ugy rendelte kiálhat ellene
Már most kedves szülőm álgyon meg az isten
Jártodbanköltödben az UR Wezérellyen
imé jó leányod elvétetik tőled adjon
adjon isten néked erőtt egéségett

Test vérjeitől Butsuzik

Szivem bánat járja kedves testvérjeimért
nékem mint tulajdon testtemért véremért
sőt ha ezeket csak eszembe juttatja
fájdalom szivemet Csak ugy hasogatja
Szivem ti atya fivérségtek nem lessjégg
foró szereik memben feltártalak mindég

Maradja tok ti it imé én elhagylakk
menyei atyám nak titekett ajánlakk

Kedves Jó ángyom tőledis butszuzom
szivemből néked is esekkívánom
a nagy Ur Istennek áldása maradjon
rajtad végig soha deelseis hagyjon
Wégre az egeg magához fogadjon
az örök életbenn nékedis részt adjon

Kedves bátyám Uram az Őhitvessévell
menyországot nyerjen az egek egébenn
botsássatok nékem ha én valamit vétetem
Gyermekei eszemmel most már engedjék ell
mert azén napjajim mintegg kristj patakk
Viruló virágok között fojdogállnakk
már most nyerjétek meg asst a menyországot
a holl vigadoznak a Dicső angyalok

Atya fíjaitól Butszuzikk
Te atyám fíjaji akár hollégyetek
itt vagy másholl minyájen boldok légyetek
ne árthasson néktek az nap melegévell
a hold hidegével az isigy nyelvévell
köszönöm a mi jótt én velem tettetek
az urtoll érette jutalmat nyerjetekek
az ég eltetekre áldást harmatozzon
se nap se éj rátok bánatott nehozzonn
Ha nem éljetekek boldogul szentül ez életben
mig nem áltoll mentek az másikéletben

Leány barátjátul bucsuzik
Kedves lánybarátim kikkel társalkottam
ártattlanul Százszor együt nyájaskottam
ohnehezen is esik tőletek válásom
Kedves lány pajtásim de nits maradásom
elhagy lak titekett társaságotokatt
Szivemből köszönöm fáradságotokatt
ti istaláll jatok hűséges párra
kivel minden napon az öröm Rózsája

Nyiljék számotokra menyéji korona
Légyen készen néktek menyben számotok
Most isten hozzátok és megbocsásatok
ha benem vala ha megbotránkoztatokk
De aszt jól látjátokk hogy más utratérek
adjon isten néktekis erőtt egészségett

Összefogja Atyátul és anyátul bucsuzikk
Atyám édes anyám édes nevelőim
hozzátok fordútom még egyszer szavajim
éljetekek békével egy más öröme
a nagy Ur istennek dítsőjítésére
Kösstetek az egy más iránti szeretett
Wirágjaji gyümölsöt teremjenek
mert ha egyességben békességben éltekek
meg könyiti az Ur minden terheiteket
mert az öregség nek hervasztó ideje
már most rejátok is lassanként eljőve
De igen jó az ur hát nebánkodjatok
meg segít csak ő bene igazán bizzatokk
mert tudjuk azt ki az istenben bizik
soha életében meg nem tsalatkozik
De nints it eföldön annál szeb élettmindajólelki...
már most az ur isten áldjon megtiteket
Járjon az ur isten minde üü véletekek
Wezéreljen az us az ő szent uttjain
az életnek minden vesséjes ösvényein
ha én meg bántottalak titeket valaha
botsánatot kérek most butszásomban
botsásatok utt nak édes nevellőim
áldjon meg az isten titeket mind végig

Nász nagyok tulbutszuzikk

Hozzátok is nyujtom bucsuzo szavajim
mind a kik voltatok nékem násznagyjaim
hogy nem sajnáltatek fáradtságotokatt
Wegyétek isten től jutamajitokatt
a ti házatok nak mint első tagjaji
Légyetek a nagy isten áldottjaji

az elkölts az jóság és a kegyes élet
egyéssen a sirig kísér jentiteket

Szom szédjaitoll butsuzikk

Kedves alsó felső jószívű szomszédim

kik voltatok nékem mindjóakaróim

én már mind jó szomszédimtól immár ma elválok

áldást ~~már hozzákxinmék~~ reátokk az égből szivembül-
kivánok

isten már hozzátok innét eltávozokk

Helységtől Butsuzikk

Im már isten hozzád teszép séges helység

Utajidatt soha nenyomja ellenség

szabatság békesség és kívánt egyesség

maragyon rajtatok igaz kereszténség

Bé rekestem már most fáratt sarajimatt

Soká nem késhetem fojtatom utamatt

Énis hát mind Wófényel mondom ezekett

állok most előted fogom a kesedet

Fére jó barátom engedjete kutta

mely utra mégkitkit az isten rájutatt

ezt kívánom néktek vésőbeszédemben

minnyájan titeket álgyon meg az isten

mind álgyon meg az ur kik körülém vagytok

a mi menésünket látni kívánjátokk

itt hagyunk de légyen tárovábis kedvetekk

menyünk násznagy uram isten már véletek

Adjon az Ur Isten Jó étsakátnéktek Wége

Anyától butsuzik aleány

Kedves édes anyám én Szivemek felé

Kinek kegyes karja engem fölnevele

Nyugodalmatt testem temeleted lele

Bubánattnak tőlem távol jár a Szele

A már tovább megyek veled nem lehetek

Anyai voltodért meg nem fizetthetek

..... meg nem feledhetek

Engedjj még ha elegett nem tehetekk

Köszönöm anyai hűségöd melettem

Köszönöm azon jótt mejett tettél velem
Emlékezetemben fel lesz írva az neved
Szászor is tsokolom anyai hiv kezéd
Dehogy most sokáig veled nem lehetek
Itt abutsum mejett erántad tehetek
Amenyei atya legyen mindég veled
Valamig életed a világon éledd
Mikor pedig élted halálall tseréled
Adja meg Jézusod te örökös béredet Vége
Mikor az elsőtál ételt Wiszi ezt mondja

A vendég seregnék korogott a gyomra
Tőle szinte adott kinn a konyha
Siettem tehát, hogy a levest elhozzam
hogy elne ejtsem csak azon imádkoztam
Háll istennek itt vagyok fel teszem hátt ime
Kinek kalányavan láson hozzá merjen
A tál ürüljön hogy gazdaszony örüljön
A sok kínálásért reám pereljen
Jó étvágyat mondok tehát mindeneknek
Isten áldásával egyenek kelmetek Wége

Tormát és hust viszi ezt mondja
Most hozom a főtt hust tejfeles tormávall
Ebből is jó enni a maga módjával
Csak azt kérem hogy a csontját megneegyék
S a mártást a tálból jó kitörölgessékk

Káposzta beadáskor
Hires magyar étell a mit mostanhozam
Vénneb ember ettől ébrednefél holtan
Az olyan jó gyomor mint kegyelmeteké
Talán a vas szeget is megemésztene
Egyenek hát bátran szedjenek ki sokatt
de ne huzkodjákám csupán a husokat
Egy szeri emberként - leve is jó ennek
Jó étvágyat csinál hát ezt is egyenekk

Rétes fel tevéskor ezt mondja
Kedves sütemény az melyet mostanhozam
Őszintén megvalom én bizonyhaboztam

Hogy nem jobb lenne-e a szür ujba dugnia
Wele szép csendessen haza elballagni
Látom kitalálták hogy az neve tétes
Azt hiszem ehhez nem is kell hosszabb

Pecsénye feltevésekor ezt mondja
A régi pogányok állatokatt öltek
És eszt áldozták bálvány isteneknek
Miis ugyan ámbár keresztyének vagyunk
de egy telhetetlen bálványnak áldozunk
Has a neve ennek a pogány istennek
Melynek sok álltaok áldozatul esnek
Ily véres áldozat fekszik itt a tálban
Mely mig áldozhatott konyhaji oltáron
Átadom tegyék el illető hejére
Máji vacsorának ez lészen

Áldás az Uly házasokra Ekkép
A menyet és földet isten teremtette
egyedül szavával semiből szerzette
detölts tetszésébül még akor elrendelte
hogy egyedül nem lehet az embernek
ádámott kezdetben mikor teremtette
egyedülilétett már annak nem szerette
mondván hogy őnéki segítő kellene
a ki minden kor delőtelenne
a mint bős salamon mondja peldabeszédében
hogy minden mind hijábavaló az földiéletben
Csak egyedül annak lehet örömemindenbenn
kinek az Ur ád hogy van jó felesége
mert az jó feleség az ház ékessége
Deaz ross a szép ségévelis világ gyűlölsége
Légyen hátt rajtatok az Urnak áldása
mig léssen az napnak egénn ragyogása
a tiszta szeretett gyuladjon köztetek
a mig csak tart néktek ez földi éltetek
álgya meg az isten minden lépéstekett
fordítsa öröme néktek mindezekett

Efódi élteteknek az utolsó napjaha eljő
a föld nyugtassa elfáratt testetekett
az égnek öröme vegyebé lelketekett
hogy ottis örömött találjon mindenbenn
Végre eljött hasunk az egek egébe

Mikor iszik eszt mondja

Légyen tibennetek egy sziv egy értelem
Éljen szivetekben egy buzgó szerelem
ezekhez tárulyon istenni félelem
Szájon fejetekre menyéji kegyelem
Gyenge ölelgetést tégyen karjajitok
Édes Csókolgatást tégyen ajkajitokk
Szin méz édességü légyen beszédetek
a nyájas barátság kövesse élteteket
éljetekek egymásal egyező elmévell
Szivetek nefájon, keserü epévell
álgyon meg az isten igaz szeretetell
az halálnál egyéb neszakaszhasza el
És a midőn eljő utolsó órátokk
és immáron szollást nemlehetne szátokk
az Ur vigasztalást öntsön tireátokk
adja meg az égbendítső koronátokk Vége

Leány Bucsuz tató Wers

Jó estvét kívánok Urajim tinéktek
minyájan valakik idebejöttetek
Jámbor ifjak vének aszonyok és szüzekk
azt kívánom az isten légyen veletek
miután vőfényi tisztemben eljárók
Násznagy Uraim tul engedelmetvárokk
hogy ha meg engedik majd hiven tejesitem
kötelességemet é pontoslépésem
Igaság szerető idegyőlt szép sereg
kiket a szeretet ide kötelezet
engedjetekek nékem egy engedelmett
még gyarló beszédem fojtatom köztetek
azért halgatás intek mindeneket

hogy bucsuztatomból vegyetek értelmet
Leányi életet tengerhez állítom
vagy rajta az habot el mulni a látom
ha felderült az ő éltének hajnala
egy kevéssé látszik napja szép sugára
de csak hamar homáj fognábé hajnalát
mert édes Atyának elkel hagyni házátt
Ohát menyaszonyok halgas beszédemre
ne sirjál töröld le könyvedett
figyelemmel kíséred az én beszédemet
de én azt elhiszem hogy nagy bánat leptemeg kebledet
mert az szűz koszoru imár fejedretétetik
és a szűz koszoru jelenti asz néked
hogy edig tartotad Leányi életed
Pedig az Leányi élet szép és szelid élet
De immár ma le aszt párossal cserélted
De a teremtőnek ez bős rendellése
hogy az Leányoknak férhez kelmenie
mert az magánosélet Oh örömtelenélet
mert az szive semmiben örömet nem lelhatt
De kit a teremtő jótársal megállda
már itt az életben van földi boldogságban
Tégedis az teremtő ezal a jó társal megszeretet
már itt ez életben leljkvéle örömet és gyönyörüséget
De még hogy mondanám előted sersemet
Jer édes Szép hugám meg fogom kezédett
mert édes Atyádnak még elhagynád házátt
köszönd meg nékie atyaji jóságát
Végy hát bucsut immár az leányiélettüll
Atyádnak házátt is vesd ki már eszeiből

Menyaszohy vagy Vőlegény alyándékárul kézfogáskor
öreges ifjak és gyermekek a kik most idegyültetek
tisztelek minyájakat
És ezen házos párokat
Kik egymásnak jó szót adván
Szeretettől indittatván
És ezen jelen órában igyekeznek kimutatni

hogy tudják egy mást szeretni
A jó isten igazgassa mindenlépésteketjóra
hogy még az es külántsával
meg köttetvén azt kíványá
ezt kívánja minden ember
Énnis eszt kívánom jelen
hogy álgyon meg a jó isten
Ezen a jándékokat redell
a kit én általam nyujt ezz
Már el jegyzet férj Szeméjed /vagy nőszeméjed vége

Nőtlen ifju Vignotája

Bujdosol árva Legény hazassothatnát szegény
Nem teszek szemi gantsot deadokegy tanátsot
Mégmind eddig szabad voltál a bilintsől
Joll meg gondold miért válsz el e nagykintsöll
Énis voltam ojj virág zöld levelükényeság
Kerestem a képekett Szerettem a szépekett
Debezeg rá is találtam a jobbikra
Kivel ülni nem is merek egy zsombikra
Még leány volt kedveset reám vidámonézet
Hejemet is törölte hogy ha szerettekette
De most immár kimutatja titkon mér ...
És rejtekbe nevelkedet gonosz férgétt
Ha lehetne mikor lát belém szuná a villátt
Éltem véle keserü könyhulajtásom sűrű
Élejjelem és nappalom bánót és aggodalom
Szomorkodom nem talállok vidámságott
Beteg szivem denem lelek orvosságott
Ha ötett meg szóllittom Nyelvét reámhuszitom
Ha inlem mérget okád egy szavamértiselád
Könyeb volna a rák hátán Bétsbemenni
Mint sem ötett egy szép szora reá venni
Ha elfogy a zsir és valy fületem éri nagy zaj
Hogy ha fél nap nints kenyér a házbolismajdkiver
A tojés tyuk nem csatáz ugy a palláson
Mint ez velem tsörölpöröl a száláson

Nem is mongya mihibás csak aszt látomégház
Bajjairól nem beszél csak futkos mint a veszéj
Ha semmi bünt nem teszek is mégis mégis véttekk
Addig patog még a bottal nem segíttek
Csak akkor van jó kedve ha nints othona férje
Máskor édes mint a méz ha én jövök rám senéz
Még azéris morgolódik a kutyára
Ha a farkátt tsovágotja az urára
Ha egy liter bort iszom majd kitepiabaj
Átkokat hány bélemre demég többett gégémre
Menyköveket szorfejemre gonosz nyelve
Valahányszor nyomaiba nem telkedve
Ha éjszaka álmomba mordol hasam ágyomba
Mind annyiszor felindul mind a kimegbolondul
Egy ördög sem maradhat meg a pokolba
Mind kihívja hogy fályanak a gyomromba
Én istenem mit attál hogy meg házassítottál
Attól egy nagy köröszött hogy az ördög
De nem átkozhatok senkitt mert kerestem
Meg öleltem karjajimmal mert szeretem
Vigyáz a ki szabadvagy hogy ily bajbajba nemaradj
Többis vanám ilyen fajta ki szeres ijen jajt
Jobb pokolba le szálani betsülettell
Mint sem ösze házassodni ily kenettell
A szerentsés házasság valóba nagy boldogság
A ki talál igaz párt kikerüli nagy sárt
De jaj ritka szerentse az é világon
Mert néha repdes ily madár mindenágon
Néhéz ládni tséljátvégét
Ki tanulni mester ségétt az aszonynak
Száz meg ezerser utja vagyony
tekervényes igen nagyon fortéjánakk
Bárcsak töltsek nagy eszévellegszentellekszentse
gével egy ördög egy szörnyetskeve megtsalnak
Menyaszonny ajándékáról való

Midőn az asztalunk immár üresvedne
És hogy vendégünknek már kedvüksem vala
Ezzel sziveskedik a menyősszonyunk
hogy vendégi ellébe ajándékott nyujta
fogadjuk jó szivvel ezen ajándékott
álgya meg az isten jómenyaszonyunkat
mert nem feletkezett elvendégeiről
és az ajándékkal minket is megvendégell
Adjon néki a jó isten boldogságos lakást
És ajándék után mondják rá az áldást Vége

Göndör István

Bognár József Gönd
S A Kurucz József

Ajándék áltoll adáskor mikorkezet fogtak
Ösze gyülekezett rokonok barátok férfijak
aszonyok szóllok most hozzátok megbizott
szolgájja vagyok egy férj finak
milyenvolt hajdan izsáknok látzatos vagy
azok kezeimben azoknak részekről kiknek
sziveikbenn lángoll a szeretet egymásért
mig élnek annak jeléül most jeleket tserélnek
lejány által adom ez pénzt azonki
Ván..... hogy többet ij frigyét sohasekös
mássoll légyen holtigpárođ ki ezeket agygya
álgyon megtiteket az egek jó atytya
Légyen erszényedben pénzed mingéd anyi
Hogy tudjál belőlemindenkor kivenni végy
..... keszkenőt homitüt fejkötőt hordozđ
..... mid aszonymid kötöt
Gondolkozzáll aztán még ajövendörüll
kis gyermekednek fasli pola ésböltsörüll
akár hová teszed nemgondollunkvele eljeteke
boldogull szank azzal vantelle szoljon az muzsika
Most már tsak hangossan ki áltsuk minyáljon
éljeteke párosann Vége

Leány butsuztató

Kedves hugom én most teképedbenszólok
Áldást mindenekre tenyelveiddel mondok
ad áltolhát nékem szivednek szándékát
had mondjak ez házra tenyelveiddeláldást
De hogy nagy sietős az ut nem késhetünk kezdeni
Az butsuzást ~~hagy~~ előb mehesünk a madár
Miként ápolgatja ~~amg~~ szárnyak
takargatja hameg tolasodnak fákon
repülni az után széjel botsátgat.....

Haljunk szott mindenek tisztesség adasson
Tisztos öreg ifju szavamra halgasson, hogy senkie szobanne-
botránkoztason már akijért jöttünk hiven butsuzhason a
leányok között már nem szemléltetem ezentul férjessel tsak
egyesítettetem azért édes atyám halgasd megbeszédem nem szem-
léled továbbháza
Jerehátt szép hugom add ide kezédett
had mondjam előted bucsuzó versemett
mert édes atyádnak még elhagynád házátt
köszönd meg nekije atyai jó ságátt

Atyától butsuzik

Kedves Atyám hozzád szavamat emelem
mert jó ságod sok szor éreszteted velem
sokal többek azokk hogy sem kimondhattnám
Vagy most egygyütt egyik elő számlálhatnám
Kiskoromtul fogva az ur féllelmében
neveltéll hogy lenne részem kegyelmében
födi életemett hiven ápolgattad
minden kivántató szükségem megattad
hogy enyi jó téted forгатom eszembe
..... tudok mittedni keserüségembenn
..... atyám tul már ma megkelválnom
egy uj életnek ~~memébe~~ kell szálnom
köszönöm jó atyám jóságodd szívesen
az Ur jóságodért áldással fizessen
Csokolom ezerszer dajkáó kezédett

Köszönöm sokk százszor kegyes intésedett
mégg élek igérem Leánji hűségem
soha meg nem fogom tőledd segítségem
az isten áldjon meg minden félejokkall
idejik tartokkall örökkévalókkall
majd minek utána kifutod pájádatt
Nyerdell édes atyám menyei pálmádatt

Anyátull butszuzikk

Kedves szülő anyám már tehozádtérek
hogy kesergő szivel tőled butsuttt végyekk
de oh kedves anyám hogy
fáj szivembánattall telle
tudom édes anyám néked
hogy mostan elmégyek előledd egy hivedd
kedves dajkám voltál engemett szerettéll
Jóra tanítottál a rosszroll intettéll
mint anya leányávall mindent jólelköveltéll
most pedig engemet szárnyom ra eresztéll
kedves édes Szülóm meg hasad a szivem
nékem te éretted kivaláll énnékem
mind ez idejiglen igaz jó vezérem
imé ez orában tőledd elvétetem
Jöjjenek agygyátokk vigasztalásodra
tekintsenek menybül siralmasházodra
Kik most ezen háznak falaji közt sirnakk
Sirás özönivell a kik a ligg birnakk
..... kutatja
..... leányátt siratja
..... felhő elmulikk
..... a Szép nap felderüll
Ugy érzem sir mindig kimost buban merült
..... szifájás mi savanyukenyér
már ezell a szüle vigastalástnemnyér
hogy az házasságott az isten rendelte
És ha ugy rendelte ki álhatt ellene
már most kedves szülóm áljon meg az istenem
Jártodban költödben az ur vezérellyen

imé jó leányod elvétetik tőledd
adjon az isten nékeddis erőt egészséget
fen az ditső égbenn örökk idvességet

Testvér bátyátull butsuzikk

Kedves János bátyám tőleddis butsuzom
Szivembüll nékeddis ezekett kívánom
a nagy ur isten

Rajtad végig

Végre

Özvegy menyétüll butsuzik

Kedves özvegy néném te hozzád fordulok
hogy ha reád nézek majd nem

mert legszebb idődet özvegy séggbentöltöd

És minden reményed sirba rekeztetted

Öh nintsis az özvegynék semmibenöröme

mert nints a ki bus szivétt nekimegenyhítse

ha kimegyis ő s vig társaságban

de szive mégis csak tele nagy bánattall

akár mere néz ő könnyező szemévell

mindenütt mindenkor tsak a ra tekinte

hogy nints néki társa nints oltalmazója

~~W~~ Özvegységében nints ki vigasztalja

.....

... a butsu melyett erántad tehetek

a menyei atya légye mindig veřed

Valamig élted evilágon éled mikor pedigélted

halállal cseréled adja meg jézusod teörökösbéred

Katona bátyátull butsuzik

Szivem bánott járja katonabátyámért

nékem mint tulajdon testemért véremért

ő énnékem hogyha eszembe fordula

Fájdalom szivemett csak ugy hasogatja

akár mere nézekk mostan könyes szemem

de tesvérjeim között most nem látom ...

mert mesze van tőlem idegeny országban

Ugyan az artzképétt minden nap itt

de nitsben az nyelv

Csak levéll

Tsak levél ...

Azért hátt bátyám bizál tsak nagy ur isten
Majd haza segitt még tégeddis ezen

Leggkisebb testvérjéüll butsuzik
Kedves kis testvérem tehozádis szolokk
Egy kétt szavajimmall töledis butsuzom
Tsak ugy tűnik fel elmédben az én ittlakásom
Mint mult étsakának szunynyadáso álla
mert gyenge a tested gyenge a te szivedd
tsak ajutok én tenékeszedben
..... szüleim majd fell hosnak beszédben
..... már elmégyek tégedett itthagylakk
..... szüleim szárnyaji téged takargattnakk.

NÉPMOZGALMI ADATOK

Év	Születés		Halálozás			
	ref.	kat.	ref.	összes kat.	ref.	gyermek kat.
1749	9					
1759	6					
1769	14					
1779	19		27		17	
1789	16	8	16		8	
1799	23	9	17	10	6	6
1809	17	13	2	9	1	8
1819	16	11	13	14	9	8
1829	17	12	23	10	10	4
1839	30	5	22	7	15	2
1849	12	10	24	25	10	9
1859	14	7	8	7	5	5
1868	21	11	15	4	9	1
1878	21	13	24	9	18	7
1888	13	9	15	6	8	5
1898	12	12	10	8	6	1
1908	5	7	5	12	2	7
1918	5	6	9	20	-	3
1928	7	4	9	6	2	2
1938	3	14	3	8	-	3
1948	4	11	2	4	-	2
1958	3	6	2	4	-	-
1965	2	5	9	4	9	-

RIPPLÓNAI MÚZEUM
KAPCSOLAT
Telefon: Postafiók 70.

IV/42/18
1828-as összeírás I.
O.L. N 26. Regn. lev.
Magyarország

Sárospatai Múzeum
WA-108
Véprajzi osztály

- 21, Stephanus Porpa
- 22, Alexander Porpa
- 23, Mich: Porpa
- 24, Johannes Kalman
- 25, Johannes Saith
- 26, Stephanus Köndör
- 27, Joan Kiss Köndör
- 28, Jan: Porpa
- 29, Samuel Kiss
- 30, Franc: Joagy
- 31, Josephus Palapir
- 32, Josephus Gold
- 33, Franc: Gold
- 34, Michael Lendvai
- 35, Mic: Kowitz
- 36, Mic: Kowitz
- 37, Joan Kiss Kozani
- 38, U. Ladis. Uelovai
- 39, Steph. Bogner
- 40, Moyses Bogner

Personae Contribuentium utriusque sexus conjugatae, aut non conjugatae, inde ab expleto 18mo aetatis anno usque 60um inclusive.

- Honorationes
- Cives
- Coloni
- Inquilini
- Subinquilini
- Fratres
- Filii
- Filiae
- Sexu
- Ancillae
- Opifices
- Mercatores
- Questores

Donnae
quibus
tenus
solutum

Mo. Rpl. Xr. Mo. Rpl. Xr.
Inquilinae □ originae
Orphanum □ consuetum Pretium

Quam Contribuens tenus Coloniali, aut civili iure tenus committere solet.

Lucrum dant Contribuentibus, singulam Metretam assumendo.

Quot Metretae post unam procreantur?

Quid ordinario Pretio Procreatio valeat

Pari coloniali, aut civili iure tenus.

Lucrum dant Contribuentibus, singulam Metretam assumendo.

Et his sunt

Fundi
inquilinae

Procreatio
Seminationes

Prata

Contribuentium

Nomina		Personae Contribuentium utriusque sexus conjugatae, aut non conjugatae, inde ab expleto 18 ^{mo} aetatis anno usque 60 ^{um} inclusive.	Honorarios	Cives	Coloni	Inquilini	Subinquilini	Fratres	Filii	Filiae	Seni	Ancillae	Opifices	Mercatores	Questores	Domi- us	quibus Fenus solutus	Mo. Rfl. Xr. Mo. Rfl. Xr. Person. Metret. Rfl. Xr.	Fundi intraillorae	Procreatio Seminaturnae	Prata																					
41,	Michael: Kantor	1			1														13 ⁹ / ₁₂										9													
42,	Mic: Bentze	2				1													1																							
43,	Mich: Kozani	2			1														13 ⁹ / ₁₂																							
44,	Step. Kozani	2			1														9 ² / ₁₂																							
45,	Josep. Kozani	2			1														9 ² / ₁₂																							
46,	Joan: Simon	2			1														9 ² / ₁₂																							
47,	Johannes Kanton	2			1														13 ⁹ / ₁₂																							
48,	Samuel Koggy	2			1														9 ² / ₁₂																							
49,	Step. Bentze	2			1														9 ² / ₁₂																							
50,	Michael Wintze	2			1														9 ² / ₁₂																							
51,	Eliar Rurkeis	2			1														9 ² / ₁₂																							
52,	Josephus Bedeogj	2			1														9 ² / ₁₂																							
53,	Paulus Kuntz	3			1					1									9 ² / ₁₂																							
54,	Fac: Koggy	2			1														9 ² / ₁₂																							
55,	Fanc: Mohnor	2			1								1						9 ² / ₁₂																							

Xr.

14/42/19

RIPPLRÓNAI MUZEUM
KAPCSVÁR

Telefon: Postafiók 70.

51

1732-es urbárium c. fejezethez melléklet

Nomina Colonorum	Sessiones	Agri Metr.No.	Prata Falcator	Census f d	Fratres Annos	Filii Annos	Filii intra Annos	Equi isgales infra annos 3	Hinuli infra annos 3	Boves isgales infra annos 3	Invenci infr.An 3	Vaccae Musgibi-steriles ses	Vaccae steriles 3	Invencae inf.An. 3	Oves Caprae et Porci Ultra An ria	Majores et Porci Ultra An ria	Apum Alvea- promon- thorium	Nomina promon- thorium	
Nagy Péter	$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{32}$	32	6	5 65 $\frac{3}{4}$						2	1	1	-	.	.	2	.	.	
Kozári János	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{32}$	24	2	3 87	1		1			4	2	2	-	.	.	14	3		
Gerencser István	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{32}$	22	4	3 87		1				2	3	1	-	.	.	7	4		
Porga János	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{64}$	22	3	3 72	1					2	.	1	-	2	15	5	1		
Kozáry Gergell	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{64}$	20	1	3 12 $\frac{1}{2}$			1	2		2	.	1	-	1	14	2	1		
Simon Mátyás	$\frac{1}{4}$ - -	14	2	2 38 $\frac{1}{4}$.	.	1	-	1	.	2	1		
Nagy György	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$	20	4	3 57 $\frac{1}{2}$			1			.	.	1	-	1	.	3	1		
Dákos István	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{32}$	18	4	3 27 $\frac{1}{2}$						2	1	1	-	1	.	2	2		
Kántor István	$\frac{1}{2}$ - - $\frac{1}{32}$	28	6	5 06 $\frac{1}{4}$						2	2	1	-	.	12	2	2		
Nagy János	$\frac{1}{4}$ - - $\frac{1}{64}$	12	5	2 53				2		.	1	1	-	.	.	3	2		
Bok Istvány	- $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{32}$ $\frac{1}{64}$	12	3	2 23			1	2	2	2	.	1	-	1	.	1	.		
Kis György	$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{16}$	38	6	6 55						2	2	1	-	.	.	4	2		
Berta Miklós	$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{32}$ $\frac{1}{64}$	30	5	5 21		1				2	4	1	-	1	13	6	1		
Gáll István	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{32}$ $\frac{1}{64}$	16	3	2 82 $\frac{3}{4}$						4	2	1	-	.	.	2	3		
Porga György	$\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{64}$	18	7	3 72		1				.	.	1	-	1	35	3	.		
Güllér Mártony	$\frac{1}{8}$ - - $\frac{1}{32}$	8	2	1 48 $\frac{3}{4}$			1				1	1	-		
Kiss Mihály	$\frac{1}{8}$ - - $\frac{1}{32}$	8	2	1 48 $\frac{3}{4}$.	.	.	-		
Porga Benedek	$\frac{1}{8}$ - - $\frac{1}{64}$	6	3	1 33 $\frac{3}{4}$			1				1	1	-	.	.	2	.		
Inquilini																			
Jütt András							2			2	-	1	-	1	-	-	-		
Nagy István	$\frac{1}{8}$ $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{32}$	12	2	2 08 $\frac{1}{4}$	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-		
Summa	$6\frac{1}{2}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{32}$	360	70	64 00	2	3	11	8	2	30	20	19	-	10	89	60	25		

LEVESBEKÖSZÖNTŐ

Ime itt az első tál étel, behoztam,
Hogy el ne ejtsem, sokat imádkoztam.
Gőzölgő tyukleves van ebben a tálban,
Mindenki ehét belőle nagyon jó étvággal.

BEÜLTETÉS A VACSORÁHOZ

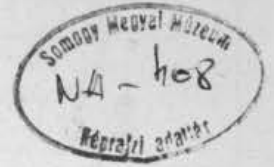
Itt van násznagy urak, amiért egész nap fáradtunk.
Fáradásunknak lássák a gyümölcsét,
Könyörgöm, adjanak neki egy kis helyecskét.

RIPPLONAI MÚZEUM
KÁP SÁR

Telefon: Postafiók 70.

1061

IV/42/17
Magyar Égés nevű Helységnel
Tabellája 1767.

Kereszt és vezetéknevek	Jobbággy Helynek minémősége	Jobbággy Helynek		Esztenőbéli Szolgálat vagy Robot		Kilenced	Adózások							
		Belső	Külső	Marhás robot két Marhával Szántáskor négy marhával	Vagy E helett kézi Szolgálat		Mindenféle Földi Termésből	Esztenőbéli Arenda	Tízre való Fa	Fonyás	Kifosztott Vay	Kappany	Csérke	Tójas
		Mivolta												
		Pozsonyi mérőre való	Szántó föld hold											

		No			Nap			Flov	Öly	Fanz	Icze	No		
Dakos János	1	2	26	12	56	112	1	1	6	1	2	2	12	
Kántor Mihály	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Kántor István	1/2	1	13	6	28	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Nagy Mihály	1	2	25	12	55	110	1	1	6	1	2	2	12	
Bok Miklós	1	2	32	12	64	124	1	1	6	1	2	2	12	
Majtes Ferencz	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Majtes György	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Majtes József	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Csima Mihály	1	2	26	12	56	112	1	1	6	1	2	2	12	
Paál Gergő	1/2	1	14	6	29	58	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Porga Ferencz István	1	2	27	12	54	114	1	1	6	1	2	2	12	
Gellér János	1	2	26	12	56	112	1	1	6	1	2	2	12	
Gyulai József	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Porga István	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Nagy János	1	2	31	12	61	122	1	1	6	1	2	2	12	
Paál János	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Horváth Mátyás	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Gelencsér János	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Dr. Porga István	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Kis Porga István	1/2	1	33	6	48	96	1	1/2	3	1/2	3	1	6	
Kozári Mihály	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Kozári János	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Simon István	1	2	27	12	57	114	1	1	6	1	2	2	12	
Nagy András	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Nagy Gergől Biró	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Vincze János	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Vincze Gergől	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Porga Mihály	1	2	22	12	52	104	1	1	6	1	2	2	12	
Bognár János	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Takáts Pál	1/2	1	11	6	26	52	1	1/2	3	1/2	1	1	6	
Horváth Péter	1/4	1/2	5	1/2	3	13	1	1/4	1	1/2	1/4	1/2	1/2	3
Nagy István özevegye	1/4	1/2	5	1/2	3	13	1	1/4	1	1/2	1/4	1/2	1/2	3
Kis István	1/4	1/2	5	1/2	3	13	1	1/4	1	1/2	1/4	1/2	1/2	3
Jeremiás János	1/4	1/2	5	1/2	3	13	1	1/4	1	1/2	1/4	1/2	1/2	3
Kozári István	1/4	1/2	5	1/2	3	13	1	1/4	1	1/2	1/4	1/2	1/2	3
Bók András	1/4	1/2	5	1/2	3	13	1	1/4	1	1/2	1/4	1/2	1/2	3
Inquilinia propriam Domum habens	26 1/2	53	654	318	1541	2902	-	36	26 1/2	159	26 1/2	53	53	318
Porga János özevegye	-	1/4	-	-	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-

Népköltészet. Magyarok

Pathó Pista

Pat-hó-Pis-ta Pat-hó Pis-ta hi-ug-rott a his-kest-őre

Úd-gött golyót ud-gött golyót töl-tött a fegy-ve-ré-őre

Föl-hírt-a a fegy-ve-ré-nél a sár-ká-nyát el-ker-gé-tett, el-ker-gé-tett ne-gy-ven já-gor-ka-to-nát.

Simonyi István betyármotája

Nagy hő-gye-hőn fű-tyó-rész-nél a sze-lek C-sz-szen-be szép csóndásné vi-ó-lám
Fés-töm lel-hőm majd li-ve-ről a hi-deg

meg-meg-leszem hő-hőny szem-szu-gá-rán.

Rézzelel livengett fokosom...

Réz-zelel li-ve-re-tett fo-ko-som de fé-nyes, Gon-og-rá-di ló-ró lá-b-nya de ké-nyes.

Szedz+fo-rin-tos se-lyem-ken-dő az nya-hán, Száz fo-rin-tos a-sany-gyű-ről az új-ján.

Szépén legel...

Szép-en le-gel a his-asz-szony juh-nyá-ja (gulyásja)
A his-asz-szony ma-ga se-től u-tá-na

A his-asz-szony nem jár-ház-né-nak va-ló, Se-lyem szolnya nem a harmat-ba va-ló.

Komám, komám, köröskomám...

Rubato

Ko-mám, ko-mám, kö-rös-ko-mám, hettől köl-ke-zett a lu-tyám,

gyüle pi-pa, má-rék do-hány, gyűjtőben kend rá kö-rös-ko-mám.

Ánók, ánók...

Rubato

A-nók, á-nók ri-zes-á-nók, hat fe-ke-te lo-von já-nók.

te-te-dik lo-van a de-res, Min-dig a szár-dék-ra ke-res.

Min-dig a de-res van a hám-ba, Ma-gam pe-dig a szár-dék-ba.

IV/42/16